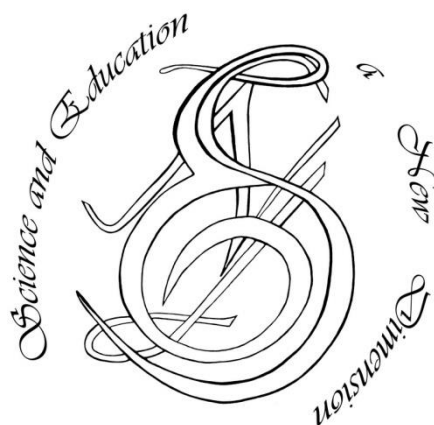

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

PHILOLOGY

Филология

p-ISSN 2308-5258

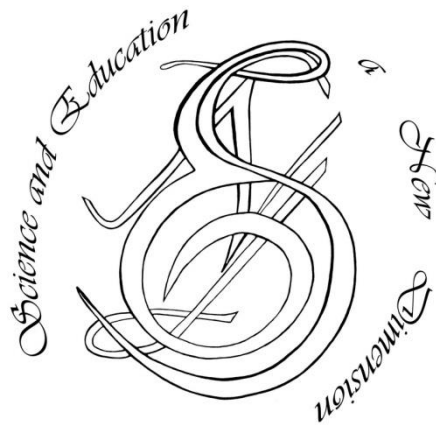
e-ISSN 2308-1996

VI(53), Issue 182, 2018 Nov.

SCIENCE AND EDUCATION A NEW DIMENSION

<https://DOI.ORG/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53>

Philology

Editorial board

Editor-in-chief: Dr. Xénia Vámos

Honorary Senior Editor:

Jenő Barkáts, Dr. habil. Nina Tarasenkova, Dr. habil.

Andriy Myachykov, PhD in Psychology, Senior Lecturer, Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Edvard Ayvazyan, Doctor of Science in Pedagogy, National Institute of Education, Yerevan, Armenia

Ferenc Ihász, PhD in Sport Science, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Ireneusz Pyrzyk, Doctor of Science in Pedagogy, Dean of Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Irina Malova, Doctor of Science in Pedagogy, Head of Department of methodology of teaching mathematics and information technology, Bryansk State University named after Academician IG Petrovskii, Russia

Irina S. Shevchenko, Doctor of Science in Philology, Department of ESP and Translation, V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine
Department of Psychology, Faculty of Health and Life Sciences, Northumbria University, Northumberland Building, Newcastle upon Tyne, United Kingdom

Kosta Garow, PhD in Pedagogy, associated professor, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

László Kótis, PhD in Physics, Research Centre for Natural Sciences, Hungary, Budapest

Larysa Klymanska, Doctor of Political Sciences, associated professor, Head of the Department of Sociology and Social Work, Lviv Polytechnic National University, Ukraine

Liudmyla Sokurianska, Doctor of Science in Sociology, Prof. habil., Head of Department of Sociology, V.N. Karazin Kharkiv National University

Marian Wloshinski, Doctor of Science in Pedagogy, Faculty of Pedagogical Sciences, University of Humanities and Economics in Wrocław, Poland

Melinda Nagy, PhD in Biology, associated professor, Department of Biology, J. Selye University in Komarno, Slovakia

Alexander Perekhrest, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Nikolai N. Boldyrev, Doctor of Science in Philology, Professor and Vice-Rector in Science, G.R. Derzhavin State University in Tambov, Russia

Oleksii Marchenko, Doctor of Science in Philosophy, Head of the Department of Philosophy and Religious Studies, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Olga Sannikova, Doctor of Science in Psychology, professor, Head of the department of general and differential psychology, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky, Odessa, Ukraine

Oleg Melnikov, Doctor of Science in Pedagogy, Belarusian State University, Belarus

Perekhrest Alexander, Doctor of Science in History, Prof. habil., Bohdan Khmelnytsky National University in Cherkasy, Ukraine

Riskeldy Turgunbayev, CSc in Physics and Mathematics, associated professor, head of the Department of Mathematical Analysis, Dean of the Faculty of Physics and Mathematics of the Tashkent State Pedagogical University, Uzbekistan

Roza Uteeva, Doctor of Science in Pedagogy, Head of the Department of Algebra and Geometry, Togliatti State University, Russia

Seda K. Gasparyan, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Yerevan State University, Armenia

Sokuriaynska Liudmyla, Doctor of sociological science. Prof. Head of Department of Sociology. V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

Svitlana A. Zhabotynska, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology of Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Tatyana Prokhorova, Doctor of Science in Pedagogy, Professor of Psychology, Department chair of pedagogics and subject technologies, Astrakhan state university, Russia

Tetiana Hranchak, Doctor of Science Social Communication, Head of department of political analysis of the Vernadsky National Library of Ukraine

Valentina Orlova, Doctor of Science in Economics, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ukraine

Vasil Milloushev, Doctor of Science in Pedagogy, professor of Department of Mathematics and Informatics, Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Plovdiv, Bulgaria

Veselin Kostov Vasilev, Doctor of Psychology, Professor and Head of the department of Psychology Plovdiv University „Paisii Hilendarski”, Bulgaria

Vladimir I. Karasik, Doctor of Science in Philology, Department of English Philology, Professor and Chair, Volgograd State Pedagogical University, Russia

Volodimir Lizogub, Doctor of Science in Biology, Head of the department of anatomy and physiology of humans and animals, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine

Zinaida A. Kharitonchik, Doctor of Science in Philology, Department of General Linguistics, Minsk State Linguistic University, Belarus

Zoltán Poór, CSc in Language Pedagogy, Head of Institute of Pedagogy, Apáczai Csere János Faculty of the University of West Hungary

Managing editor:

Barkáts N.

© EDITOR AND AUTHORS OF INDIVIDUAL ARTICLES

The journal is published by the support of Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe

BUDAPEST, 2015

Statement:

By submitting a manuscript to this journal, each author explicitly confirms that the manuscript meets the highest ethical standards for authors and co-authors. Each author acknowledges that fabrication of data is an egregious departure from the expected norms of scientific conduct, as is the selective reporting of data with the intent to mislead or deceive, as well as the theft of data or research results from others. By acknowledging these facts, each author takes personal responsibility for the accuracy, credibility and authenticity of research results described in their manuscripts. All the articles are published in author's edition.

THE JOURNAL IS LISTED AND INDEXED IN:

INDEX COPERNICUS: ICV 2014: 70.95; ICV 2015: 80.87; ICV 2016: 73.35

GOOGLE SCHOLAR

CROSSREF (DOI prefix:10.31174)

ULRICHS WEB GLOBAL SERIALS DIRECTORY

UNION OF INTERNATIONAL ASSOCIATIONS YEARBOOK

SCRIBD

ACADEMIA.EDU

CONTENT

Вербалізація макроконцепту «шахи» в циклі «Шахопоезія» збірки віршів «Леза зел» А. Мойсієнка <i>З. Т. Адилова</i>	7
Economic event conceptualization through script theory <i>L. Harutyunyan</i>	10
Канони жанру антивоєнного роману (А. Барбюс, Е. Ремарк, О. Гончар) <i>М. Х. Гуменний, В. Ю. Гуменна</i>	14
Артикуляційна та акустична характеристика звукових реалізацій української фонемі /m/ (за матеріалами експериментально-фонетичного дослідження) <i>О. А. Касьянова</i>	18
Метафора в англійській мові <i>І. В. Хрін</i>	22
Newly Formed Words in the Novels of Ukrainian Science-Fiction Writers of the Second Half of the Twentieth Century <i>N. V. Leonova</i>	25
On Semantics of Blessings & Curses in English and Armenian: Linguo-Cultural Perspective <i>A. S. Hovhannisyanyan, L. Ts. Nikolyan</i>	29
Перекладач у кримінальному провадженні: термінологічна невизначеність та проблеми компетентності <i>Ю. А. Лобода</i>	33
Власні назви у творах Урсули Ле Гуїн: процедура лінгвокогнітивного аналізу <i>С. В. Левочкіна</i>	36
Професійна картина світу американського вчителя природничих наук: визначення та ключові концепти <i>І. В. Сальник</i>	40
Types of communicative activities and communication for the information exchange as lingvo-cognitive aspects of the SPEECH concept <i>V. M. Smaglii</i>	43
Стилістичні фігури з пропріативним компонентом в англійській клінінічній термінології <i>Л. В. Стегніцька</i>	47
Особливості ускладнення напівпредикативних ад'єктивних конструкцій компонентами зі значенням зумовленості <i>Г. І. Теслицька</i>	51
Development of the paradigm of negative affixes in the English language: cognitive and diachronic aspects <i>I. P. Trutyak</i>	55
Своєрідність адресата як джерело експресивності звертань <i>І. В. Трищенко</i>	59
Differentiating the Terminology in the field of Public Administration: Functional Approach <i>О. І. Vanivska, О. М. Vanivska</i>	62

Вербалізація макроконцепту «шахи» в циклі «Шахопоезія» збірки віршів «Леза зел» А. Мойсієнка

З. Т. Адилова

Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: zakhida.adylova@gmail.com

Paper received 26.10.18; Accepted for publication 05.11.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-01>

Анотація. Стаття присвячена аналізу понять «шахи» і «шахова гра» на матеріалі поетичних творів циклу «Шахопоезія» Анатолія Мойсієнка. У контекстуальному плані виокремлені і розглядані три основні концепти: *шахові фігури, ходи і шахівниця*. У статті осмислені вербальні експлікатори концепту «шахи», також особливості поетичних варіацій на шахові теми і теми шахової композиції, окреслені асоціативні номени названого вище ментального утворення і проаналізовані лексичні асоціативні зв'язки його основних номінацій, які репрезентують концепт «шахи».

Ключові слова: шахи, шахова гра, концепт, шахові фігури, вербалізація.

Термін *шахопоезія*, який спочатку вживали на позначення шахової композиції, нині утвердився в українській культурі як такий, що репрезентує вид творчості – симбіоз поезії і шахової композиції. Сьогодні цей термін знаходимо в низці філологічних і шахових довідників, розлогу статтю про шахопоезію подає двотомна «Літературознавча енциклопедія»: «різновид творчості, синтез поезії і шахової композиції, започаткований у 90-х роках ХХ ст. А. Мойсієнком. У шахопоезії віршові рядки відображають певні ідейно-тематичні колізії розвитку шахової задачі, а поетичний текст безпосередньо «вплітає» в себе розв'язок авторової задачі» [1, с.582]

Розділ «Шахопоезія» у Книзі верлібрів А. Мойсієнка «Леза зел» [2, с.213-258] типологічно поділяється на три істотно відмінні структури. У першому циклі спостерігаємо окремо власне верлібровий текст, який паралельно супроводжується зображенням шахової діаграми двоходової задачі і подається її розвиток. Така структурна побудова, зокрема, зумовлює гетерогенність сприйняття, адже текст із усіма вербалізованими концептами відділений від іншої форми реалізації поетичної думки – двоходових задач, що, власне, й витворює цілісний образ шахопоезії. Загалом, тексти з візуальним рядом певною мірою нагадують зразки традиційної японської поезії, вмонтовані в пейзажі – словесні й живописні виражальні засоби, поєднані там у нероздільну синкретичну цілісність.

У другому циклі шахові формули експліцитно впроваджені у канву тексту, що супроводжує шахову діаграму. Такий підхід дозволяє сприймати текст суцільно й гомогенно, не розділяючи позамовний знаковий і вербальний плани вираження змісту.

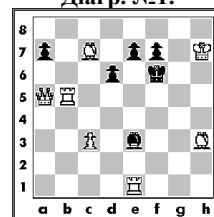
Третя частина («Варіації на шахові теми») укомплектована без зображення шахівниці. Проте план змісту залишається тісно пов'язаним із шаховими фігурами, ходами, тактиками й загалом філософією шахів.

Цикл «Шахопоезія» вже з перших рядків розкриває тонкощі інтелектуальної гри. Поетичні твори побудовані абсолютно нестандартно як для традиційної поетики. Супровід поетичного тексту задачною діаграмою і шаховою нотацією чітко розкривають деталі шахових баталій, тонкі грані концептуальної насиченості образів і майстерність самого оповідача. Текстова структура насичена асоціативними елементами

природи. Головними персонажами, зрозуміло, виступають шахові фігури – король, ферзь, тура, кінь, слон і пішак, які закодовані через метафоричні образи.

У вірші «Біг, біг, біг...» основну роль поет відводить турі. Її роль концептуально відтворюється в лексемах «мисливець» і «лебідка», а от шахове поле сприймається як «береги» і «хвилі» річки. Завдяки багатозначності сприйняття природних елементів, через які передано основні шахові ходи фігур, автор вміло розкриває крок за кроком постановку однієї з відомих шахових тем – брістольської теми. Від самого початку фігури роблять дивні ходи, що нагадують «біг... навздогін» за виграшем: то «навмання», то цілеспрямовано, а потім зовсім стрімголов за призом. Будучи універсальним солдатом, турі вдається домогтися успіху після двох невдалих спроб (Td5?, Tg5?). Вона, як той мисливець, влучно досягає мети в точці a5: 1. Th5! - 2.Фf5#, 1... Cc5 2. Th5-f5#, 1. ... d5 2. Ce5#, 1...e6(e5) 2. Cd8#.

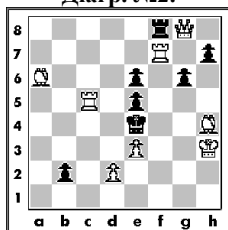
Діагр. №1.

Ця ж ідея наступу простежується в наступному вірші циклу, де фігури постають в образі «сторожі», що «гострить піки», а чорний король, що отримує риси «царя звірів», який гомогенно ідентифікується з головною фігурою, звичайно ж, полишений здатності проявляти «ніжність» і м'якість у битві, проте така захлапність зовсім не веде до успіху (1... Kp:f5 2.Cd3#). Тож кипить боротьба, і біла тура, ще тричі стаючи жертвою чорних, сприяє тому, аби вдалося «відсвяткувати розп'яття» ворога, аби принести перемогу своєму таборові: 1.Tf5! 1...ef 2.Фd5#, 1...gf 2.Фg2#, 1...T:f5 2.Фа8#.

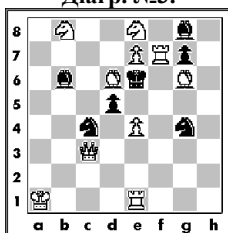
У творі «Два промені» дві фази хибного сліду розвитку шахової задачі, що найперше впадають в очі розв'язувачеві, мовби заступають третій, основний, який «сам по собі ледь жевріє» і який зовсім не асоціюється з образом «метелика».

Діагр. №2.

Ба більше, каже автор, «скільки метеликів довірливо потягнулися на тремкий промінчик, спалили крильця назавжди». Саме цей ледь помітний промінчик і є основним, прихованим розв'язком 1.e5! (порівняно з грою у початковій фазі чи хибному сліді 1.T:g7?). Динамізм шахово-композиційних ходів шахопоезії можна спостерігати в рядках «Назад вертав навпомацки, // По стежині першого променя // А потім другого».

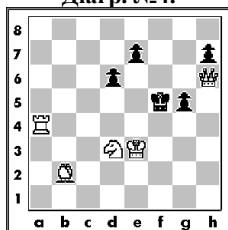
Діагр. №3.

В наступній шахопоезії образ троянського коня, відомий з гомерівської «Гіади», виступає як художній прийом:

*І троянському коневі
В зуби
Не дивляться...
Бо лише згодом
Дізнаються,
Що він
Троянський.*

Діагр. №4.

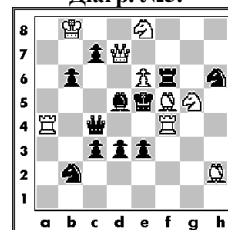
Хід конем 1.Kf4! є домінантним у логіко-смысловій шаховій баталії. Білий кінь виконав підступну роль жертви чорного пішака 1..gf, проте наступний хід приносить перемогу над суперником (2.T:f4#). Троянський кінь білих помстився чорним за їх неувважність і самовпевненість.

Шахопоезія «Легкого не вибираємо» репрезентує другий цикл розглянутих творів А. Мойсієнка: нотація розв'язку задачі включена в текст вірша –

*Легкого не вибираємо...
1.Ch3? Ch7?
Коли вибір
Виболено
до малого камінця в оці,
Випалено
до останнього нерва,*

*Вибілено
до ризику,
На шляху,
Що малих путівців стремена
Порвав-пожбурляв довкола
І сам
Стоїть,
Унівнеба розін'ятий
Ними
Безжально-кинджально...
Легкого не вибираємо.
1.Ce4!*

Діагр. №5.

Прокоментуємо твір словами самого автора: «У випадку, коли після «Легкого не вибираємо...» йде «1.Ch3? Ch7?», нотації з питальним знаком усе ж таки свідчать про легкість вибору і загалом дисонують з першим рядком. У другому випадку динамічне 1.Ce4!, що вказує на розв'язок задачі, повністю суголосне розумінню фрази «Легкого не вибираємо», бо переможний хід слона на e4 – справді важкий, адже перекривається біла тура і чорний король отримує вільне поле для захисту»[3, с. 145].

Нарешті заключний цикл – це своєрідні поетичні варіації на шахові теми, теми шахової композиції. Наприклад:

*Життя –
Як брістольська тема,
Потребує поводиря.*

Асоціативна семантика вірша ґрунтується на основі розуміння так званої брістольської теми в шаховій композиції, яка полягає в тому, що одна далекобійна фігура прокладає шлях для іншої, тим самим даючи змогу останній здійснити певний хід.

Загалом «Шахопоезії» А. Мойсієнка побудовані на осмисленні шахової гри, зокрема фігур і їхніх ходів, тематики шахової композиції, що цілісно репрезентують безмежний шаховий світ, виражений поетом у проаналізованих текстах. Три основні концепти – *шахові фігури, ходи і шахівниця* – можна виокремити на загальноконтекстуальному тлі розглянутих творів.

Концепт шахові фігури. Король тут виконує домінантну роль, він – лідер і володар, проте ноша його важка і не завжди втішає. Ось номени на його позначення: *король, маєстро, цар звірів, старець німечий, пастух, Магомет.* Інші фігури (ферзь, тура, слон і кінь) вербалізовані у лексемах: *мисливець, метелик, кінь, гармата, вежа, сторожа, лебідка, троянський кінь, експрес, лімузинчик, центрист.* Пішак – це *пішоходець, маленьке віконце e7.*

Концепт шахові ходи. Кожен крок уособленого персонажа простежується і функціонує у таких дієсловах, віддієслівних іменниках, різних зворотах: *упасти ніжністю, гостритиме піки, бризки летять, хвилюю*

дістала, біг, звів голову, зір утратив, йшов, назад вертав.

Концепт шахівниці повністю уособлюється з усією атрибутикою дороги: *семафор, п'ятачок землі, берег, стежина, шлях, путь, узбіччя, асфальт, дорога, поле, край прірви*. Вочевидь шахівниця постає не суто граальною площиною, обмеженою 64 чорно-білими квад-

ратами, а як своєрідне життєве полотно, на якому відбувається боротьба, змагання, утвердження і заперечення чогось, де народжуються, виростають, живуть, роблять свій вибір, так чи так закінчують існування персонажі, залишаючи за собою пам'ятні – як позитивні, так і негативні – вчинки в тих чи тих ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавча енциклопедія у 2-х томах. Автор-укладач Ковалів Ю. І. – Т2. – К.: Академія, 2007. – 624 с.
2. Мойсієнко А. Леза зел: Книга верлібрів. – К.: Дивосвіт, 2016. – 312 с.
3. Мойсієнко А. Текст як мистецька даність. Проблеми поетичної мови. – К.: Щек, 2018. – 208 с.
4. Мойсієнко А. Філологічні студії. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. – С. 245-253.

REFERENCES

1. Kovaliv Y.I. Literary Encyclopedia in 2 parts. – 2nd book. – Kyiv: Academy, 2007. – 624 pages.
2. Moisienko A. Leza zel: The book of free verses. – Kyiv: Divosvit, 2016. – 312 pages.
3. Moisienko A. Text as an artistic talent. Problems of poetic language. – Kyiv: Shchek, 2018. – 208 pages.
4. Moisienko A. Philological Studies. – Uman: FOP Zhovtyy O.O, 2015. – pp. 245-253.

The macro-concept “chess” verbalization from the cycle “Shakhopoeziya” in the collection of verses “Leza zel” A. Moisienko Z. T. Adylova

Abstract. The article covers the concepts “chess” and “chess game” analysis based on the poetry from the cycle “Shakhopoezia” by Anatoliy Moisienko. In the contextual plan, three main concepts are considered hereby: chess pieces, moves and chessboard. The verbal explicators of the “chess” concept are conceptualized as well as features of poetic variations on chess themes and themes of the chess composition, also the associative names of the abovementioned mental form are outlined and the lexical associative connections of its main nominations representing the “chess” concept are analyzed.

Keywords: chess, chess game, concept, chess pieces, verbalization.

Economic event conceptualization through script theory

L. Harutyunyan

Armenian State University of Economics, Armenia, Yerevan
Corresponding author. E-mail: lharutyunyan77@yahoo.com

Paper received 17.09.18; Accepted for publication 25.09.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-02>

Abstract. Modern media make an inextricable part of human life and provide an essential way of learning about worldwide events. All means target the mass audience by letting them have access to information, and securing its dissemination. The media can thus exert a powerful influence on people's opinions by attracting their attention to certain events through the use of framing theory principles. Framing theory implies the presentation of the news to the audience in such a way that it impacts people's choices in perceiving and processing information. Frames are data-structures that work to organize message meaning. To understand events and situations, people use various frames or scripts that are registered in their memory in an orderly manner. There is a limited study done in regard to the field of economic events conceptualization from the view of cognitive linguistics. Therefore, the present paper attempts to make a modest contribution in this domain with analysis and discussion of the script and its constituents inherent in an economic event published on the website www.theguardian.com in 2014. It mainly addresses issues related to reading and understanding of business news, focusing on the organization and interpretation of scripts relevant to economic events. It discusses various theories concerning the nature and principles of economic events comprehension and the peculiarities regarding the structure of frames and scripts that are employed by people for processing information related to economic events. In the paper the theory of scripts is interpreted as a main tool for news message presentation on behalf of the journalist. As is known, scripts as types of a concept contain structural elements – terminals or slots that must be filled by specific instances or data (agent, change, time, location, recipient, intention, cause, result, etc.) which are activated in accordance with the provided information. These slots can be represented either explicitly or implicitly, depending on a variety of factors. We distinguish between nuclear and alternative parts inherent in the structure of scripts. Due to the nuclear part (agent, change, time, location), we are able to recognize the situation in the process of its interpretation, whereas the alternative part (recipient, intention, cause, result, forecast, evaluation, etc.) conveys conventional information about the latter. However, in the process of economic event conceptualization, they come forward and become salient to ensure the reader's comprehensive frame-building process.

Keywords: *Economic Events, Business News, Framing Theory, Economic Event Conceptualization, Scripts for Economic Events Conceptualization.*

It is now common knowledge that there are rules that people apply to understand various actions, situations and events that take place in our life. This theory was first put forth by Goffman who stated that people interpret what is going on around their world through their primary framework [6]. This framework is regarded as primary as it is taken for granted by the user. Goffman states that there are two distinctions within primary frameworks, namely natural and social. Both help people interpret data so that their experiences can be understood in a wider social context. The difference between the two is functional. Natural frameworks identify events as physical occurrences taking natural quote literally and not attributing any social forces to the causation of events. Social frameworks view events as socially driven occurrences, due to the whims, goals, and manipulations on the part of other social players (people). Social frameworks are built on the natural frameworks. These frameworks and the frames that they create in our communication greatly influence how data is interpreted, processed, and communicated. Goffman's underlying assumption is that individuals are capable users of these frameworks on a day to day basis whether they are aware of them or not.

Minsky is considered to be the founder of the frame theory in the domain of Artificial Intelligence. He defines a frame as 'a data-structure for representing a stereotyped situation like being in a certain kind of living room or going to a child's birthday party. There are several kinds of information attached to each frame. Some of this information is about how to use the frame. Some is about what one can expect to happen next. Some is about what to do if these expectations are not confirmed' [8]. Minsky's frame theory states that each situation is represented

via a system of frames, each of which covering information about the possible perspectives of the situation. Various frames of the system show various ways of using information. Facing any situation, a person opts for an appropriate frame to understand it. This choice, in essence, is a choice of questions which should be posed for the situation in question.

Other proponents of situation and event comprehension theory, Shank and Abelson propose a structure labeled as a script and define it as a structured object representing a standardized generalized episode. The authors state that scripts are groups of causal chains that represent knowledge about frequently experienced events (e.g. going to a restaurant). In essence, a script is a stereotyped sequence of actions that defines a well-known situation and has associated with it

- a number of roles for the actors (different points of view on the situation, e.g. customer vs. waiter vs. cook),
- different tracks (e.g. restaurant, fast-food),
- different scenes (e.g. enter, order, eat, pay); each scene has a MAINCON, i.e. a main conceptualization, which must have happened if the scene is instantiated,
- as well as props, entry conditions, results, branches and loops etc.

The use of these scripts requires two mechanisms.

- Script retrieval: A script is retrieved if a state is mentioned that constitutes a precondition for the script (e.g. the customer is hungry and has money) and there is a direct reference to a MAINCON or a prop in one of the scenes (e.g. order a dish or step to the counter).

Script application: An active script allows one to infer actions that were not stated (nor contradicted) as well as to instantiate roles, etc [11].

Fillmore and Baker use the term frame in the context of linguistic analysis and offer a model for representing frame-based analysis of lexical meanings. Namely, the authors identify the following stages for understanding situations and events described via linguistic units:

1. Characterizing the frames, i.e., the situation types for which the language has provided special expressive means.

2. Describing and naming the frame elements, i.e., the aspects and components of individual frames that are likely to be mentioned in the phrases and sentences that are instances of those frames.

3. Selecting lexical units that belong to the frames, i.e., words from all parts of speech that evoke and depend on the conceptual backgrounds associated with the individual frames.

4. Creating annotations of sentences sampled from a very large corpus showing the ways in which individual lexical units in the frame allow frame-relevant information to be linguistically presented.

5. Automatically generating lexical entries, and the valence descriptions contained in them that summarize observations derivable from them.

Overall, this kind of semantic analysis involves characterizing the situation types evoked by (classes of) lexical units, determining the kinds of participant roles (frame elements) required to complete the details of instances of any such frame, and discovering and documenting the ways in which such elements are syntactically realized [6].

All these approaches and terms are closely related to the theory of framing and media discourse understanding, the process in which journalists decide which of their readers' frames to activate and incorporate in the whole frame-building process. According to Kuypers, 'Framing is a process whereby communicators, consciously or unconsciously, act to construct a point of view that encourages the facts of a given situation to be interpreted by others in a particular manner. Frames operate in four key ways: they define problems, diagnose causes, make moral judgments, and suggest remedies. Frames are often found within a narrative account of an issue or event, and are generally the central organizing idea.' [7]. The theory of framing is widely used in political discourse organization where it is viewed as 'the process by which a communication source, such as a news organization, defines and constructs a political issue or public controversy [9, p.221]. However, we build on the hypothesis that it could be also applied to economic event interpretation and comprehension in media discourse. Framing theory, as well as the analysis of the constituents of economic events scripts and lexical means representing them may be relevant to the comprehension of discourse media messages.

An economic event may be defined as any occurrence that takes place in the global economy as well as in certain countries' economies, which involves any situation triggering ups and downs of economy and is evaluated by society as a vital and significant change in the economic world. For instance, the production of new items/services, the launch of companies, the start of their cooperation, mergers, takeovers, collapses, a sudden fall or increase in the value of securities/shares, sanction imposition on countries and so on can be considered as significant events happening in the business world. For example:

The collapse of Lehman Brothers, a sprawling global bank, in September 2008 almost brought down the world's financial system [2]. (collapse)

Apple launched its new music-streaming service, which is based on the one that was offered by Beats Electronics before Apple bought the firm last year [1]. (the production of a new service)

President Vladimir Putin signed a decree imposing a raft of punitive economic sanctions against Turkey on Saturday underlining the depth of the Kremlin's anger toward Ankara four days after Turkey shot down a Russian warplane [10]. (sanction imposition)

Thus, all these occurrences can be perceived as economic events that happen in the business world on a day to day basis.

The analysis of factual material shows that the interpretation of any economic event highlighted in media discourse implies identifying the script which consists of nuclear and alternative parts. The nuclear part involves such slots as the agent, the change, the location and the time. At the same time, such slots as recipient, cause, result, intention, forecasts about further development of events, their evaluation by a reader etc., play a secondary role in the procedure of understanding the situation and constitute the alternative part of the script. The absence of this information does not prevent a reader from perceiving a certain situation. When needed, they come forward and become salient enabling the reader to gain insight into the plot of the event.

This is provided by a specific text structure of business news which is organized in a completely different manner. In comparison with argumentatively structured discourse, such as scholarly papers, where the important conclusion comes at the end, news in the daily press, as van Dijk states, is organized by the principle of relevance or importance, along a dimension of decreasing prominence with respect to the macrostructure. This means that one can read only the headlines or the lead, or only some part of the discourse, and still process the most important information. They organize attention for specific articles, allowing one to decide whether or not to read the rest of the discourse and giving the main theme, even without further reading. Finally, they activate the relevant knowledge from memory that is needed in order to understand the rest of the text and form a macrostructure that will serve as an important strategic cue in controlling the local understanding of the subsequent text [3, p. 35].

Let us analyze an economic event published on www.theguardian.com in 2014 to observe how this specific news text structure and the aforementioned slots are reflected and interact with each other to create an overall picture of this economic event script. The choice of the discussed article is conditioned by the fact that here all the slots are vividly expressed to contribute to a comprehensible understanding of this economic event [4]. The analysis has come to prove that the slots of the nuclear part of the script that is to say the most important information relevant to this economic event are comprised in the headline of the article.

The headline of the article is "*EU and US impose sweeping economic sanctions on Russia*", where we can see the nuclear slot of the agent consisting of two parts (EU, USA), the slot of change (impose sweeping

economic sanctions) and the alternative slot of the recipient (Russia), which, in this case, is activated and becomes salient to provide the reader with an access to further information. The journalist applies a well-known journalistic strategy by using the names of countries in the slot of the agent. Thus, avoiding mentioning the names of people who imposed sanctions, s/he generalizes the doers of the action (though later in the article we can already see their names - Barack Obama, Herman van Rompuy, José Manuel Barroso).

The tense (the Simple Present Tense) used in the slot of change shows that this event has already happened and in this context it is perceived negatively. As it is known, the Simple Present Tense is used when we talk about completed actions and events which are finished before the sentences that describe them [12].

The slot of time is mentioned implicitly, it is not mentioned in the text of the article, and we can see it on the website - 29.07. 2014. The same holds for the slot of the location, and the reader, taking into consideration the fact that this decision was made by the EU, understands that the event took place in Brussels.

European capital markets to be closed to Russian banks

Sanctions intended to stop supply of arms to Ukraine rebels

Downing St to push for harsher sanctions if no change

In the lead of the article two slots are represented - those of intention (intended to stop supply of arms to Ukraine rebels) and forecast represented by two sentences:

1. European capital markets to be closed to Russian banks

2. Downing St to push for harsher sanctions if no change

At the beginning of the article the slot of the cause is also mentioned - *in response to Moscow's continued backing for separatists in eastern Ukraine*. Detailed information on the slot of the recipient (Russia) is also provided, that is the fields that are going to be targeted:

EU governments have agreed to impose sweeping sanctions on Russia, targeting state-owned banks, imposing an arms embargo and restricting sales of sensitive technology and the export of equipment for the country's oil industry, in response to Moscow's continued backing for separatists in eastern Ukraine.

Next we can also observe the evaluation slot. The journalist uses the superlative degree of the adjective extensive (the most extensive) and points out that the sanctions are the most extensive since the cold war and the ambassadors from the 28 member countries after a seven-hour debate gave their agreement concerning this issue. In such a way, the journalist tries to highlight the importance of the event.

The cause slot is also provided in detail, according to which Moscow did not meet certain conditions related to stopping the supply of arms to the rebels and providing full cooperation in the investigation into the shooting down of Malaysia Airlines flight MH17:

The punitive measures, the most extensive EU sanctions imposed on Russia since the cold war, were agreed by ambassadors from the 28 member states after a seven-hour debate. They decided that Moscow had not fulfilled

the conditions laid down by foreign ministers last week, to stop the supply of arms to the rebels and provide full cooperation in the investigation into the shooting down of Malaysia Airlines flight MH17.

As we can see, the agent slot is presented by US president Barack Obama, who announced new measures, targeting major sectors of the Russian economy, which, in its turn, is considered to be the change slot:

US president Barack Obama joined the EU in sharply escalating economic pressure on Moscow. He announced new measures, targeting major sectors of the Russian economy, including weapons, energy and finance. Three large banks – VTB Bank OAO, Bank of Moscow and the Russian Agricultural Bank – were cut off from the US economy.

The slot of evaluation is completed by US president's cited words, according to which Russia is once again isolating itself from the international community, setting back decades of genuine progress. This message contributes to the addressee's evaluative disposition formation, evoking a negative attitude toward Russia:

"Today, Russia is once again isolating itself from the international community, setting back decades of genuine progress," the president said.

In general, the slot of evaluation is subjective by nature and significantly depends on both journalists' and readers' mentality, disposition and attitude towards the news. As van Dijk mentions 'It is now known more or less explicitly, in precise cognitive models, what it means to be 'biased,' what the relation is between textual structures and representations of 'reality,' what the precise conditions are of the well-known "selective perception" of both journalists and readers' [3, p. 29].

The evaluation of the discussed economic event is also performed by the cited words of the president of the European Council and the head of the European Commission. They accuse Russia of illegal annexation of the territory and deliberate destabilisation of Ukraine:

The president of the European Council, Herman van Rompuy, and the head of the European Commission, José Manuel Barroso, issued a joint statement describing the EU measures as a strong warning that "Illegal annexation of territory and deliberate destabilisation of a neighbouring sovereign country could not be accepted in 21st-century Europe.

In the message on the Malaysian plane, Herman van Rompuy and José Manuel Barroso apply parallel syntactic constructions (The European Union will fulfill its obligations to protect and ensure the security of its citizens. And the European Union will stand by its neighbours and partners.), which, in this case, underlines the depth of anger and resentment experienced by these people:

"When the violence created spirals out of control and leads to the killing of almost 300 innocent civilians in their flight from the Netherlands to Malaysia, the situation requires urgent and determined response," they said. "The European Union will fulfill its obligations to protect and ensure the security of its citizens. And the European Union will stand by its neighbours and partners."

The slot of forecast is also presented by the information according to which these sanctions are going to be the hardest for Russia:

The EU sanctions will hit Russia the hardest. The bloc does 10 times more trade with it than the US.

Thus, in this economic event highlighting article both nuclear (agent, change, time, space) and alternative slots (recipient, cause, intention, evaluation and forecast) are present. It should be noted that the slots of recipient, cause and intention are activated and become salient to make the understanding of this event more comprehensible.

In the light of the results obtained in this paper, the following conclusions can be drawn:

The structural description of any economic event is fulfilled based on the information represented by frames. This type of information exists in the form of a script, which involves data about people and the goals of their activities. The script is a means of arranging information and representing it in the form of frames. Various lexical means presenting information about an economic event, chosen by a journalist in accordance with the principles of the theory of framing, play a primary role in providing clues to economic event conceptualization. Scripts are an extensive database based on cultural and social perceptions and values. As a type of a concept, a script contains structural elements – terminals or slots that must be filled by specific instances or data (agent, change, time, location, recipient, intention, cause, result, etc.) which are

activated in a certain way in accordance with the information provided. The mentioned constituents can be represented either explicitly or implicitly, depending on a variety of factors. This fact enables us to distinguish nuclear and alternative parts inherent in the structure of scripts. Due to the nuclear part (agent, change, time, location), it is feasible to recognize the situation in the process of its interpretation, whereas the alternative part (recipient, intention, cause, result, forecast, evaluation, etc.) conveys conventional information about the latter. However, in the process of economic event conceptualization, they come forward and become salient to ensure the reader's comprehensive frame-building process. Through semantic analysis carried out by a person, it is possible to understand the message describing a situation or an event expressed via various linguistic means. In the interaction with the surrounding world, the script is adapted to the given economic event, as the information about the stereotyped situation is not always equivalent to the data about the objective reality. Through the processes of reading, analyzing, organizing a corresponding script with its inherent constituents or slots, retrieving information from memory, combining and adapting it with the present data, it is possible to comprehend the message about an economic event illustrated in the media discourse.

REFERENCES

1. Apple and the Music Business. The Second Revolution. The Economist. URL: <https://www.economist.com/news/business-and-finance/21653840-apple-which-has-already-transformed-music-business-trying-do-so-again-second>.
2. Crash Course. The Economist. URL: <https://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-are-still-being-felt-five-years-article>.
3. Dijk van T.A. (1983) Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News // Journal of Communication, Volume 33/2, pp. 20-43.
4. EU and US impose sweeping economic sanctions on Russia. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2014/jul/29/economic-sanctions-russia-eu-governments>.
5. Fillmore Ch. J., Baker, C. (2009) A Frames Approach to semantic Analysis // The Oxford Handbook of Linguistic Analysis. Oxford University Press.
6. Goffman E. (1974) Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience. N.Y.: Northeastern University Press.
7. Kuypers, J.A. (2006) Bush's War: Media Bias and Justifications for War in a Terrorist Age. Rowman & Littlefield Publishers.
8. Minsky M. (1974). A Framework for Representing Knowledge. URL: <http://web.media.mit.edu/~minsky/papers/Frames/frames.html>
9. Nelson, T.E., Oxley, Z.M., Clawson, R.A. (1997) Toward a Psychology of Framing Effects // Political Behavior, 19, pp. 221–246.
10. Putin, citing national security, signs Turkey sanctions decree. Reuters. URL: <http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-turkey-russia-kremlin-idUSKBN0TH0H720151128>.
11. Schank R.C., Abelson R.P. (1977) Scripts, Plans, Goals, and Understanding: An Inquiry into Human Knowledge Structures. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
12. Swan, M. (1995) Practical English Usage. Second Edition. Oxford University Press.

Канони жанру антивоєнного роману (А. Барбюс, Е. Ремарк, О. Гончар)

М. Х. Гуменний, В. Ю. Гуменна

Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, м. Одеса
Corresponding author. E-mail: pavlyuknadya@gmail.com

Paper received 11.10.18; Accepted for publication 18.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-03>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню канонів жанру антивоєнних романів А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара. З'ясована своєрідність художньої системи кожного з митців у відтворенні батальних картин, відсутність кульмінацій, сюжетно-композиційна особливість романів.

Ключові слова: канони, структура, художня система, поетика, принцип історизму, філософський, екзистенції, антивоєнний.

Завдання дослідження жанрово-стильових та компаративних особливостей прози А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара ще не вичерпано. Серйозна заслуга в цьому аспекті належить зарубіжним та українським літературним критикам. У результаті колективних зусиль було усвідомлено і доведено, що проза цих художників належить великій реалістичній літературі ХХ століття. Закономірно, що в крупних працях, автори яких якраз і звертаються до вказаних проблем, неминує аналізується романи А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара (назву тут – хоча перелік легко і збільшити – монографії Наркір'єра Ф. «От Роллана до Моруа» (1990), Кірнозе З. «Французський роман ХХ века» (1977), Семенчука І. «Олесь Гончар – художник слова» (1986), Гуменного М. «Західний антивоєнний роман і проза О. Гончара: компаративний аспект. – 2-е вид., доп.» (2012), Шнайдера Т. «Erich Maria Remarques roman «ImwestennichtsNeues» (2004).

Чи доцільно в статті поставити запитання, хто з досліджуваних письменників «вищий» або хто більш правдивий. Головна думка статті полягає в тому, що, відзначаючи відмінності в способі життя, суспільно-політичних поглядах і естетичних принципах вказаних митців, ми підкреслюємо все те, що їх зближувало, – масштабний характер натур і деякі спільні художні принципи цих великих гуманістів ХХ століття.

Літературознавець Мотильова Т. у своїй монографії «Роман – свободна форма» (1982) досить аргументовано розмірковує про сутність романного жанру. Так, вона стверджує: «Роман – змістовна форма, і вирішальний критерій оцінки роману не почерк, не «техніка», не манера, не особливості авторського письма: все це може бути дуже і дуже різноманітно. Незрівнянно важливіша ідейна позиція письменника, виражена логікою образів» [8, с. 9]. Саме про це свідчать антивоєнні романи А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара. Але далі авторка сама собі заперечує в своїх роздумах: «Розмаїття форм і стилів ніби закладена в самій суті роману. Ніяких канонів він не терпить: у цьому не слабкість його, а сила» [8, с. 71]. З таким тлумаченням погодитися не можна, бо «канони» в широкому розумінні цього терміну не суперечать «розмаїтті форм і стилів», а надають домінуючих ознак романним жанрам. Напр., системні якості романів одного автора виражаються в поняттях «бальзаківський», «тургеневський» або в національних романах – український роман ХІХ ст. або французький роман першої половини ХІХ ст. тощо [7, с. 491].

У поетикальному аспекті антивоєнний роман характеризується функціонуванням метафоризації та асоціативних площин у структурі твору, їхньою внутрішньою взаємодією з сюжетом і композицією, впливом

екстер'єрного воєнного матеріалу на саморозгортання і здійснення композиції, поглибленою символізацією позасюжетних деталей, розширенням філософсько-естетичної змістовності усіх елементів описів. Оскільки автори (А. Барбюс, Е. Ремарк й О. Гончар) послідовно і різко осуджували війну, утверджували гуманістичне начало, то їхня художня система організована шляхом орієнтації всіх художньо-виражальних засобів на антивоєнний пафос їх романів.

Часто текст оповіді являє собою зв'язки між окремими діалогічними сценами, які мають: 1) короткий панорамний виклад подій, що відбувалися між двома епізодами; 2) вказівку на місце і час події; 3) характеристику персонажа, що пояснює його наступну поведінку; 4) опис реакції персонажа, його жестів, міміки у процесі діалогу тощо.

Специфічним у структурі жанру антивоєнного роману наявний спільний момент – художнє і філософське осмислення образу «смерті» на війні, який входить у кожен стильову систему своєрідно. Якщо в А. Барбюса образ «смерті» представлений у солдатах, що вже загинули в бою, то Е. Ремарк показує процес бою, під час якого гинуть бійці, а О. Гончар відображає загибель солдатів опосередковано, використовуючи романтичну символіку.

Дослідження взаємодії композиційних принципів здійснюється нами на матеріалі трьох сюжетних ситуацій (трьох антивоєнних романів), що являють собою певні етапи в духовному розвитку солдатів. Вивчення композиції сюжетів дозволяє розкрити жанрово-стильову своєрідність аналізованих романів, підводить нас до розуміння деяких особливостей їх діалогічної природи та жанрової системи.

При розгляді канону романного жанру антивоєнного роману ми дотримуємося у своїх судженнях відносно домінуючого композиційного принципу, яким, з нашої точки зору, є трагічний контраст. Саме контраст є універсальним художнім принципом, який є наскрізним у структурі романів на всіх рівнях: тематичному, психологічному, філософському, історичному, естетичному, поетикальному. Однак тематологію і поетику творів неможливо втиснути в межі лише антитетичного тлумачення. Художній світ романів складний і багатогранний за змістом. Надзвичайно різноманітні їх ідейно-художні та функціональні виміри – необхідна ланка в розкритті художньої своєрідності романів. Тут до речі навести судження В. В. Виноградова, який досліджуючи поетикальні аспекти художнього твору, відзначав, що саме поняття «поетичний», на відміну від поняття «художній» означає вищу сходинку словесної творчості.

Об'єктивно помітний зростаючий інтерес до жанрів епопейного звучання, підводяться підсумки минулого,

з'ясовується сьогодення, прогнозується майбутнє. Дослідження проводяться на різних аспектах і рівнях. Так, Бармін О. В. у праці «Поетика епопеї ХХ века» (1983) стверджує думку про те, що вивчення жанрово-стильових особливостей глибше розкриває «взаємозв'язки стилю і методу». Саме в цьому проявилася об'єктивна закономірність діалектичного зв'язку змісту і форми. Але в праці відсутні міркування про функції принципу історизму при розгляді художнього твору. А це надзвичайно важливо, бо важко зрозуміти, які конкретно-історичні умови детермінували появу збірки новел «Декамерон» Боккаччо, сонетів Петрарки, роману «Собор паризької Богоматері» В. Гюго, романтично-християнських повістей «Атала» і «Рене» Ф. Шатобріана, роману «Тесс із роду Д'ербервіллів» Т. Гарді, роману «Повія» Панаса Мирного... Не кажучи вже про антивоєнні романи А. Барбюса «Вогонь», Е. Ремарка «На Західному фронті без змін», О. Гончара «Людина і зброя»... У цьому випадку в найекстремальніших умовах людської екзистенції принцип історизму є найважливішим. Більш того, розмірковуючи про канони жанру антивоєнного роману, можна стверджувати, що він просто «приречений» максимально виражати історичну правду.

Важливою жанровою прикметою антивоєнних романів є їх фінали, що концентрують для читача враження всього твору. Причому кінцівка перегукується з початком роману не лише риторично, але й освітлює минуле, події завершеного твору, що окреслюють пргнозований аспект майбутнього. Досить переконливо у вказаному аспекті звучать останні, фінальні рядки роману А. Барбюса «Вогонь»: «І в той час, як ми готуємося приєднатись до інших товаришів, щоб знов розпочати війну, – чорне небо, обважніле грозою, тихо розступається над нашими головами. Між двома громадами чорних хмар проривається спокійний просвіт, і ця смужка світла, така вузька, сумна, вбога й ніби задумлива, все-таки доводить нам, що сонце існує» [1, с. 302]. В Е. Ремарка читаємо: «Його вбито в жовтні 1918 року, в один із тих днів, коли на всьому фронті було так спокійно й тихо, що в воєнному повідомленні обмежилися тільки однією фразою: «На Західному фронті без змін». Він упав долілиць і лежав немов заснув. Коли його перевернули, то побачили, що він, мабуть, недовго страждав; його обличчя мало такий спокійний вираз, наче він був навіть задоволений з того, що все саме так скінчилось» [9, с. 194]. І ось заключний романтично-піднесений акорд О. Гончара: «Хто з нас проб'ється? Хто з нас загине в оцих оточенських, загравами охоплених степах? Чи може, всіх нас чекає за отим пагорбом смерть? Чи не в одних ще будем боях, і пропадатимем безвісти, і питимем воду з боліт, і гинутимем в концтаборах, залишаючись всюди твоїми солдатами, Вітчизно?» [3, с. 318]. Ми помічаємо тут рух авторської думки від літературного персонажа до персонажу історії, від типології індивідуальних людських характерів до типології народу під час війни, від констатації страхів війни до оптимістичного утвердження перемоги.

А. Барбюс, Е. Ремарк й О. Гончар не лише пишуть історію свого покоління – вони майстерно оформляють її як власну, особисту історію. Вони включають себе в систему своїх героїв. Тут насправді все ділиться порівну – і повісткування і доля. Якщо узагальнити найбільш суттєве в ідейно-художніх принципах стилів

аналізованих романів, то в якості головних їх особливостей виступить художній історизм у його найбільш прямому вираженні – відображенні життя в його історичній динаміці, в осмисленні вчинків і дій персонажів у гострому, соціально-суспільному, історичному конфлікті епохи.

Романи про події війни не менш «історичні», не менш залежні в своїй художній якості від точності історичних параметрів обставин і характерів, осмислення і відображення людей і подій у відповідності з історичною правдою, у співвіднесеності з минулим і майбутнім народом.

В цьому контексті важливо відзначити, що в аналізованих романах кульмінація відсутня, бо її цілком замінюють численні гостротрагічні та екстремальні ситуації, а також наскрізний воєнний конфлікт. Крім того, відсутність кульмінації залежить від сюжетно-композиційних особливостей романів.

Закономірно, що в контексті творчих пошуків особливого значення набуває ситуація «індивід-середовище», в якій специфічно трансформується колізія окремого і типового. В своєму логіко-художньому русі ця ситуація еволюціонує від синкретичної нероздільності середовища і людини до певного протистояння (бо в кожного солдата своя життєва позиція, свій світогляд тощо). Скажімо, в одному випадку середовище – це багатоголосе безпосереднє оточення солдатів; а в другому – багаточаровий «воєнний світ». Так, А. Барбюс й Е. Ремарк створюють колективного героя, складником якого виступають образи солдатів. Письменники, як справжні художники, окремими штрихами відтворюють портрети своїх героїв, а через їхні вчинки і дії відображають сутність їхніх характерів. У романі ж «Людина і зброя» О. Гончар теж зосереджує свою увагу на характеристиці членів студбату, але все-таки в системі персонажів найбільше місце відводить Богданові Колосовському.

Тут доречно пригадати, що О. Бальзака-романіста людина завжди цікавила як частина суспільного організму, тобто цілком у дусі «об'єктивних» наук про суспільство. Але якби його книги вичерпувались лише «науковим» аспектом, то вони не мали б ніякого відношення до поняття роман. Класик світової літератури через художню систему своїх романів переконливо доводив, що характер героя формується в залежності від суспільного середовища, від навколишніх соціально-побутових обставин. О. Бальзак особливо увагу приділяв відображенню світу речей. Відомі вчені Уеллек і Уоррен у «Теорії літератури» цілком справедливо відзначали, що скільки б ми не вивчали «середовище», «фон» дії, «детермінанти» літературного твору, цим ми ніколи не вичерпаємо до кінця всіх елементів надзвичайно складного літературного явища» [5, с. 28].

Якщо при відображенні одних персонажів (напр., Ламюза, Едора, Детерінга, Вольпата, Тані, Мар'яни) виразність психологічного малюнку досягається протиставленням зовнішніх рис внутрішньому змістові, то в інших випадках (при характеристиці Фуйяда, Боймера, Колосовського, Духновича) заглибленням у складний зовнішній світ персонажів митці стверджують правильність зовнішніх рис і штрихів.

Можна погодитись із міркуваннями М. Кодака про функціональність авторської свідомості при осмисленні гомогенізуючої та гетерогенізуючої творчої психологічних установок щодо ідеї розвитку особи-

стості. Літературознавець стверджує думку про те, що «герой гомогенного складу береться як готова особистість..., а героєві гетерогенного складу стелиться шлях розвитку характеру з усією множиною змін, злетів і падінь, сподіваних і несподіваних...» [6, с. 10].

В аналізованих антивоєнних романах простежуємо в структурі персонажів прикмети гетерогенності, різнорідності їхніх натур, тобто в процесі їх формування світоглядних позицій (за винятком Бертрана, Качинського, Лещенка, Гладуна). А. Барбюс й Е. Ремарк часто, відтворюючи репліки солдатів, не завжди вказують, кому вони належать, бо всі ці голоси – це голос колективного героя. Тому можна констатувати, що персонажі в їх романах індивідуально не завершені, бо є своєрідними інгредієнтами цілого, в якому знаходять домінуючий зміст і розкриваються через нього. В О. Гончара ж у структурі персонажів помічаємо діалектичне поєднання гомогенного (переважно) та гетерогенного рівнів при зіставленні різнонаціональних художніх систем.

В антивоєнних романах А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара відсутні стабільні орбіти, за якими б рухались долі героїв, вони постійно переплітаються, функціонують, щезають, – а головне, всі вони перебувають у координатах часопросторових обмежень (на війні це закономірно). Так, для Ю. Тинянова сутність літературного оновлення полягає в зміні «принципів конструкції», в новому використанні «відношення конструктивного фактора та матеріалу».

В сюжетно-композиційній структурі антивоєнних романів широко і майстерно використовується поліцентризм як художній прийом. У романах постійно змінюється місце дії, бо все залежало від наступу чи відступу військових частин. Часті зміни екстер'єрних описів (населених пунктів, бойових позицій, картин природи) сприяли масштабності, типовості і правдивості відображених воєнних подій. Без поліцентризму об'єктивність історичної дійсності була б неповною і непереконливою.

Авторську точку зору у визначенні жанрової специфіки аналізованих романів розділяють більшість сучасних літературознавців (Д. Затонський, Д. Наливайко, М. Гуменний, К. Галич). Справді, художня феноменальність барбюсівського, ремарківського і гончарівського антивоєнних романів перебуває в межах одного типологічного виду. Епічна змістовність вказаних романів – це перш за все художньо-естетична єдність вічних жанрових утворень, оригінальних у своїх експресивно-зображальних формах [4, с. 68].

У теорії літератури наявність автора в художній прозі (романах, повістях) зазвичай відзначається поняттям «образ автора». У нашому випадку письменник безпосередньо бере участь у воєнних колізіях поряд з іншими персонажами, тобто певною мірою стає діючою особою – в такому аспекті ми можемо говорити про образ автора.

Однак цей «відображений автор» не завжди може бути повністю тим же автором, який його (тобто самого себе) відображає. Виникають уже аспекти «авторських» відношень: автора відображеного і автора розповідаючого, причому останній оцінює також і вчинки та переживання першого.

У конкретному випадку надзвичайно важливо: все почерпнуте нами з романів багатство спостережень – воєнних, етнографічних, психологічних – прийшло до

нас не за допомогою публіцистичних відступів, авторських коментарів, не через спеціально використано-го діалого-монологічного мовлення.

Наші знання про тактику воєнних подій, розуміння закономірностей і суперечностей відображеного середовища, наше безпосереднє відчуття глибин народного життя – все це йде від конкретики життя солдатів, від реальності їх дій, вчинків, роздумів, інколи від найбуденніших потреб. Про все це можна було розповісти тільки в сюжетних, композиційних і жанрових межах в антивоєнних романах А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара.

Історичне чи соціальне, політичне чи інтимне, побутове чи філософське, трагічне чи хронікальне трансформується в емоції, відчуття, почуття солдата, що став домінуючим у структурі антивоєнних романів. Щоправда, любовна сюжетна лінія наявна в романах О. Гончара «Людина і зброя» й Е. Хемінгуей «Прощай, зброє!», а в романах А. Барбюса «Вогонь» й Е. Ремарка «На Західному фронті без змін» – відсутня.

Кого ж можна назвати головним героєм аналізованих антивоєнних романів? На наш погляд, колективний образ народу був важливою і принциповою перемогою вказаних авторів. У масових сценах, що склали одно із вищих досягнень поезики романів, у полілозі, у численних діалогах, де часто звучать безіменні голоси, а митці, здається, могли б поіменно назвати кожного, детально розповісти, чим відрізняється один від іншого. Певним відхиленням від вказаної закономірності можна вважати образи Пауля Боймера і Богдана Коловського, але в основі своїй їхня сутність більш переконливо розкривається на фоні колективних дій солдатів. Відображення долі різних народів у переломні моменти історії (воєнні періоди) вимагало нової художньої форми. Художники слова знайшли таку форму, творчо продовжуючи традиції західної, російської й української літератур. Вільне епічне повісткування об'єднало найрізноманітніші картини життя народу в епохи глибоких потрясінь.

Композиційне й тональне осмислення пейзажу в антивоєнних романах підпорядковане не лише розкриттю внутрішнього стану солдатів, але й трагізму війни. Митці, створюючи метафори на різноманітних і складних асоціаціях, досягають масштабних узагальнень, всепроникаючих штрихів у змалюванні воєнних рельєфних картин: «День, згасаючи, кидає похмуро й величне світло на всю цю дужу і поки що незайману масу живих, з яких, може, тільки якась частина доживе до ночі. Іде дощ – вічний дощ, що завжди зв'язаний у моїх спогадах з усіма трагедіями цієї великої війни. Вечір наближається, немов якась непевна холодна загроза; він готує людям свою пастку – велику, як світ» [1, с. 215] – в А. Барбюса; «Ми саме пережили кілька дощових тижнів – сіре небо, сіра багніста земля, сіра смерть... Нам нема де обсушитися. В кого ще збереглися чоботи, той обв'язує халяви зверху мішковиною, щоб одразу не набрати всередину рідкої глини. Гвинтівки вкриті брудною корою, наш одяг – теж, усе тече, все порозкисало, земля стала вогким, слизьким, масним мисвом, на її поверхні жовтіють ковбані з червоними спіралями крові; вбиті, поранені й живі повільно загрузають у це болото» [9, с. 189] – в Е. Ремарка; «Тиша гарячого літа окутувала верби за Россю, жодного пострілу звідти; з ворожого боку; здавалось, і справді там нікого нема, в тих зелених берегах, і що війна – це тільки мара, безглузда вигадка чиясь, і про реальність її

нагадував лише тяжкий нудотний сморід з мосту, де під палаючим промінням сонця розкладалися трупи вбитих» [3, с. 137] – в О. Гончара.

Отже, пейзажні фрагменти, використані у кількох функціях, відіграють важливу ідейно-художню роль: ними відтворюються типові обставини, страшні екстер'єрні картини, провідна думка романів.

Внутрішнє, глибоко приховане і зовнішнє, портретне знаходиться в А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара в постійній взаємодії, в своєрідній динамічній єдності. Вони володіють здатністю відображати людину в постійному русі. Відтворюючи в кожному живий облік людини на війні, митці передають у той же час її змінність. Антивоєнний роман з його пильним відображенням психології солдата неможливо уявити без майстерно розробленого портрета – колективного та індивідуального.

Портрети А. Барбюса в романі «Вогонь» – насичені темними фарбами описи людей у статичних воєнних ситуаціях: «Видно червонуваті або синюваті обличчя, в багнюці, наче в шрамах, з дірками-каганцями затуманених очей, з прилиплими повіками, з нестриженими розкуйовдженими бородами або з забрудненою неголеною щетиною» [1, с. 26-27]. Окреслюючи контури завнішності, подаючи тільки найважливіші деталі, митець активізує творчу уяву читача. Ось перед нами солдат Блер, в якого «маленькі очі на обличчі, вкритому грубим шаром пороху, швидко блимають. Над діркою його беззубого рота вуса скидаються на якийсь жовтуватий пакет... його долоні вкриті шаром твердої темно-сірої грязі» [1, с. 29].

В Е. Ремарка портрет ніколи не подається ізольовано, сам по собі, поза обставинами дії. Вражає мистецтво, з яким він «вписує» людину у відтворене ним бойове середовище, простір. Ось перед нами поранений рядовий Качинський: «Нараз у Кача в горлі щось заклекотало, обличчя в нього стає жовто-зелене» [9, с. 191]. Або динамічний портрет Пауля Боймера в екстремальну хвилину: «У горлянку в мене пересохло, в очах мерехтить щось червоне й чорне, я зіплюю зуби й, немилосердно зашпортуючись, нарешті добігаю до санчастини» [9, с. 191].

Портретна характеристика і в А. Барбюса і в Е. Ремарка розрахована на те, щоб викликати перш за все зорове уявлення, тому можна стверджувати про домінуючі в ній живописні начала. Але якщо А. Барбюс детально виписує солдата в одній позиції (використовуючи переважно фарби, світлотіні), то Е. Ремарк бачить своїх героїв у життєвій зміні різних позицій, у кожній з яких відкривається та чи інша деталь – сукупність їх створює виразний динамічний портрет.

О. Гончар при описах зовнішності своїх героїв також прагне дати запам'ятовуючий зоровий образ, відтворюючи людей під час війни в неповторному русі: «Везуть поранених, бредуть біженці, гуркочуть грузовики з боєприпасами. Тисячі людських обличчя пролітають перед тобою і жодного серед них веселого» [3, с. 89]. Або: «Автоматники увігнали йому кілька куль, одна із них вдарила в скроню, розтрощила Панюшкіну голову – бризки мозку та крові загусли в його русявому чубі» [3, с. 128]. Найживописніші деталі в автора завжди набувають чіткої психологічної характерності.

Матеріал воєнної дійсності, обраний митцями для художнього й філософського осмислення, визначив жанрову своєрідність романів. Досягнення західної, російської й української літератури мали суттєвий вплив на розвиток антивоєнного роману А. Барбюса, Е. Ремарка й О. Гончара, на їх зміст і форму. Вони відобразили в антивоєнних романах долі народу в поворотні моменти історичних катаклізмів. Історичний процес постає в романах не в кінцевих результатах, а в живому русі народів, в безкомпромісних воєнних баталіях. Соціально-характерне, побутове і воєнне об'єднуються в єдину яскраву картину, що дає уявлення про специфіку конкретної епохи.

Художня система аналізованих романів – це внутрішня єдність і взаємозв'язок усіх компонентів, спрямованих до єдиного центру. Оскільки автори послідовно і різко осуджували війну, утверджували гуманістичне начало, то їхня художня система організована шляхом орієнтації всіх художньо-виражальних засобів на антивоєнний пафос їх романів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барбюс А. Вогонь. Київ: Молодь, 1974. 303 с.
2. Белинский В. Г. Полное собрание сочинений: в 13 томах. М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1955. Т. 8. 546 с.
3. Гончар О. Твори: в 7 т. Київ: Дніпро, 1987. Т. 4. 589 с.
4. Гуменний М. Онтологічно-поетикальні аспекти компаративного дослідження: монографія. Київ: Вид-во «Світанок-зілля», 2017. 214 с.
5. Дима А. Принципы сравнительного литературоведения.

Москва: Прогресс, 1977. 204 с.

6. Кодак М. Системогенез авторської свідомості: теорія й проблеми історії літератури // Слово і час. 2001. №5. С. 8-15.
7. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
8. Мотылева Т. Роман – свободная форма. Москва: Сов.писатель, 1982. 400 с.
9. Ремарк Е. М. Твори: в 2 т. Київ: Дніпро, 1986. Т. 1. 573 с.

REFERENCES

1. Barbus Henry. Fire. K.: Youth, 1974. 303 p.
2. Belynskiy V. N. Complete collection of works: in 13 vol. M.-L.: Yzd-vo ANSSSR, 1955. Vol. 8. 546 p.
3. Gonchar Oles. Works: in 7 vol. Kyiv: Dnepr, 1987. Vol. 4. 589p.
4. Humennyi M. Ontological and poetic aspects of comparative research: monograph. Kyiv: Vyd-vo «Ievshan-zillia», 2017. 214 p.
5. Dima A. Principles of comparative literature. Moskva: Progress, 1977. 204 p.

6. Kodak M. Sistemogenesis of author's consciousness: the theory and problems of the history of literature// Slovo i chas. 2001. №5. P. 8-15.
7. Lexicon of general comparative literary criticism. Chernivtsi: Zoloti Litavri, 2001. 636 p.
8. Motyleva T. The novel is a free form. Moskva: Sov.pisatel', 1982. 400 p.
9. Remarque E. Works: in 2 vol. Kyiv: Dnepr, 1987. Vol. 1. 194 p.

Canons of the genre of the anti-war novel (A. Barbus, E. Remarque, O. Gonchar)

M. Kh. Humennyi, V. Yu. Humenna

The article is dedicated to the study of the canons of the genre of anti-war novels by A. Barbus, E. Remarque and O. Gonchar. The peculiarity of the artistic system of each of the artists in the reproduction of battle paintings is determined, the absence of climaxes and plot-compositional feature of novels are established.

Keywords: canons, structure, artistic system, poetics, principle of historicism, philosophical, existences, antiwar.

Артикуляційна та акустична характеристика звукових реалізацій української фонемі /m/ (за матеріалами експериментально-фонетичного дослідження)

О. А. Касьянова

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка
Corresponding author. E-mail: bor_o@ukr.net

Paper received 11.10.18; Accepted for publication 17.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-04>

Анотація. у статті подано результати експериментально-фонетичного дослідження української фонемі /m/, проведеного із застосуванням прийомів осцилографування та спектрографування. Осцилограми та спектрограми було отримано за допомогою комп'ютерної програми Praat. Комплексний акустичний аналіз звукових реалізацій /m/ здійснено на матеріалі сучасного українського літературного мовлення.

Ключові слова: фонема, алофон, губний, губно-губний, /m/.

Нині завдяки комп'ютерним програмам Speech Analyzer, Praat, ColEditPro, Sound Forge 8.0 та інших можна з легкістю застосовувати експериментально-фонетичний метод. Цей метод об'єднує різні прийоми, серед яких спектрографування і осцилографування. Уперше в Україні спектрографування використала Н.Тоцька. Вона здійснила динамічне спектрографування українських голосних у 1969 році. Пізніше цей прийом у поєднанні з осцилографуванням використовували З.Дудник, О.Іщенко, М.Вакуленко. Нині в українській фонетичній літературі все ж бракує точних інструментальних даних про реалізацію українських фонем у мовленні. Аналіз праць фонетистів свідчить про те, що головну увагу зосереджено на акустичних характеристиках лише голосних української мови. Система приголосних фонем сучасної української мови хоч і досить детально описана в роботах багатьох вітчизняних дослідників, але головну увагу зосереджено на основних артикуляційних характеристиках фонем (П.Коструба, Н. Тоцька, Л.Прокопова, Т.Бровченко, О.Бас-Кононенко, Т.Бобкова), їхній дистрибуції та позиції у слові (В. Перебийніс, Т. Бровченко, С.Сеньків). У фонетичній літературі практично відсутні детальні описи губних приголосних як класу та їхніх акустичних особливостей. Щоб докладніше проаналізувати акустично-артикуляційні особливості губно-губної фонемі /m/ на матеріалі сучасного українського літературного мовлення було проведено експериментально-фонетичне дослідження із застосуванням прийомів осцилографування, спектрографування.

Експеримент проводився у Навчальній лабораторії експериментальної фонетики (далі ЛЕФ) Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Дослідження включало: збір матеріалу (добір дикторів, студійний запис), інструментальне вимірювання мовних одиниць (за осцилограмами та спектрограмами), лінгвістичну інтерпретацію, яка загалом викладена у цій статті. Для аналізу було обрано 6 дикторів – носіїв українського літературного мовлення (викладачі, студенти та аспіранти Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка, які склали малу соціальну групу за професійним, віковим та регіональним критеріями). Текстова програма включала зв'язний текст обсягом 335 слів та окремо вимовлені склади і словосполучення, загальною кількістю 38 мовних одиниць. Аналіз записаного мовлення здійснювався за допомогою комп'ютерної програми Praat. При акустичному аналізі було враховано ступінь досягнення артикуляційної цілі – ізольовано вимовлений звук має яскравіше вираження,

ніж у контексті. Вимовлячи склади, мовець розуміє важливість фізичних властивостей звука, натомість у потоці мовлення основні характеристики звуків стають менш виразними за рахунок коартикуляційної взаємодії [4, с. 65-67, с.71, с. 83; 6].

За даними фонетичної літератури /m/ має такі артикуляційні ознаки: є губно-губною (найактивнішу роботу при її творенні виконують губи), за способом творення (за тим, як утворюється необхідний фокус) належать до зімкнених [8, с. 121; 7, с. 134; 10, с.73-74, 83-84], а саме до зімкнено-прохідних (за Н.Тоцькою – зімкнено-носова) [10, с. 83-84]. П.Коструба називає /m/ зімкненою і напіввідкритою. «При вимові [m] язичок звисає вільно вниз, залишаючи відкритим шлях як до ротової, так і до носової порожнини. Унаслідок цього частина повітря проходить через носову порожнину, і приголосний одержує носове забарвлення. Друга частина повітряного струменя скерована до ротової порожнини, а відти, переборюючи перепону, утворену через зімкнення губ, проривається назовні» [3, с.53-54]. Досліджувана фонема є однофокусною [10, с.92]. Реалізується в мовленні у таких алофонах: головному [m], який у International Phonetic Alphabet позначено номером 114, позиційних – [m^o], [mⁱ]: перед голосними [o], [u] вона стає огубленою, а перед [i] набуває рис напівпалатальності [7, с.132-133; 14]. У мовленні досліджувана фонема частково назалізує сусідні голосні, як у прогресивному напрямку – [m^ob]рж, так і регресивному – три[^um]ф, а між двома носовими можлива повна назалізація голосного – [m^om^o] [9, с.197]. У живому мовленні зімкнено-проривні (неносові) зазнають асиміляції за способом творення перед зімкнено-прохідними носовими, внаслідок чого утворюються гомоорганні сполуки – [bm], [pm] (вимовляються тим самим активним мовним органом одним артикуляційним рухом). Внаслідок такої асиміляції неносові набувають носового забарвлення, водночас відбувається прогресивна асиміляція – носові під впливом попередніх втрачають плавність артикуляції і стають вибуховими (кінцеве ротове зімкнення у них замінюється різким опусканням м'якого піднебіння і виходом повітря через ніс): [z^oubm^oudr^oos't'i], o[bm^o]н [9, с.201-202].

Отже, враховуючи артикуляційні особливості, було з'ясовано основні акустичні характеристики української фонемі /m/ на спектрограмі та осцилограмі. Так, для [m] у вимові всіх залучених дикторів притаманно:

1. Антирезонанси у структурі перших двох формант, частіше нулі F2 (див. рис.1, 4) і втрата енергії у

спектрі. Формантна структура є відображенням утвореного тиску у ротовій порожнині. При артикуляції носових відбувається перерозподіл потоку повітря між ротовою та носовою порожнинами – через ротову порожнину при творенні /m/ виходить слабкий повітряний струмінь, тому на спектрограмі не помічаємо резонанси, натомість у формантній смузі з'являється ділянка із мінімальною спектральною енергією. Зауважимо, що антирезонанси F2 і втрата спектральної енергії у смузі виразніші при аналізі губно-губної фонемі у зв'язному тексті (див.рис.2).

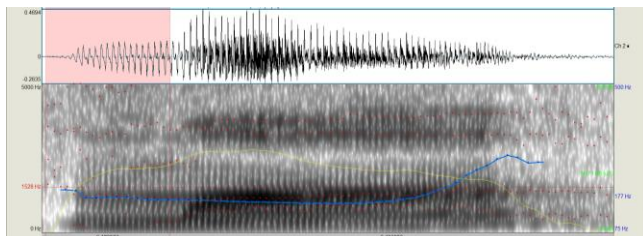

Рис.1. Диктор ОК: [má]. На спектрограмі помічаємо висхідну інтенсивність, яка характерна для початку складу. У спектрі [m] є антирезонанси F1, хоча втрати енергії у смузі на ділянці приголосного не помічаємо. На осцилограмі розпочинається губно-губний короткий імпульсом – зімкнення, за яким йде розімкнення – поступове збільшення амплітуди коливань. На осцилограмі маємо періодичні коливання звукової хвилі, що притаманно сонорним.

2. Низькі показники. F1 = 200-400 гц (визначено вручну за локусною точкою), натомість програма Praat виводить середнє значення 400-600 гц. Згідно з традиційною теорією будови мовного апарату людини частота першої форманти узгоджується з ділянкою задньої порожнини надгортанної частини мовного апарату, а частота другої форманти – з ділянкою передньої частини ротової порожнини [11, с.124]. Для /m/ найважливішими артикуляційними ознаками є губний фокус і задня дорсальність, тому F1 низька, а у структурі F2 спостерігаємо антирезонанси.

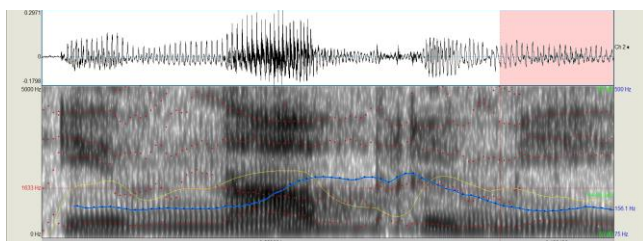

Рис.2. Диктор ОО: «і в на́прямі» зі зв'язного тексту: F1=330, F2=1600 (визначили вручну за локусною точкою), F3=2650, F4=3900. Натомість програма Praat виводить середнє значення: F1=450-500 гц, F2=2600-2800 гц. Помічаємо антирезонанси другої форманти. Спадає інтенсивність. Віддаленість другої форманти від першої, що є ознакою напівпалатальності.

3. Структурно чітка формантна модель, що, за Г.Фантом, властиво носовим звукам [11, с. 123]. Спостерігаємо **максимальний вияв коартикуляції** при артикуляції складів із губними. За спостереженнями науковців, губні приголосні не мають власного приблизно однакового для усіх позицій укладу язика. Тому цим консонантам притаманний найбільший ступінь коартикуляції [8, с. 134] (див.рис.4). О.Павловська зазначала, що у складі з губним голосний формується «в середині» губного [5, с.115]. За нашими спостереженнями, саме

тому на спектрограмі та осцилограмі складно встановити межу між голосним та губним.

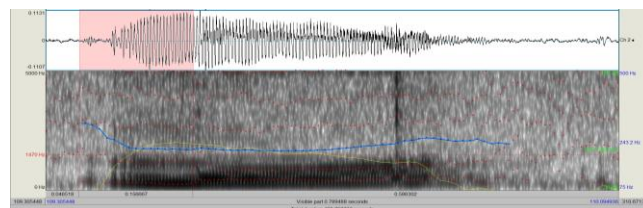

Рис. 3. Диктор СС: [m'ó]. На осцилографічній кривій – імпульс у початковій фазі творення звука – зімкнення, одночасно на спектрограмі у цій ділянці спостерігаємо антирезонанси F2 і втрату енергії у смузі. На осцилограмі розімкнення супроводжується високими періодичними коливаннями щіткоподібної форми, а на спектрограмі – чітка траєкторія всіх формант. Зауважимо, що інтенсивність у вимовленому складі з'являється трохи пізніше, ніж резонанси. Це свідчить про те, що голосова робота розпочалася раніше, ніж відбулося зімкнення, що, за словами О.Павловської [5, с.86], притаманно для досліджуваного сонорного.

4. Затемнена ділянка на спектрограмі до 1300 гц – ознака сонорності (див.усі рис.). Якщо поглянемо на всі вміщені у статті спектрограми, то у порівнянні із іншими приголосними, /m/ дуже схожий за резонансними смугами до голосного. За даними кінорентгенографічного дослідження, проведеного Т.Бобковою, губні мають змішану природу – вокалічно-консонантну, за рахунок чого вони найбільш гармонійно поєднуються у складі із голосними [1, с.24], а тому мають спільні ознаки із ними.

5. Нестабільні показники F3 і F4 (див.рис.1-5). Роль третьої та четвертої форманти в оформленні звука в акустичній теорії досі ґрунтовно не описана, однак Г.Фант зазначає, що F3 і F4 найбільш зумовлені резонансом гортанної порожнини [11, с.124]. Т.Бобкова, досліджуючи артикуляцію сонорних української мови, зауважувала, що для носових важливим є назофарингальний відділ гортанного резонаторного комплексу [1]. Відтак можемо припустити, що загальне напруження глотки у ларингофарингальній зоні і вихід повітря через назальну порожнину при вимові носового губного узгоджуються із нестабільними високими показниками третьої та четвертої форманти. Тобто нестабільна резонансна картина звука на ділянці високих формант співвідноситься зі зміною зон артикуляційної напруженості (для /m/ із преларингальної до назофарингальної) [1]. Окрім нестабільних показників формант спостерігаємо на спектрограмі затемнені резонансні смуги в діапазоні 3500-4000 гц.

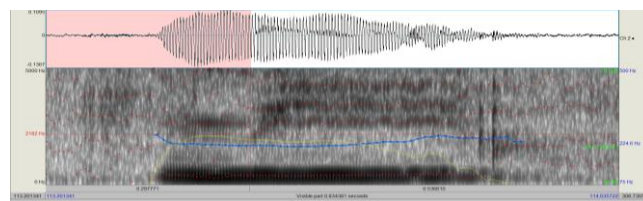

Рис. 4. Диктор С.С.: [m'í]. На спектрограмі антирезонанси F1, F2 у фазі зімкнення, а також відсутність спектральної енергії до 2500 гц. Інтенсивність та частота основного тону з'являється лише у фазі розімкнення. F□=756+2253+3207+4500. Форма звукової хвилі – щіткоподібна. Спостерігаємо періодичні коливання зі збільшенням амплітуди при розімкненні.

6. Короткий імпульс на осцилограмі у початковій фазі – зімкнення, за яким йде поступове розімкнення – періодичні коливання зі збільшенням амплітуди

¹ На усіх представлених рисунках виділений фрагмент – це умовні межі досліджуваного губно-губного приголосного.

звукової хвилі (саме через поступове розімкнення [m] називають зімкнено-прохідним, а не проривним) (див. усї рис.). **Щіткоподібна форма звукової хвилі** (див. усї рис.). Названі ознаки узгоджуються з артикуляційною динамікою: опускання нижньої щелепи і контакт губ, поступове розмикання вуст, при цьому розслаблюється м'яке піднебіння, опускається увула, напружується стінка фаринкса і відсувається назад. Язик при зімкненні рухається вперед і горизонтально стискається, а при розімкненні локалізується позаду вгорі у ротовій порожнині і розтискається [5, с.89].

7. Інтенсивність звуків перебуває у прямій залежності від артикуляційного напруження та амплітуди коливання голосових зв'язок. У свою чергу, сила коливання голосових зв'язок зумовлена тиском видихуваного повітря. При вимові /m/ із різними звуками інтенсивність висхідна на початку звукового сегмента, у кінцевій позиції – спадна; а у середині – висхідно-спадна (див. всї рис.). За нашими спостереженнями, у цілому інтенсивність досліджуваного губно-губного є типовою і притаманна вокалічному типу артикуляційної напруженості. Якщо узгодимо отримані дані з осцилограм та спектрограм (описані вище) із даними інтонограм, то можемо припустити, що піком для /m/ вочевидь є максимальне підняття спинки язика і одночасне розслаблення м'якого піднебіння, опускання увули, що спричинює відкриття носової порожнини.

8. Назальність досліджуваного звука впливає на сусідні голосні: з'являються додаткові резонанси в ділянці перших двох формант; спостерігаємо антирезонанси другої форманти у складі сусідніх голосних (див. рис.5).

9. Ознакою напівпалатальності досліджуваного губно-губного приголосного на спектрограмі є віддалені F1 від F2, що свідчить про підняття спинки язика до твердого піднебіння і зменшення об'єму резонатора. F3 близька до F2 (див. рис. 2, 4).

10. Ознаки огубленого алофона на спектрограмі – зменшення значення формант за рахунок більшої витягнутості губ та їх заокруглення (активна робота навколоротового м'яза). Тобто причиною зниження форматних показників є збільшення об'єму резонатора (див. рис. 3, 5). При вимові огубленого алофона знижуються у цілому значення всіх формант. Порівняймо: при вимові слова [m°ó]рж – $F□=275+1196+2797+3959$, складу [m°] – $F□=756+2253+3207+4500$, слова три[úm]ф – $F□=542+1188+2812+4100$. Найнижче значення формант маємо, коли губно-губний йде перед голосним [o] або ж йому передує [u], найвище – перед голосним високого ступеня підняття.

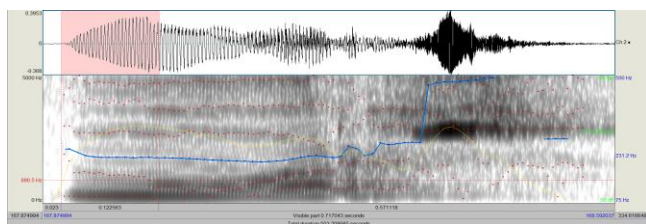

Рис.5. Диктор М.О. [m°ó]рж. Максимальний вияв коартикуляції. На осцилографічній кривій – відсутній імпульс у початковій фазі, що є ознакою зімкнення (очевидно, слабка зімкнутість губ). Розімкнення супроводжується високими періодичними коливаннями щіткоподібної форми зі зростанням амплітуди. Чітка траєкторія всіх формант. Інтенсивність висхідна. $F□=275+1196+2797+3959$.

У гомоорганній сполуді (наприклад, обман) [m] має дещо інші ознаки. Оскільки ця сполука вимовляється одним артикуляційним рухом, то між двома звуками складно провести межі. Аналізуючи спектрограму й осцилограму, помічаємо: відсутність короткого імпульсу, притаманного для /m/ у початковій фазі, втрату енергії у спектрі в діапазоні F2 у кінцевій фазі зімкнено-проривного. Такі ознаки свідчать про те, що носовий втрачає ротове зімкнення, а ротовий набуває носового забарвлення, тобто вони асимілюються (див. рис. 7).

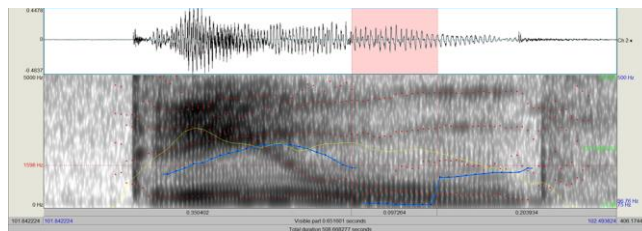

Рис. 6. Диктор О.А.: три[úm]ф. Вплив носового на попередній голосний, тому спостерігаємо антирезонанси F2 на ділянці голосного. Спадно-висхідна інтенсивність. Відносно періодичні коливання. Чітка траєкторія F3 та F4. $F□=542+1188+2812+4100$.

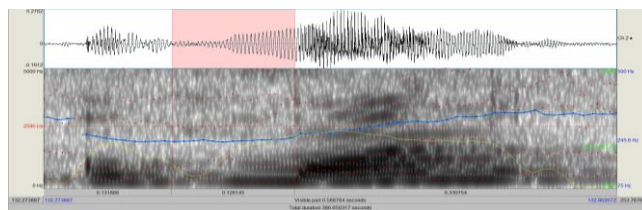

Рис. 7. Диктор Т.В. О[bmá]н. Помічаємо різницю в амплітуді коливань звукової хвилі – вищі коливання маємо при губно-губному, нижчі – при губно-зубному. Відсутній короткий імпульс у початковій фазі губно-зубного. Рівномірні траєкторія третьої та четвертої формант протягом усєї гомоорганної сполуки. F1, за Р. Потаповою, В. Потаповим [6], більшою мірою ніж друга форманта відповідає за ротовий резонатор. Зважаючи на це, помічаємо різницю у показниках першої форманти, що характеризує різну активність артикуляторів у ротовій порожнині: [b] має $F□=424+1046+2715+3857$, [m] – $F□=280+1053+2780+3753$.

Отже, перераховані вище ознаки дають можливість зробити такі висновки. Творення губно-губного носового відбувається за рахунок комплексної системної роботи всіх мовних органів. Губно-губний фокус дозволяє віднести цей звук до групи губних, а гармонійне поєднання з голосними у складі та інші вокалічні властивості – до сонорних. Важливою ознакою складу з губним є неперервний розвиток періодичних коливань, які поступово збільшуються в амплітуді і досягають максимуму в початковій фазі розімкнення. Такі осцилографічні риси свідчать про плавну напруженість артикуляційних рухів, а отже, про належність [m] до зімкнено-прохідних, а не проривних. Консонантні ознаки досліджуваного приголосного яскраво виявляються на спектрограмі. За втратою енергії у смузі F2 та резонансною активністю на ділянці F3 та F4 ми дізнаємося про зміну зон артикуляційної напруженості, що є важливою умовою творення носового звука (тобто назальності). Якщо порівняємо отримані дані із результатами попереднього експерименту із /f/ [2, с.73-89], то можемо сказати, що губно-губний сонорний [m], на відміну від губно-зубного глухого [f], має істотну перевагу ознак вокалічності, натомість губно-зубному більшою мірою притаманна консонатність (неперіодичні низькоамплітудні переривчасті

коливання звукової хвилі, затемнена ділянка у смузі 2100-3300 гц, висхідно-спадна інтенсивність, високі формантні показники – $F_1 = 900-1300 + 1800-2000 + 2500-3100 + 3500-4000$. Спільними рисами, які дозволяють віднести порівнювані приголосні до групи губних, є антирезонанси на ділянці перших формант та максимальний вияв коартикуляції.

Отримані результати дають поштовх до здійснення додаткових експериментів інших губних приголосних із залученням інших експериментально-фонетичних прийомів таких, як метод візуалізації, із залученням більшої кількості дикторів, аби детальніше вивчити артикуляційні та акустичні характеристики губних приголосних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобкова Т.В. Сонанти українського, російського та польського мовлення на матеріалі кінорентгену (експериментально-фонетичне дослідження) : Дис... канд. філол.наук: 10.02.15 / Бобкова Т.В.; КУ ім.Тараса Шевченка. – К., 2000. – 171л.
2. Касьянова О. А. Акустичні характеристики звукових реалізацій фонемі /f/ (за матеріалами експериментально-фонетичного дослідження) / О. А. Касьянова // Молодий вчений. – 2017. – №12.
3. Коструба П. П. Фонетика сучасної української літературної мови: Курс лекцій для студентів філологічного факультету. – Львів. – Ч.1. – 1963.
4. Общая фонетика / С.В. Кодзасов, О.Ф. Кривнова. – М.: РГГУ, 2001. – 592с.
5. Павловская Е.Э. Артикуляторная динамика слогов и слов в глубинными согласными (экспериментально-фонетическое исследование по данным кинофильма и кинорентгенографирования на материале русского языка). – Т.1. Дис... канд. филолог.наук: 10.02.19 / Павловская Елена Эдуардовна; КГУ им. Т.Г.Шевченко. – К., 1989. – 204, 624л.
6. Потапова Р.К., Потапов В.В. Речевая коммуникация: От звука к высказыванию. М.: Языки славянских культур, 2012.–464с.
7. Прокопова Л.І. Приголосні фонемі сучасної української літературної мови: Експериментально-фонетичне дослідження /Л.І. Прокопова. – Київ: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, 1958. – 111 с.
8. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / За ред. І.К.Білодіда. – К., 1969. – 568с.
9. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. – К.: Знання, 2010. – 270 с.
10. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоєпія, графіка, орфографія/Н.І.Тоцька.–К.: Вища школа, 1981. – 260с.
11. Фант Г. Фант Г. Акустическая теория речеобразования / Г. Фант. – М, 1964. – 284с.
12. Bilous T. (2005). IPA for Ukrainian. Available from: <http://www.vesna.org.ua/txt/biloust/UkrIPA.pdf>. Accessed 21 Feb. 2008.

REFERENCES

1. Bobkova T.V. Sonants in Ukrainian, Russian and Polish speech on the material of the X-ray film data base (experimental phonetic investigation). –Manuscript. Speciality 10.02.15 – general linguistics. Kyiv, p.171.
2. Kasianova O.A. Acoustic characteristics of phoneme /f/ (experimental and phonetic research). Young scientist journal. – 2017 – №12. Available from: <http://molodyvcheny.in.ua/ua/archive/52/>.
3. Kostruba P.P. The background of modern Ukrainian literary language: A course of lectures for students of the philological faculty. Lviv. Part 1. 1963.
4. General phonetics/Kodzaso S.V., Krivnov O.F. Moscow, 2001. P. 592.
5. Pavlovskaya E.E. Articulatory dynamics of syllables and words in deep consonants (experimental phonetic research according to the film and X-ray diffraction on the material of the Russian language). 1. Dis ... Cand. philologist. science: 10.02.19 / Elena Eduardovna Pavlovskaya; KSU them. T.G.Shevchenko. Kyiv., 1989. P.204.
6. Potapova R.K., Potapov V. V. Speech communication: From sound to expression. Moscow: Languages of Slavic cultures, 2012. p. 464.
7. Prokopova L.I. Consonant phonemes of modern Ukrainian literary language: Experimental and phonetic research / L.I. Prokopov. Kyiv, 1958. p.111.
8. Contemporary Ukrainian Literary Language. Introduction. Phonetics / Ed. I.K.Bilodid. Kyiv, 1969. P. 568.
9. Contemporary Ukrainian Literary Language: Lexiconology. Phonetics: A textbook / AK Moysienko, O.V. Bass-Kononenko, VV Bondarenko and others. Kyiv, 2010. p. 270.
10. Totka N.I. Contemporary Ukrainian Literary Language. Phonetics, orphoepigraphy, graphics, spelling / N.I. Totka. Kyiv: High school, 1981. P. 260.
11. Fant G. Fant G. Acoustic Theory of Speech Formation / G. Fant. - M, 1964. - 284s.

Articulatory and acoustic characteristics of phoneme /m/ (experimental and phonetic research) philology

O. A. Kasianova

Abstract. Currently, in the Ukrainian phonetic literature there is not enough precise instrumental data on the properties and modifications of sounds. The main attention in the Ukrainian phonetic literature is focused on the acoustic properties of only vowels of the Ukrainian language. However, the system of consonant phonemes of the modern Ukrainian language is described in detail in the works of many domestic researchers, where the main attention is focused on the basic articulation characteristics of phonemes. In the phonetic literature there are practically no detailed descriptions of the labial consonants as a class and their acoustic features. Therefore, the text deals with the description of the variants of Ukrainian labial consonant phoneme /m/. Acoustic-articulatory features of allophones of /m/ are described. The experiment described in the article was conducted in the Educational Laboratory of Experimental Phonetics of the Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Six speakers of the Ukrainian literary language (teachers, students and postgraduate students of the Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv, who comprised a small social group according to professional, age and regional criteria) were selected for analysis. The analysis of the recorded speech was carried out using the Praat computer program. The article presents spectrograms and oscillograms obtained with the help of the Praat computer software. Analyzing spectrograms and oscillograms in the Praat program, we took into account the co-articulation unity, the statistical errors caused by the human factor, as well as the specificity of the transmission of sounds by an acoustic signal. The listed characteristics of phoneme /m/ in the article give an opportunity to make such conclusions. The creation of the labial-nasal is due to the complex system of work of all speech organs. Lip-tongue focus allows you to attribute this sound to the group of labials, and the harmonic combination with vowels in the composition and other vocal properties - to the sonorous. An important feature of the composition of the labial is the continuous development of periodic oscillations, which gradually increase in amplitude and reach the maximum in initial phase of disconnection. Such oscillographic features indicate the smooth tension of articulation movements, and, therefore, the affiliation /m/ to the closed-pass, rather than the breakthrough. The consonant features of the consonant being studied are clearly manifested in the spectrograph. We will learn about the loss of energy in the F2 band and the resonance activity on the F3 and F4 regions, which is an important condition for the creation of nasal sound, which is an important condition for articulation tension.

Keywords: labial consonant, bilabial, phoneme, allophone, /m/.

Метафора в англійській мові

I. V. Khrin

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університеті імені Григорія Сковороди»

Переяслав -Хмельницький, Україна

Corresponding author. E-mail: irina_kozachenko1989@ukr.net

Paper received 22.10.18; Accepted for publication 28.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-05>

Анотація. У статті розглянуто особливості вживання метафор у англійській мові. Доведено, що метафора функціонує у мові як єдина семантико-синтаксична одиниця. Зроблено висновок, що процеси метафоризації відбуваються у двох напрямленнях: від людини до природи та від природи до людини, від неживого до живого. З'ясовано, що метафора може існувати у мові як реальна семантико-синтаксична одиниця. Метафоричні вирази відображають основні види діяльності та інтереси англійців, які особливо захоплюються алегоричною мовою, вживаючи вислови, які підходять до певного виду діяльності, щоб описати інший. Правильне вживання метафор робить англійську мову студентів більш ідіоматичною, це не просто переклад з української на англійську.

Ключові слова: метафора, англійська мова, функції, метафоричні вирази, лінгвісти, семантичний елемент.

Короткий огляд публікацій по темі. Англійська мова як і будь-яка інша, має свої особливості та по своєму унікальна. Людина, яка хоче володіти вільно англійською мовою та правильно розмовляти, повинна вміти вживати різні граматичні та фонетичні конструкції та вживати лексичні одиниці. Розмовна англійська мова включає в себе різноманітну кількість виразів, які беруть активну участь у спілкуванні та формуванні словникової суті та метафоричний зміст, що вживається в різних галузях спілкування. Наприклад, мореплавання, світ мистецтва, спорт та інші. Таким чином утворюються метафоричні вирази. Метафоричні вирази використовуються як синоніми у висловлюванні для уникнення повторень у процесі спілкування. Англійці досить часто вживають метафори для того, щоб додати пікантності своїй мові.

Мета статті – дослідити основні характеристики метафори та особливості її вживання в англійській мові.

Матеріали та методи. Дослідженням метафори займалися такі лінгвісти як Н. Арутюнова, Н. Бессорабова, Н. Єфімов, А. Чудінов, В. Харченко та інші. Є. Черкасова, Б. Серебринькова, О. Кубрякова у своїх дослідженнях «Типи языковых значений. Семантика производного слова» визначили лінгвістичні поняття і процеси, що сприяють виникненню і функціонуванню метафор в англійській мові. До основних лінгвістичних понять і процесів науковці віднесли:

- значення слова;
- семантичний елемент;
- лексико-семантичні зв'язки;
- семантичний тип слова;
- граматичні категорії.

А. Чудінов дає визначення, що метафора – це основна ментальна операція, що об'єднує дві понятійні сфери і створює можливість використовувати властивості структурування джерела за допомогою нової сфери [1, с.7].

Н. Арутюнова стверджує, що у процесі вивчення метафор головне значення відводиться основним лексичним значенням слова. Науковець відмічає, що метафора співвіднесена з позицією предиката, не передбачає, що будь-яке фігуральне, що є присудком, є метафорою. Метафора переходить в присудок з обмеженнями, обумовленими морфологічними та лексико-семантичними чинниками [3, с.65].

Синтаксичне оформлення метафор є складним, і складність його посилюється можливістю поєднання в одній і тій же мовній одиниці декількох тропів. Н. Арутюнова визначає такі види метафор:

- гіперболічна;
- метонімічна;
- іронічна;
- метафоричні порівняння;
- метафоричні перифрази [].

Результати та їх обговорення. Метафора функціонує у мові як єдина семантико-синтаксична одиниця. З грецької метафора характеризується як висловлювання, яке включає слова та словосполучення, що розкривають сутність одних явищ та предметів за допомогою інших відповідно до схожості або контрастності. Метафора стає яскравішою, якщо явища або предмети містяться якомога далі один від одного, і зосереджується в образній оболонці. Метафору також можна тлумачити як основний прийом пізнання об'єктів дійсності, їхніх назв, створення художніх образів та породження нових значень.

Метафоризація містить в собі певні закономірності. До них можна віднести:

- фізична ознака предмета переходить на людину і це сприяє визначенню властивостей особистості. Наприклад, тверда, різка, м'яка людина;
- ознаки та дії людини і тварин переходять на явища природи. Наприклад, реве та стогне буря, сонце прощається із морем;
- атрибут предмета переходить в атрибут поняття. Наприклад, пусті слова, глибоке судження.;
- ознаки природи переходять на людину. Наприклад, вітряна погода і вітряна людина, темна ніч та темна особистість.

Можна зробити висновок, що процеси метафоризації відбуваються у двох напрямленнях: від людини до природи та від природи до людини, від неживого до живого.

Метафора може існувати у мові як реальна семантико-синтаксична одиниця. Тому можна визначити основні ознаки метафори:

- семантична двуплановість. Це означає, що метафору слід розглядати з точки зору тлумачення прямого і переносного значення. Можна навести багато прикладів, де пряме і переносне значення розкривають їхні загальні риси. Наприклад, основне і переносне значення в слові

«пульс» об'єднані в уявленні про темп, ритм, в слові «виворіт» - про щось приховане;

– абстрагованість. У пресі метафоризації слово про-робляє величезну семантичну роботу, в результаті якої його значення стає узагальненим і тим самим менш визначеним;

– експресивність. Ознакою метафори є її оцінне якість. Спираючись на ознаку основного і переносного значення, порівнюючи їх, виявляється, що метафора загострює увагу на якийсь семантичної межі, укладеної в основному значенні;

– синтаксична ознака. Дана ознака виражається в синтаксичних умовах метафоризації слова, які даються в словниках і довідниках;

– морфологічна ознака. Є числовою характеристикою метафор-іменників. Дається словниками або довідника-ми. [7, с. 171-178]

Метафору також тлумачать як твердження про влас-тності об'єкта на основі подібності з уже позначеним значенням слова. До техніки метафори можна віднести основний прийом непрямой номінації. В основі мовної метафори лежать асоціативні зв'язки, що відображають-ся у конотативних ознаках, несучих відомості або про побутово-практичному досвіді даного мовного колекти-ву, або про його культурно-історичне знан-ня. Наприклад: «море» - бездонний водний простір, тому безмірна кількість може бути названо морем. Мотивом для метафоричного переносу можуть служити відпра-цьовані в мові логіко-синтаксичні схеми структурування класів подій або предметно-логічні зв'язки предметів, що відбивають мовний досвід мовців.

Мовна метафора «походить» із конкретного контек-сту й завжди пов'язана з ним. Метафора подібна до загад-ки, але з тією відмінністю, що не підлягає декодуванню, вимагаючи визнання за собою нової реальності, побудо-ваної за естетичними принципами. Тому студентам буває важко сприймати англійські висловлювання, які містять в собі значення, яке не можна зрозуміти, знаючи кожне слово окремо. Це є особливістю англійської мови, але без метафор, вона б залишалась убогою та приміти-вною. Студенти часто вживають метафоричні вислов-лювання, які спадуть їм на думку в певний момент мов-лення, і вони можуть навіть не знати, що це може бути грубо у розмові з старшими за них, або неввічливо по відношенню до незнайомих людей.

Зазвичай, метафоричні вирази відображають основні види діяльності та інтереси англійців, які особливо захо-плюються алегоричною мовою, вживаючи вислови, які підходять до певного виду діяльності, щоб описати ін-ший. Більше того, правильне вживання метафор робить англійську мову студентів більш ідіоматичною, це не просто переклад з української на англійську. Англійці, також, як і інші національності, вживають метафоричні висловлювання, не думаючи про їхнє походження та про те, що їхнє значення може бути просто випадковим. Розумне, раціональне пояснення деяких таких вислов-лювань неможливе. Таким чином, знати випадок, коли вжити ту чи іншу метафору, також важливо як і її пояс-нення.

Отже, крім пояснення метафори, має бути приклад її застосування з поясненнями її походження та найкращо-го вживання відповідно до певного випадку. Ці фактори є важливими, так як освічена людина повинна не тільки

розмовляти грамотно з точки зору побудови речень, граматичних правил, а й вміти урізноманітнити свою мову.

Можна визначити основні функції метафор в англій-ській мові:

– номінативна функція. Можливість розвитку у слові переносних значень створює потужний протидію утво-ренню нескінченного числа нових слів. «Метафора ви-ручає словотворчість: без метафори словотворчість було б приречене на безперервне виробництво все нових і нових слів і обтяжив б людську пам'ять неймовірним вантажем;

– інформативна функція. Першою особливістю інфо-рмації, переданої у вигляді метафор, є цілісність, панорамність образу. Панорамність спирається на зорову природу образу, змушує по-новому поглянути на гно-стичну сутність конкретної лексики, конкретних слів, які стають основою, сировиною, фундаментом будь-якої метафори. Щоб метафора відбулася, зародилася, спра-цювала, у людини повинен бути щедрий запас слів-позначень.

– мнемонічна функція. Метафора сприяє кращому за-пам'ятовуванню інформації. Дійсно, варто назвати гриби природними пілососами, і ми надовго запам'ятаємо, що саме гриби найкраще всмоктують токсини з ґрунту. Підвищена запам'ятовуваність образу обумовлена, ма-буть, його емоційно-оцінної природою. У чистому ви-гляді мнемонічна функція, як, втім, і інші, зустрічається рідко. Вона поєднується з пояснювальною функцією в науково-популярній літературі, з жанрообразуючих функцією в народних загадках, прислів'ях, в літератур-них афоризмах, з евристичної функцією в філософських концепціях, наукових теоріях, гіпотезах.

– текстотворча функція. Текстотвірний властивостя-ми метафори називається її здатність бути вмотивова-ною, розгорнутою, тобто поясненою і продовженою.

– ефект текстотворення - це наслідок таких особливо-стей метафоричної інформації, як панорамність образу, велика частка несвідомого в його структурі, плуралізм образних віддзеркалень.

– жанротворча функція. Жанротворчих можна назва-ти такі властивості метафори, які беруть участь у ство-ренні певного жанру.

– пояснювальна функція. У навчальній і науково-популярній літературі метафори грають зовсім особливу роль, допомагаючи засвоювати складну наукову інфо-рмацію, термінологію. Якщо вести мову про підручники, то метафори в їх пояснювальній функції значно ширше використовувалися в підручниках ХІХ - початку ХХ ст., Ніж у нині діючих підручниках. Пояснювальна функція метафор дарує нам мовну підтримку при вивченні фізи-ки, музики, біології, астрономії, живопису, при вивченні будь-якого ремесла;

– емоційно-оцінна функція. Метафора є чудовим за-собом впливу на адресата мовлення. Нова метафора в тексті сама по собі вже викликає емоційно-оцінну реак-цію адресата мовлення.

– конспіруються функція. Конспіруються називається функція метафори, використовуваної для засекречуван-ня сенсу. Не кожен метафоричний шифр дає підставу говорити про конспірацію сенсу. Велика роль метафори у створенні езопової мови, але в літературному творі

доречніше вести мову про метафоричному кодуванні, ніж про конспірацію сенсу. Зрозуміло, коли знаєш, що «академія» означає тюрма, конспіративні властивості метафори викликають сумніви, тим більше що настільки подібні та оригінальні метафори міцно осідають в пам'яті і не вимагають повторних роз'яснень.

– ігрова функція. Метафору іноді використовують як засіб комічного, як одну з форм мовної гри. Кожна людина у ігровому поведінці реалізує найбільш глибоку, бути може, безумовну свою потребу. Як форма мовної гри метафора широко вживається в художніх творах. У фольклорі існувала форма, в якій лідируючої функцією метафор була ігрова функція. Ми маємо на увазі приказки - жанр, досліджуваний, як правило, укупі з прислів'ями і втрачає при такому дослідженні специфіку своєї мови. Якщо метафора прислів'їв переважно етична, яка виховує, то метафора приказок - ігрова, створена швидше для балагурства, ніж для виховання: Рости великий, та не будь локшиною, тягнися верствою, та не будь простий. Рідня серед дня, а як сонце зайде-її і чорт не знайде.

– ритуальна функція. Метафора традиційно використовується в привітаннях, вітаннях, святкових тостах, а також при вираженні співчуття, співчуття. Таку її функцію можна назвати ритуальною [4, с. 62-68].

Метафори – це звичайне явище в англійській мові. Для того, щоб розібратися, що є насправді метафорою в англійській мові, потрібно подивитися на речення нижче. Наприклад: *She flew past me on her bicycle; Turning*

was the father of the modern computer; He gave me a cold look.

У всіх реченнях слова *flew, father і cold* не вживається у базовому прямому значенні, а вживається у метафоричному значенні.

Кожне метафоричне слово чи фраза має ключову ідею. Це є зв'язок чи схожість між літературним та метафоричним значеннями. Іноді, та ж ключова ідея виражається в декількох різних словах та фразах [5, с. 82-90].

Метафора дуже поширена. Іноді майже неможливо говорити на особливі теми англійською, не вживаючи слова, які є метафоричними. Наприклад, багато найбільш поширених слів, які відносяться до аргументів та незгоди, є метафоричними. В цьому 65 випадку ключова ідея в тому, що коли двоє людей мають доказ – аргумент, це схоже на те, як дві країни воюють одна проти іншої у війні. Тому, коли ми говоримо про аргументи, багато слів, які ми вживаємо, зв'язані з військовою тематикою: *-The President defended his decision to abandon the talks; -She shot down all my ideals.* Зазвичай ми навіть не усвідомлюємо, що ми розмовляємо метафорично, але основна метафорична ідея вплинула на шлях, яким англійська мова виражає певний зміст

Отже, метафори зв'язані з групами слів і фраз, які всі об'єднуються спільною ключовою ідеєю. Однак, існує багато інших метафор та метафоричних вживань в англійській мові, які не належать до певних груп. Багато з них показані в словнику індивідуально окремими словами. Є й нові метафори, які люди утворюють, коли хочуть описати ситуацію більш ефективно і багато таких слів ніколи не з'являються в словниках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чудінов А. П. Структурний та когнітивний аспекти дослідження метафоричного моделювання / Лінгвістика: Бюлетень Уральського лінгвістичного суспільства. Єкатеринбург, 2001. С.7..
2. Чудінов А. П. Теорія метафоричного моделювання на сучасному етапі розвитку / Лінгвістика: Бюлетень Уральського лінгвістичного суспільства. Єкатеринбург, 2000. С. 5
3. Арутюнова Н. Д. Функціональні типи мовної метафори / Известия АН СРСР. Сер. літ. і яз. 1978. С.65.
4. Соколова С.О. Словотвірна мотивація в колі суміжних явищ // Мовознавство. - 2004. -№1. - С. 62-68.
5. Черникова Н.В. Метафора и метонимия в аспекте современной неологии // Филологические науки, 2001. - № 1. - С. 82-90.
6. Єнікеєва С.М. Синергетизм функціональної трансорієнтації лінгвальних одиниць (на матеріалі сучасної англійської мови) // Вісник Сумського державного університету. Філологічні науки, 2006. - № 11 (95). - С. 43-51.
7. Єнікеєва С.М. Синергетические параметры словообразовательных процессов в современном английском языке // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Романо-германська філологія. - Харків: ХНУ, 2006. - № 726. - С. 171-178.

REFERENCES

1. Chudinov A.P. Structural and cognitive aspects of research of metaphorical modelling / Linguistic: Bulletin of Ural linguistic society. Yekaterinburg, 2001. P.7.
2. Chudinov A.P. Theory of metaphorical modelling on the modern type of development / Linguistic: Bulletin of Ural linguistic society. Yekaterinburg, 2000. P. 5.
3. Arutunova N.D. Functional types of language metaphor / NEWS AN SRSR. 1999. P. 65.
4. Sokolova S.O. Wordformation motivation in the circle of adjacent phenomenas / Philology. 2004. №1. S. 62-68.
5. Chernykova N.V. Metaphor and metonymy in the aspects of modern neology / Philological science, 2001. №1.p. 82-89.
6. Yenikeieva S.M. Synergetic of functional transorientation linguistic phenomenas (according to the material of modern English) / Nunciata of Sumy state university. Philology, 2006. №11. S. 43-51.
7. Yenikeieva S.M. Synergetic parameters of wordformations processes in the modern English / Nunciata of Kharkiv national university. Range: roman-german philology. Kharkiv, 2006. №726. S. 171-178.

Metaphor in English

I. V. Khrin

Abstract. In the article, there are special features in the metaphor of the English language. It is brought about, that the metaphor of the functions of the movement is semantic-syntactic. Was made a conclusion, that process of metaphorization has two directions: between people with nature and nature to people, in the non-living to the living. Tied up, the metaphor can be interpreted in a mobile as a real semantic-syntactic one. Metaphoric expressions is represented by the mainstream views and intercourses of the English, who you especially want to feel allegorical, live with the vista, take it easy to see the singing style, look at it. The rule of metaphor is to rotate English students and students, it's not just a translation from Ukraine to English.

Keywords: *metaphor, English language, functions, metaphorical expressions, linguistics, semantic element.*

Newly Formed Words in the Novels of Ukrainian Science-Fiction Writers of the Second Half of the Twentieth Century

N. V. Leonova

National Metallurgical Academy of Ukraine, Dnipro, Ukraine
Corresponding author. E-mail: leonoffnatali@ukr.net

Paper received 25.10.18; Accepted for publication 02.11.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-06>

Abstract. The current article reports on the complex analysis of the neologisms specific character in the language of the Ukrainian science-fiction writers of the second half of the twentieth century. The semantic and the lexical groups of the neologisms are studied as one of the ways for the contemporary Ukrainian language to develop. Various ways of creating of authoring neologisms are also being researched.

Keywords: newly formed word, the language of the science-fiction writing of the XX century, neologisation, occasionalism, usual word.

Introduction. Taking into account the science fiction peculiarities, namely unreal situations, objects, characters, processes and their inadequacy with respect to the everyday life, it should be noted that the prevailing quantity of the newly formed words is based on English stems with specific Ukrainian way of derivation.

Occasionalisms and newly formed words within the science fiction writing are used by the authors for naming items, notions and processes from the world of their imagination. The characteristic feature of the authors' original manner is the individual approach to the means of the words formation. In cases when the author cannot select the proper word from the usual vocabulary to completely render the new notion he/she is developing it in the ambient of the science fiction writing. Further, this author creates the new lexical unit by conventional or non-conventional word-building models, which are peculiar to the own creative style. If newly formed lexical units are used properly, they enrich the standard language. The area where individual author's neologisms function is the literary style, the poetic genre and science-fiction genre.

Previous Publications Review. The studies of newly formed words gain a considerable attention in the contemporary language science, particularly, the issues of the varieties and how they enlarge the contemporary Ukrainian language vocabulary.

Neologisms have always been in the focus of the linguists' interest. Thus, V. Kovalov (1983), N. Klymenko (2002) studied the word-building structures of the neologisms belonging to different parts of speech; I. Bilodid (1973) and O. Ponomariv (2000) devoted their works to the analysis of the semantic and stylistic potential of the new words.

Urgent Character of the Studies. With the current research we perform the comprehensive analysis of the principle processes of neologisation within the lexical material of the science fiction writing of 1970s-1990s.

We address the newly formed words of common language and those belonging to individual authors' styles. Their existence is determined by the linguistic, social, cultural and textual factors of their lexical groups.

The research aims at demonstrating the ways how the newly formed words and occasionalism characterize the processes of neologisation within the standard language of the second half of the XX century and at determining the set of the social and cultural factors as well as the au-

thors' intentions within the process of new words creation.

In order to reach the outlined aim, the following **tasks** are to be fulfilled: to analyze the new words applied in the science-fiction prose of the above-indicated time period; to determine newly formed words of the general language and those of the individual authors' vocabulary as well as occasionalism; to distinguish the social and linguistic peculiarities which evidence clearly the picture of the neologisation tendencies of the second half of the XX century.

Research Materials and Research Methods. The ground for the research is the texts of fantastic and science-fiction writing. The meanings of the words and their origin have been checked with the contemporary definition dictionary.

In order to study the claimed materials the analytical method, the comparative methods and the methods of lexical analysis have been applied. The object of the current research is newly formed words in the contemporary standard language of XX century, the subject of the research is the specific character of the new words within the language of the science-fiction novels by the Ukrainian writers of the second period of XX century.

According to the definitions of the respected linguists, neologisms are the words (incorporating their discrete meanings) and expressions, which have appeared at the contemporary stage of the language development but belong to the passive vocabulary [12, p. 377]. Newly formed words and occasionalisms as the units conditioned by a certain situation are commonly out of the active vocabulary of a language.

O. Ponomariv, for instance, makes a note that the passive vocabulary consists of the words which are not within the active usage (neologisms) and of those going out of the lexicon and filling the level of the archaic words [11, p. 108].

A great number of occasionalisms, which allow the growth of the expressiveness of the text, are used by the science fiction writers and this stipulates the intensification process of enlarging the vocabulary of the contemporary Ukrainian standard language. The contemporary standard language saturation with newly formed words was a quite expected tendency under conditions of polylingual situation within the Ukraine of the XX century. Moreover, the adaptation of new words was supported by readers' knowledge of several languages and that the ma-

jority of those readers used occasionally formed words of English stems, which actively entered into various everyday situations. Thus, O. S. Myrgorodska focuses the attention of the echoing reflections of the thereof tendency in the Ukrainian language in the first decade of the XXI century: "... lexical material with foreign elements is actively used by the students, young professionals, international company staff and regional television broadcasters".

Such tendencies are considered as related to the extralinguistic factors, among them could be named "opportunities to work seasonally overseas, work within Ukraine for international companies, where English is the language of an internal communication, work with franchising companies, from which technologies, brands and terminology are borrowed. The latter is added various affixes" [8, p. 90].

However, comparing against the situation with the poetry, where neologisms are the words with a pronouncedly distinguished emotional and expressive shades, it can be noted that the specific character of the science-fiction writing is that the neologisms are created by authors mainly with the purpose to name extraterrestrial objects, technology, social organisations, professions of the future or the imaginary reality; the science-fiction neologisms are commonly of terminological nature and their use allows authors to create the atmosphere of reality for the unreal events.

One of the distinguishing features of the latter mentioned neologisms is that despite the time period of their creation, they predominantly remain to be authoring and are not transferred into the usual vocabulary: "

As a rule, the authoring neologisms rarely enter the widely used vocabulary and are suitable only within certain texts, however some of them managed to enter the standard language. Thus, in particular, the words created by classical Ukrainian artists have strongly settled down in our language and entered its active vocabulary [in the Ukrainian language]" [4; p. 504], e.g.: words created by T. Shevchenko – *vysokocholyi* (*vysok-* +interfix *-o-*+*chol-* +adjective suffix)= Ukrainian equivalent for *high-browed*); those by I. Nechui-Levytskyi – *svitohliad* (*svit-* +interfix *-o-*+*hliad*= Ukrainian equivalent for *overlook*), *samosvidomist* (*sam-*+interfix *-o-*+*svidomist* = Ukrainian equivalent for *self-identity*); words by Lesia Ukrainka – *provesna* (*pro-*+*vesna* = Ukrainian equivalent for *early spring* or *spring beginning*). The newly formed words by I. Asimov (*robot*, *computer*) are actively used in the contemporary world not only in science-fiction writing and by in the standard language. The words of usual vocabulary often enlarge their semantics in science-fiction writing and acquire the meanings of the newly formed technology terms, e.g.: "*Avtomatychni videokamery vysotnoi kapsuly meteopatrolia, shcho ohliadaly prostory yevropeiskoi taihy ...* (translation: Automatic closed circuits of **high capsule of metheological patrol**, that watch the spaces of European taiga...)" ; "*Koly lehkyi chervonyi Elf – riativalnyi kater P-7656 – spustyvsia na vodu ...* (When light-weighted red **Elf – rescue boat P-7656** was launched...)" [3; p. 12]; "*Des tam u hlybyni neba... nad saviieiu plavav SP-6 – hihantskyi kosmoport dlia transhalaktychnykh zorelotiv* (*There, within the depth of the sky ... over Savia, was flying SP-6 – giant kosmoport*

for transgalaxy astrofliers)." [2; p. 22]; "*Khronohen – henerator-initsiator reaktivii khronorozpadu "provallyvsia" v mynule na sotni milioniv a mozhe y na miliardy rokov ...* (**Chronogen as a generator-initiator of chron decomposition reaction** has fallen into the past as far as hundreds of millions of years or, maybe, milliards...)" ; "*Halaktychnyi kondensator informatsii yakyi my nazyvaly chornym papirusom ...* (**The Galaxy condenser of information**, which we used to call **Black Papyrus**...)" [1; p. 23].

A widely spread technique of the contemporary Ukrainian writers of science-fiction is to use within the texts both individual authoring newly formed vocabulary and canonical one, and they function in harmony with usual lexical items, adjecting them and making them more effective, e.g.: "*Hnat Romashyn ocholiuvav viddil bezpeky naukovykh doslidzhen Upravlinnia avariinoriativalnoi sluzhby zemli – sluzhba odna ale rizni napriamky ...* (translation: Hnat Romashyn headed the scientific researches security department of **Earth Planet Emergency-Rescue Service Administration** – the same administration but different directions)." ; "*...vidkorkovувaly pliashky, zahotovleni shche na zemli, i rozkhlupувaly vyno, ... , na hihienichniy pseudo parket...(...opened the bottles procured on the Earth planet and spell the wine... on hygienic **pseudo-parquet floor**)"* [3; p. 43]; "*Yulis skriz vozv'yv z soboiu kinoteku, zalyshehu saviianam ekipazhem Serpa dlia znaiomstva z zemnym svitom* (Everywhere Yulis brought with him the record library, left to **Saviians** by the crew of Serp in order to introduce the terrestrial world to them)." [2; p. 45]; "*Budynok laboratorii Chasu bilia bashty pryskoriovacha utsiliv, ale mav dyvnyi vyhljad ...*(The building of **Time Laboratory**, near the tower of the accelerator, escaped destruction but had a strange view...)" ; "*Ni fotona ni zvuku ...tak, ni slovechka ne pronykaie z tiiei hravitatsiinoi pastky...*(Neither photon nor sound... so no word penetrate out from this **gravitation trap**...)" [1; p. 43]

Newly formed words, wherein synthetically are united the features of the traditional word-building and the specific features of an author's world-building style, also have an influence of the text stylistics. Rather original from this standpoint are occasional, newly formed names of social organisations, social services, scientific institutions, which can be found in the texts of science fiction writing, e.g.: "*Rozsliduvannia, provedene ... vchenymy Akademii nauk Zemli* (translation: The investigation conducted ... by the scientists of **Academy of Sciences of the Earth Planet**)" ; "*Koly mohutnii korabel Violy ... z emblemamy Riativalnoi Sluzhby Flotu ... pidchepyv ...* (When the mighty ship of Viola ... with emblems of **Fleet Rescue Service** ... picked up ...)" [3; p. 32]; "*Do rechi, za nashoiu robotoiu pylno stezhyv SEKON* (*Viddil sotsialnoho i etychnoho kontroliu za nebezpechnymy vyprovanniamy*) (translation: By the way, our activities are carefully monitored by **SEMUN – Department of Social and Ethical Monitoring of Hazardous Tests**)" ; "*Vytiah z dopovidi stariishyn Korporatsii Ksenobiologiv Koordynatsiinoi Rady Zemli ...*(Extraction from the Report of the senior representative of **Xenobiologist Corporation of Coordination Council of Earth Planet**...)" [3; p. 56]. Such newly formed units add the official colouring into the text and this acts as an

adjunct to the demand of serious attitude, that is a kind of impact on the reader's emotional perception.

Further, the semantic shifts which usually occur within the words of this type allow them to generate the new phraseological links with other words and this, in its turn, permits the writers to create new structural and semantic units with the word being reconsidered. As instances can serve the following: *standartnyi kvark-keson* (translation: standard **quark-caisson**); *pilot-riatuvalnyk Koordynatsiinoi Sluzhby Flotu* (pilot-rescuer of **Fleet Coordinating Service**) [3; p. 14]; *inzhenier-khronomekhanik* (engineer **chronotechnician**).

One more way of enlarging the vocabulary within the language of writing is quite frequently taken by science fiction writers: it is lexical borrowing from other languages. Following this tendency, the writer can operate with one or with several stems originated from the languages different from that of Ukrainian and create compound nouns as given (their word-building patterns are shown after equals): *taimfah* = *time+phage*; *hravikhid* = *gravit+hid* (Ukrainian equivalent for *pace*) [3; p. 22]; *transhalaktychnyi* = *trans+γάλα+adjective suffix+ending* [2; p. 17]; *khronopryskoriuvach* = abbreviated *chronos* + *pryskoriuvach* (Ukrainian equivalent for *accelerator*); *ksenopsykholohy* = ζένος + *psykholoh* (Ukrainian equivalent for *psychologist* (ψυχή + λόγος) + Ukrainian plural noun ending [3; p. 15]; *neirohraf* = abbreviated *νεῦρον* + abbreviated *γράφω* [2].

Research Results and Discussion. Newly formed words created by the authors of science fiction writing or authoring newly formed words are the source of speech innovation, they are designed to perform esthetic function. The functions of authoring neologisms always depend on the aim of the author's pursuit. The usage of innovations in science-fiction texts is very often propelled by the author's desire to convey the ideas concerning the certain issue as precise as it is possible. The authoring newly formed words often describe various aspect of attitudes of the subject's speech to the object. Such newly formed words due to their means of expressiveness are capable of reflecting the inner world and feelings of the personality that is the subject of the speaking act. The expressiveness is achieved through the impressional re-interpretation of the word's meaning implemented by affixation and stem-composition.

The extraordinary character of the occasionalism is related to the unusual way how these speech units have been created. Considering the formation of individual authoring expressive neologisms within the Ukrainian language, one should be remind of a word-building means such as the usage of innovative suffices *-yshche*, *-ysko* with the purpose to identify the huge sizes of the objects, astronomic notions, etc. In the area of the science-fiction writing these objects and notions are permitted to act as the real creatures do, e.g.: "...navit nash dim u tsii ekspedysii – nash **zorelotyshche** ne vytrymav by ... (translation: ... even our house in this expedition – our **huge starship** would not withstand...)" [3; p. 68]; "*Take sobi psevdohalaktyshche* linyvo rozkynulosia na bahato parsekiv ... (Existing on its own way, **huge pseudogalaxy** lazily spreads for many parsecs)" [2]; "*Volovy zariad zibranyi Violoiu ... nyshchivno rukhnuv na biomonstryisko* ... (The charge of will, gathered by Viola

...destructively rushed on the **huge biomonster...**)" [3; p. 49].

There is no modern language still being developed in a static state since the lexicon, according to V. M. Rusanivskiy, is the organism in which the new cells are being born while the old ones are dying and the life cycle is supported by introduction of nutrients from outside while the process of interchange between all its parts constantly occurs [14, p. 46]. These words of the renown linguist are very consistent to characterize the neologisms which perform the function of the "blood donor" within the lexical system of the language. The contemporary authoring derivative process with occasionalism and newly-formed word creation are both characterized by combining new unexpected ideas with attracting the traditional approach. This is considerably encouraged by extralinguistic factors of historic development of the Ukrainian territory and the Ukrainian language, hence the social and cultural conditions always play the role of the grounds for neologism creation in any period of the standard language development.

Furthermore, we see the opportunities for expanding the expressiveness within the innovations in the sphere of compound words. The writers of science fiction incorporate in one word the irreconcilable parts. That is a characteristic feature for the individual author's approach to the creation of new original compound units of speech, between which unexpected paradox links appear by the will of the author and these links are between the realities of modern life or between the notions semantically far from each other. The newly formed words of this type grow into local images, which do not contradict with an author's idea how the unreal or imaginary object should be depicted, e.g.: "...*biomashyna* *naivnyshchoi skladnosti zhyva mysliacha* ... (translation: ...**biomachine** of the highest complexity, it is alive and intelligent)" [3; p. 70]; "*Rano chy pizno antykantseryn* *my znaidemo* (Sooner or later **anticancerine** will be found)" [2; p. 44]; "...*Vcheni stvoryly teoriuu khronoprokolu* *abo yakshcho khochete* "**burinnia chasu**" (The scientists have developed the theory of **chronpiercing** or if you like it more in other words "**drilling of time**"); "*Vohnesmikh* *dyvyvsia na noho prymruzhyvshy ochi* ... (**Firelaughter** was looking at him with the eyes partly closed)" [1; p. 34]. Thus, individually authoring neologisms are produced by various means, in particular, as follows:

– by stem composition, e.g.: *khronopryskoriuvach* (abbreviated *chronos* + interfix -o-+ Ukrainian equivalent for *accelerator*); *fluoropanel* (Ukrainian equivalent for *fluorine* + interfix -o-+ Ukrainian equivalent for *panel*) [3; p. 25], *statotron* (*start* + interfix -o-+ equivalent for *holder*) [2];

– by word composition, e.g.: *Lon-Heia* (Losne-Gaia) [2], *Balor-Deviat* (Balor-nine), *kolehykhronofizyky* (colleagues *chronos* physical scientists) [3; p. 23].

Among authoring occasionalisms, we can find a few cases of formation by the lexical and semantic means, e.g.: *konkistadory* (conquistadors), *kosmichni yaitsia* (cosmic eggs), *chumatski shliakhy* (milky ways).

This way of formation is productive, interesting and specific for the individual authoring word formation and expands the science fiction area. In order to enhance the

emotional colouring within texts, the authors combine those components which are different by their semantics. Such kind of paradoxical union is stipulated by the associations of the author's perception of the world.

Among the occasionalisms within the frame of compound word-building structures, there can be found two components joint together by means of external similarity or internal functional condition, e.g.: "*Za kreiserom-biomashynoiu slid stezhyty ne z poverkhni planety ...* (translation: The **biomachine-cruiser** should be followed not from the surface of the planet ...)" [3; p. 34]; "*Nul-vyklyk pryiniaty des o vosmii ... (Zero-call accepted at around eight...)*"; "*Kub peretvoryvsia na pauka-konkiskadora* (The cube turned into the spider-conquistador)". There are authoring newly formed words which can be distinguished into a separate group, they are the proper names of secret organisations and security degree codes for a situation, e.g.: "*Dva roky tomu ya buv svidkom tryvohy za formoiu "Shtorm", todi Upravlinnia provodylo operatsiiu "Demon"* (translation: Two years ago I experienced how **the Storm format** alarm set off, at that time the Secret Intelligence Service was conducting the **Demon operation**)"; "*Sektor "Delta", kub 6347, zirka Krystofovycha-Korniaku, riativnyi kater tsentr-699 (Sector Delta, cube 6347, Krystofovykh-Korniak star, center-699 rescue vehicle)*" [3; p. 73]; "*Era Velykykh i Mohutnykh Sprav, – proburmotiv susid ... ("The Era of Great and Mighty Deeds", the neighbour mumbled ...)*".

The results of the reported research have been discussed at the scientific seminars of History and Ukrainian Studies of NMetAU.

Conclusions. Based on the structural and semantic properties of the authoring neologisms, they can be classified into the groups of lexical neologisms and semantic neologisms. The items of both groups could be expressed by one word (one root word, compound or acronym) or by lexicalized union of several words. The unexpected combinations within the words illustrate the individual authoring occasionalisms which are in every case the result of the author's creative work made with the text material and its imagery. The neologisms within the works of science-fiction writing attract special attention with its unique and paradoxical character.

The analysis on the literature of the second half of the XX century supports the idea of revealing the specific character for this period of neologisation: the processes of lexical material borrowing generally along with the spontaneous and active indirect use of new lexical material coming from the English language were the means expanding the opportunities of the authoring neology development, however, they are the authoring neologisms which are the lexical material mostly often being left behind the active vocabulary but existing as the newly formed words only within the texts to which they belong.

REFERENCES

1. Berdnyk O. P. Chasha Amrity. / O. P. Berdnyk – K.: Dnipro, 1989. – 270 p.
2. Burlai V. Z. Zalata L. D. Ushchelyna Synikh Tumaniv. / V. Z. Burlai, L. D. Zalata – Dnipropetrovsk : Promin, 1969. – 101 p.
3. Dmytruk A. V. Aurentyna. / A. V. Dmytruk – K.: Veselka, 1982. – 142 p.
4. Hromiak R. T. Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk / R. T. Hromiak, Yu. I. Kovaliva, V. I. Teramka. – K. : Akademiia, 2007. – 504 p.
5. Klymenko N. F. Neolohizmy u riznykh styliakh suchasnoi ukrainskoi ta novohretskoi mov / N. F. Klymenko // Problemy semantyky slova rechennia ta tekstu zbirnyk naukovykh statei. – K., 2002. – Vyp. 8. – P. 388-394.
6. Koloiz Zh. V. Ukrainska okazionalna deryvatsiia / Zh. V. Koloiz. – K. : Aktsent, 2007. – 311 p.
7. Kovalov V. P. Slovtovir Khudozhnykh Neolohizmiv / V. P. Kovalov // Ukrainska mova i literatura v shkoli. – 1983. – № 6. – P. 25-29.
8. Myrgorodska O. S. Perevod kak sredstvo formirovaniia yazykovoi kultury professionalno-tekhnycheskoi elyty // Rol humanitarnoho obrazovaniia v formirovaniu professionalno-tekhnycheskoi elyty. – Dnepropetrovsk: 2007 – P. 89-90.
9. Ocherky leksykografy yazyka pysatelii. – L.: Yzd-vo unyversyteta, 1981. – 160 p.
10. Onomastyka i apeliatyvy zb. nauk. prats. / za red. V. O. Horpynycha. Vyp. 8, – Dnipropetrovsk: Vyd-vo DNU, 1999. – 142 p.
11. Ponomariv O. D. Stylistyka suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy: pidr. dlia stud. humanit. spets. / O. Ponomariv. – Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2000. – 248 p.
12. Ponomariv O. D. Suchasna ukrainska mova: pidruchnyk / O. Ponomariv, V. V. Rizun, L. Yu. Shevchenko ta in. ; za red. o. d. ponomareva. – 4-te vydannia. – K. : Lybid, 2008. – 488 p.
13. Suchasna ukrainska literaturna mova. Leksyka i frazeolohiia. Za Red. I.K. Bilodida, – K. : Naukova dumka, 1973. – 439 p.
14. Ukrainska mova: entsyklopediia / V. M. Rusanivskiy, O. O. Taranenko. – K. : Prosvita, 2000. – 377 p.
15. Vynohradova V. N. Stylistycheskye Sredstva Slovoobrazovaniia. V kn.: Stylistycheskye yssledovaniia. – M. : Nauka, 1972. – 276 p.

On Semantics of Blessings & Curses in English and Armenian: Linguo-Cultural Perspective

A. S. Hovhannisyanyan¹, L. Ts. Nikolyan²

¹ Shirak state University, Gyumri, Armenia, ² Gyumri, Armenia
E-mail: a_hovhannisyanyan@mail.ru, liananiolian21@gmail.com

Paper received 30.08.18; Accepted for publication 07.09.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-07>

Abstract. The interest in linguo-cultural studies has always instigated much research. The article aims at exploring the curses and blessings in English and Armenian linguo-cultures. It focuses on idioms, broadly defined, and its relation to curses and blessings. Although much has been said about idioms, there are still significant gaps in our treatment of these linguistic units. Special focus is laid on semantic patterning of curses and blessings in two different languages for revealing their common and distinctive features.

Keywords: Curse, blessing, phraseological unit, sentence-lawn idioms, semantics, Holy Bible.

1. Introduction. Oxford Dictionary defines **blessing** as “God’s favor and protection or a prayer asking for divine favour and protection, grace said before or after a meal, a beneficial thing for which one is grateful, a person’s sanction or support”
<https://en.oxforddictionaries.com/definition/blessing/>.

Barak is the Hebrew word most often translated “bless” meaning *to praise, congratulate or salute*. In Genesis 1:22 we see the first time when God blessed the sea creatures and birds, telling them to be fruitful and multiply on Earth. Like to it, in verse 28, God said the similar blessing to Adam and Eve. He added that they were to be dominant on the rest of creations. When God called Abram to go to the Promised Land (Genesis 12:1-3), he promised to bless him, make his name great and, through him, to bless all the families on the Earth. Here the blessings are only associated with happiness and welfare, both for Abraham and others. In Genesis 22:16-18, God again blesses Abram and adds that blessing is due to his obedience to God’s commands (<https://www.gotquestions.org/blessing-Bible.html>).

God’s design originally for His creatures, human beings included, was for them to have welfare, serenity and peace. But when sin appeared in the world it ruined this design. God’s final blessing is the new life and forgiveness that comes after His son’s- Jesus Christ’s resurrection. We enjoy material blessings every day which are temporal, but the spiritual blessings given to us are eternal. According to the Psalm, “Blessed is he whose help is the God of Jacob, whose hope is in the LORD his God” (Psalm 146:5).

Curse is a solemn utterance intended to evoke a supernatural power to inflict harm or punishment on someone or something. It is an offensive word or phrase used to express anger or annoyance (<https://contemporaryshaman.wordpress.com/2013/11/25/the-power-of-a-curse/>).

The curse effectiveness was a matter of arguments. The source of existing belief in the effectiveness of cursing was not in theology, but in popular beliefs and views. The general populace believed that if the curser was unfairly treated, then the chance of the curse to be effective was great, whereas unprovoked and unjustified curses would damage cursers themselves. Օրհնանքն ու անեծքը երկու բերանի թուր են, համ դեսն է կարում, համ դենը and Անեծքը երկու բերանի սուր է. This comes from Christianity. The Golden rule of the Bible says "So whatever you wish that others would do to you, do also to them, for this is the Law and the Prophets" (Matthew 7:12).

Curses, as part of witchcraft fantasy, could be regarded a powerful means to circle and express the inner fears and

anxieties within different spaces throughout early modern times. Thus, in this way, curses, as “flashing words”, became the most powerful weapon of the witch. In 1624, parliament passed an Act against blasphemous swearing and cursing. However, this did not prevent the spread and existence of the curse myths within the community.

2. Method

2.1 Blessings/Curses as Sentence-lawn Idioms

In the next step of our research a very important question is put forward: to define the type of relations between the idiom on the one hand and the blessings, curses on the other hand. How is this problem viewed in English and Armenian philology?

An idiom is a stable combination of words with a fully or partially figurative meaning (Koonin, 1970:210). The term “idiom” generally implies that the essential feature of the linguistic units under consideration is idiomaticity or lack of motivation. Idioms are viewed as functionally and semantically inseparable units. No element in an idiom can be changed. They are comparatively stable and reproduced as single unchangeable collocations (Ginzburg, 1979:74). Thus, for example, the constituent for **red** in the idiom **red tape** cannot be substituted by any other adjective denoting color (**blue, white**, etc.) as a change of the adjective would involve a complete change in the meaning of the whole group. In the same way, other adjective cannot be used instead of **green** in the blessing **Արևը կանաչ**. Grammatical structure of idioms is to a certain extent stable. Thus, the noun **արև (sun) and tape** in the above phrases cannot be found in the plural or in combinations with other markers of the category of definiteness (արևս, արևը կանաչ, a tape, the tape, tapes).

As for the linguistic status of idioms they can function as a single word, a word-combination and a sentence as well.

What brings idioms closer to words? Idioms take an intermediate position between words and sentences. Some idioms are given birth by a single word and they are named word-idioms or words equivalent to idioms. For example: He is a **selfy-old fox**: often disapproving a person who is clever and able to get what they want by influencing or risking other people (Oxford dictionary, p. 853). The metaphorical shift takes place on the analogy of *fox* as an animal and as a *person*. Similar to single words idiomatic constructions *are not speech units* as are not created in speech and are introduced as *ready-made* units of *language level*. They both express one notion and function as a part of a sentence.

The closeness of single words and phraseological units is vividly expressed in parallel synonymous set, where each single word works parallelly with its corresponding synony-

mous team framed as an idiom: in English *to hurry* (single word) and its parallel synonymic set *to make haste* (idiomatic expressions), in Armenian մենուել (single word)-մահկանացուն գունել, ոտքերը փռել, հոգին տալ (idiomatic expressions). The function of idioms in speech is expressive and intensifying as compared to their one-word synonymous equivalents.

There is a pressing need for criteria distinguishing idioms not only from words but from compound words as well. Prof. Smirnitsky considers a phraseological unit to be similar to the word because of the idiomatic relationship between its part resulting in its semantic unity and permitting its introduction into speech as something complete (Ginzburg:206). In compound words as well as in phrases the immediate constituents obtain integrity and structural cohesion that make them function in a sentence as a separate lexical unit (Arnold:60). In compound words the process of integration is much more advanced.

Sentence-lawn idioms, as the term speaks itself, come from simple or multiple sentences and correspondingly are similar to them in their structure having one or two predications. Verb takes a central part in this construction and being intermediately located it shares a border with the subject (with the agent of an action) and with its verbal complements. However, sentence-lawn idioms possess emotional characteristics and are peppered with numerous stylistic devices.

Idioms always express something unique about any language. They contain many differential features which make one language different from another. Idioms appear in every language. English and Armenian have thousands of them.

2.2 Semantic Grouping of Blessings

Blessings are divided into different semantic groups. Every group is related to a certain sphere of life and is used only on a definite occasion.

1. For mother's health. First of all blessings are connected with **birth**. Giving birth to a child is one of the most important occasions in every woman's life. The moment a child is born, a mother is also born. When a child is born blessings are given to a newborn child and his/her mother. People bless the mother and wish that she will get well soon.

Congratulations on the arrival of your little angel, may you soon be feeling better, may God bless you and your child with all his love and happiness.

I congratulate you on such a happy and blessed occasion. May the new baby make us all proud. Our blessings will ever shower on the new angel.

Բարով էտ նեղ տեղից ազատվեա (ԱՀ XVI 33) /Ս. Հարությունյան, 1975:221/

Աստծո աչքը վրեղ քաղցր լինի (ԱՀ XI 120), Աստծո ամոլությունը վրեղ լինի (ԱՀ XI 252)

• For protecting mother from devils and an evil eye.

The evil eye is a curse too. It is believed that an evil eye is by a malevolent glare. People believe that the evil eye causes bad luck, damage or even death. The phrase, "to give someone the evil eye" usually means simply to glare at the person in anger or disgust, to harm somebody by looking at them. It is believed that an evil eye more often harms women than men. Therefore people bless the mother for protecting her from an evil eye.

Dear Lord your gifts are many. One of the greatest gifts you have given is this child. Thank you for his life. Watch over him each day. May he and his mother be safe and free from harm and from an evil eye.

Բարձր բարի լինի (ՉԺԲ 64)

In Armenian culture people put a thorn in front of the door to protect their family from an evil eye saying *Չար աչքին՝ չար փուռ*:

2. For protecting a baby. This semantic field in its turn comprises several subgroups:

a) Blessings with the semantic centre "God"

A child is a gift from God. Each child is a reward and blessing. In the two cultures a parent begs God's blessing and protection for his/her child.

Heavenly father I ask you to put a hedge of protection around my child, God I ask you to protect my child physically, emotionally, spiritually, mentally and in every way.

Նորամանուկիս Աստված պահե, գորացնե (ԷՄԺՄ 131), Աստված հոր ու մոր համար պինդ ձեռքով պահի (ԱՀ XIV 141), Բարի զավակ լինի (ԹՄԿ 181):

In English and Armenian blessings parents often ask for *angel's protection*. Angel is a spirit who is believed to be a servant of God living in heaven with Him, and is sent by God to deliver a message or perform a task.

Heavenly Father, your infinite Love for us has chosen a blessed angel in heaven and appointed him our guide during this earthly pilgrimage. And you, holy, loving angel watch over my child with all your tenderness of your angelic heart.

May angels rest their wings beside your nursery door.

May God grant you always...

A sunbeam to warm you,

A moon beam to charm you,

A sheltering angel, so nothing can harm you.

Ով Աստված, որ անձառելի նախախնամությամբ՝ Քո Սուրբ հրեշտակներին առաքում էս պահպանելու մարդկանց, պարզևիր մեզ շնորհը՝ երկրի վրա այժմ զգալու նրանց հոգր պաշտպանության արդյունքները.

b) Blessings with the constituent "sun"

It is a well-acknowledged fact that *the sun* symbolizes *life*. He (the Sun) provides light and warmth to the Earth and a ray of sunshine brings happiness into our lives. There are many blessings with the constituent "sun" both in English and in Armenian.

May the blessing of light be on you, light without and light within.

May the blessed sunlight shine and warm your heart.

May you always walk in sunshine.

May the sunshine warm upon your face and rains fall soft upon your fields.

Կարմիր վարդ ու տերև

Բացուեցար օտայիս վերև

Քանի կա պահածա տերև

Անխտար կուզիմ քեզ արև:

Դուն ապրիս հորով, մորով,

Ու լցվի սրտիկդ արևով:

These models can be prerequisite for contrastive study as in Armenian "the sun" often operates with "the moon"- a combination that cannot be found in English framing.

Սաղ աշխարհքի համար արև ու լուսին դառնաա.

c) It should be noted that in some cases metaphor and simile come into use when some names of flowers and trees are culturally and symbolically charged in the given context. A parent compares his child with a tree or a flower. A child is like a tree which needs nurturing to its every branch to grow towards its full potential. A child is a flower that grows in the garden of life.

May you be as strong as the oak, yet flexible as the birch,

may you stand as tall as the redwood, live gracefully as the willow, may you always bear fruit all your days on this earth.

Be like the flower who even gives its fragrance to the hand that crushes it.

In the above-mentioned examples an analogy is made between a child and trees. From linguo-cultural perspective an oak tree symbolizes strength and endurance in the two cultures. Moreover, "oak tree" is the national tree of England and is believed to be saint. The Royal Oak Day commemorates the escape of King Charles II from the grasps of the parliamentarians after his father's execution. He hid in an oak tree to avoid detection before making it safely to exile. The Major Oak is an 800-to 1000-year-old in Sherwood Forest, fabled as the principal hideout of Robin Hood (<https://en.wikipedia.org/wiki/National-symbols-of-England#Flora-and-fauna>).

As for redwood it is a very tall type of tree that grows especially in California and Oregon. The tallest redwood tree in the world is named Hyperion which reaches 379.7 feet (115.7 meters). This type of tree cannot be found in the plant life of our area and that is why the height of a child in native culture is compared with a poplar (Բարդուպեն բոյով լինես).

Birch in English symbolizes growth, renewal, stability, initiation, flexibility and adaptability. This tree is famous for its adaptability and ability to sustain harsh conditions with casual indifference. Proof of its adaptability is seen in its easy and eagle ability to repopulate areas damage by forest fires or clearings. However, in Armenian culture this tree is rendered as "ճիպոտ" and "to birch" (ճիպոտսահարել- to hit somebody with a bunch of a birch) in the mother tongue acquires a negative shade.

Willow tree has a long history of symbolism rooted in spirituality and cultural traditions. One of the most valuable traits of the willow tree is its flexibility. This graceful tree is one of the few trees that is capable of bending in outrageous poses without snapping. In Armenian culture willow tree is called "crying tree" and mainly grows near rivers (<https://willowplaceforwomen.com/symbolism-of-the-willow-tree>).

Հոտով ծաղիկ դառնաս աշխարհի համար:

Կաղնու պես դալար մնաս

Օտաի պես ծաղկիս, ծաղկի պես հոտ տաս (ՄՀ XI 119)

Օլես, ծաղկես, հարյուր տարեկան լինես (ՉԲԲ 64):

Both English and Armenian parent wishes his/her child happiness, love, good luck, as well as fame and honour that are the greatest values in every community.

May your life be full of happiness,

May your life be full of success, degrees, opportunities, promotions and progress,

May you fly towards glory in your outstanding way.

May your life be filled with joy and happiness.

May each new day bring you moments to cherish.

Մեծանաս, փառք ու պատվի տիրանաս.

3. Blessings dealing with marriage and wedding. Blessings for youth are relatively few and are mainly related to marriage. It is supposed that marriage is the most important event in our lives. Marriage is a gift- an amazing blessing from God, so the couple asks God for blessing and relatives wish a good marriage.

Dear God, we praise for your love and faithfulness. Please fill our marriage and lives with truth and cover it with blessing.

It is not enough to record the sayings of understanding on

a common tablet. One must inscribe the words of wisdom upon the tablet of heart like writing on a common tablet. When writing on a tablet it is possible to see, read and remember, when writing on the tablet of heart it is possible to remember, feel and do it.

May God make your love increase and overflow for each other.

Բարով կանաչ կարմիրը կապենք (ՄՀ XVI 25) /Ս. Հարությունյան, 1975:224/.

Բարով վայելես թագ ու պսակդ (ԷՄԺՄ 129), պսակովդ ծերանաս (ՀԺՀ VII 119), Աստված ձեր շարք բարի անի:

In Armenian weddings "kosband" is tied. It consists of two threads, one is red and the other is green. It is the symbol of bridegroom.

In English and Armenian cultures people bless the bride and the bridegroom to be happy and have many children.

Health and a long life, land without rent to you, a child every year to you.

May God be with you and bless you,

May you see your children's children.

May you be poor in misfortune,

Rich in blessings.

Որդով, զավակով ուրախնաս, հնազանդ որդու տեր ըլնիս, ծղեք, ծաղկեք, վարդ բորբոքեք.

4. Blessings for birthday. People are blessed on important events such as on their birthday. On that day family members, friends, relatives give many gifts and blessings.:

God bless you today,

God bless you today,

God bless you and keep you

Today and always.

Թող քո աչքերը փայլեն սիրուց և երջանկությունից,

Թող քո հոգին երբեք չխանձա ինչ է վիշտը, ինչ

թախիծը:

2.2 Semantic Grouping of Curses

The word "curse" means a malevolent appeal to a supernatural being for harm to come to somebody or something, or the harm that is thought to result from this or to appeal malevolently to a supernatural being for harm to come to somebody or something. Curse always has a cause. Proverb 26:2 says "Like a sparrow in its flitting and a swallow in its flying so a curse without a cause cannot alight".

When someone curses he/she wants to punish him/her. Based on the type of punishment curses are divided into two main groups.

1. Wishing physical punishments

a) The strictest punishment is **death**. The majority of curses are based on it /Ս. Հարությունյան, 1975:199/ such as:

May you die, slowly ripped apart and eaten still alive.

Աստված հոգիդ արնի (ԲԳ 331), Բողոք գետիներ մտնի (ՀԺՄ 4), Մահվան բերանը գնաս (ՀԺՀ VII 105)

There are some curses in which the speaker wishes the interlocutor to suffer terribly before dying or to get into an accident.

May you die a horrible and painful death with scorpions feeding off of your eyeballs, and cats eating your liver.

Բարձիք վրան զարկվիս (ԲԳ 330), Արնտո շապիկդ գա (ՀԺՀ VI 140), Խեղդվես (ԷՄԺԶ 315), Սև սրի գաս (ՄՀ XI 124) /Ս. Հարությունյան, 1975:200/

Երիտասարդ մեռնես (ԲԳ 331), Կանաչ ու կարմիր օրդ թաղեմ (ՄՀ XI 122), Կանաչ օրդ կտրի (ՄՀ XI 123)

Curses in Armenian culture have many peculiarities. They sound much stronger and crueller than English ones. One of the terrible punishments for a parent is the death of the child. The parents had many hopes and dreams for their child. The death of a child signifies the loss of future, hopes and dreams.

Միևուճարդ մեռնի, Ազիզ բալեդ մեռնի, Բալեդ թնդիրն ընկնի (ՀՏԱ 6,5,4), Տղայիդ երեսը մեռած տեսնես (ԱՈԻ 128)

b) Another cruel curse deals with **illness**. The speaker curses someone to suffer from horrible illness. This group comprises:

• **Physical pains**

The Lord will strike you with disease, with fever and inflammation, with scorching heat and drought, with blight and mildew which will plague you until you perish.

Յավը կողքիդ դիպնի լերդ ու թոքդ դուրս թափի (/Ս. Հարությունյան, 1975:203/, Լերդ ու թոքդ փորումը տրորվի (ՀՏԱ 8) (/Ս. Հարությունյան, 1975:204/, Լերդ ու ցիգարդ խաշվի (ՀՏԱ 6)

Յաման յարա հանես (ՀՏՂ VI 142), Չանիդ վրա ծակ-ծակ դարդ հանես (ՉՏԲ 67), Քիրթ ու բերանդ ծակծկվի (ԷԱԺՁ 315)

Չանիդ միսն ուտես (ԷԱԺՁ 310), Կաշիդ կրծես (<<Բազմավեպ>>, 1902:479)

• **Blindness**

Lord will give you an anxious mind and blind eyes.

Քոռանաս ու կուրանաս (ԹՄԿ 195), Երկու աչքդ կուրանա (ԲԳ 331), Քոռանաս, քոռ սպրես, Յոթ տարի քոռ նստիս, կուշտ ու բոլորդ շտեսնես... (ԷԱԺՁ 313)

Աչքերդ խավարի, խավար մնա, ձեռքերդ բռնող, ման տվող ջիհնի (ՎՄԲ 159), Պատեպատ ման գաս (ՀՏԱ 9)

• **Madness**

The Lord will affect you with madness and confusion of mind.

The sights you see will drive you mad.

Գժվես, կատաղես, սար ու ձոր ընկնես (ՀՏԱ 6) (/Ս. Հարությունյան, 1975:205/, Կատաղես միտդ ուտես

2. Wishing social-civil punishments

Many curses deal with **poverty**. The speaker wishes someone to lose all his property:

In hunger and thirst, in nakedness and *dire poverty*, you will serve the enemies the Lord sends against you.

Աստված հացդ կտրի (ԱՂ XI 122), Մի փշուր հացին կարոտ մնաս, Ջրի կարոտով մնաս

Մոխր մարի (ՀՏՂ VIII 105), Դուռդ սև քարով շարվի (ԷԱԺԱ 135) /Ս. Հարությունյան, 1975:209/, Դուռդ փակվի (ԲԳ 330), Շենդ շարվի (ՀՏԱ 6)

3. Result. Thus we can arrive at the conclusion that the origin of both blessings and curses is The Holy Bible. A blessing is a statement of good will and happiness that is said about another, as well as the condition that fulfills those good words. First of all God blessed birds, animals then first human beings and everything that he created. The blessings are merely associated with prosperity and happiness in the Bible. The best life can be given only to those people who love and fear God and live according to His Word.

When a person curses another person, we do not understand this as a mere wish, but fierce, that disaster should overtake him/her. Curse always has a cause. If there is a curse there is a cause for it. In many cases in order to be released from the curse it is important to discover the cause. Curses are the result of sin and disobedience. Death itself passed on from Adam as the consequence of sin. In the Bible we can see sickness, pestilence, blindness and madness. It is an expression of the universal law of sowing and reaping. The general populace believed that if the curser was unjustly treated, then the chance of the curse to be effective was great, whereas unprovoked and unjustified curses would damage cursers themselves.

From linguistic perspective blessings and curses are considered to be idioms both in English and in Armenian. Semantically blessings and curses are inseparable as the meaning of an idiom is metaphorical rather than literal. They can contain uncommon word combinations which when we understand in their literal meaning are normally unallocable. Idioms are grammatically inseparable as well. Its members cannot be grammatically changed and they function in a sentence as one member.

One of the features of both blessings and curses is that they often continue from generation to generation. This means that a person who is experiencing either a blessing or a curse may not easily discern where it comes from, because it may be in the past, even hundreds of years ago.

A person is blessed since the moment of birth. There are many blessings for the mother and for a baby in English and Armenian. People congratulate and ask God to protect mother and child. For a child people ask God's and angels' protection, health, happiness, good luck comparing him/her with a tree or a flower. People bless in important life events such as on birthday, wedding etc. Thus English and Armenian blessings have more similarities than differences, the main difference between them being different kinds of trees, flowers etc. used in them.

Of particular interest in contrastive languages are curses. In both languages the strictest punishment in curses is death, in some of them the wish is to suffer terribly before dying. Many curses deal with illness, physical pains, madness, blindness, poverty etc. Thus English and Armenian curses have more differences than similarities.

REFERENCES

1. Arnold I. V., (1973), *Lexicology of Modern English: Vishchaya Shkola* (2nd ed.), Moscow
2. Ginzburg R. S., (1979), *A Course in Modern English Lexicology*, Moscow
3. Holy Bible, Old and New Testaments
4. Koonin A. V., (1970), *English Phraseology*, Moscow
5. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, (2010), Eighth edition, Oxford University Press
6. Հարությունյան Ս., (1975), *Անեծքի և օրհնանքի ժանրը հայ բանահյուսության մեջ*, Երևան
7. Ղանալանյան Ա., (1960), *Առածանի*, Երևան
8. <http://www.crosswalk.com/faith/prayer/prayers/40-powerful-blessings-to-pray-over-your-children.html>
9. https://en.wikipedia.org/wiki/National_symbols_of_England#Flora_and_fauna
10. <https://willowplaceforwomen.com/symbolism-of-the-willow-tree/>
11. <https://en.oxforddictionaries.com/definition/blessing>
12. <https://www.gotquestions.org/blessing-Bible.html>
13. <https://contemporaryshaman.wordpress.com/2013/11/25/the-power-of-a-curse/>

Перекладач у кримінальному провадженні: термінологічна невизначеність та проблеми компетентності

Ю. А. Лобода

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: ulia-1980@bigmir.net

Paper received 16.08.18; Accepted for publication 22.08.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-08>

Анотація. У статті досліджуються проблеми визначення терміну «перекладач» у кримінальному провадженні. Наголошується на доцільності використання терміну «судовий перекладач» та пропонується розглядати поняття «судовий перекладач» крізь критерії професійної компетентності.

Ключові слова: перекладач, судовий перекладач, кримінальне провадження, компетентність.

Згідно з ч. 1 ст. 68 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) в разі необхідності в кримінальному провадженні перекладу поясень, показань або документів сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача (сурдоперекладача) [1]. Ч. 2 та 3 зазначеної статті окреслюють основні права та обов'язки перекладача як учасника кримінального процесу. Проте, не дивлячись на позірну врегульованість участі перекладача в кримінальному судочинстві, відкритими залишаються чимало питань теоретико-прикладного характеру, що і зумовлює **актуальність** нашої розвідки. Зокрема, відсутність законодавчого визначення зазначеного поняття спричиняє різнотлумачення критеріїв оцінки професійної компетентності перекладача, що в свою чергу може негативно вплинути на якість перекладу і, відповідно, зашкодити встановленню істини у ході судового провадження.

Значущість виконання перекладачем посередницьких функцій у подоланні лінгвокультурної відстані між сторонами кримінальної процесуальної діяльності важко переоцінити. Ще 1974-го року в судовій практиці США з'явилося поняття «мовної присутності», суть якого полягає в тому, що підсудний не вважатиметься присутнім на слуханні, якщо він не розуміє мови, якою це слухання проводиться» [13, с.45]. погоджуємося з думкою В. Шибіко, що саме «перекладач відіграє ключову роль у мовних контактах і відносинах учасників кримінального провадження і без нього неможливе проведення слідчих та інших процесуальних дій, захисту прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, якщо хтось із них не володіє або недостатньо володіє мовою, якою здійснюється кримінальне провадження» [2, с. 198]. Саме тому існує необхідність чітко окреслити кваліфікаційні вимоги до судового перекладача і на законодавчому рівні закріпити критерії його професійної компетентності.

В українській лінгвістиці останніх років з'явилась вага кількість робіт у цьому напрямі: С. В. Чаус вивчає Нюрнберзький процес як вихідний пункт для становлення СД; Д. С. Кас'яненко розглядає особливості перекладу правового євролекту, специфіку роботи та вимоги до кваліфікації судового перекладача; у роботах Н. Є. Коваль розкривається структурна інтерпретація судового дискурсу; О.В. Мартинюк визначає роль фахових об'єднань у професійному становленні фахівців з іноземної мови на прикладі

досвіду США. Досить широке коло вчених-юристів пострадянського простору (О. Александров, О. Головінська, Л. Костіна) та вітчизняних фахівців (Т. Кузик, М. Ларкін, І. Шумило) присвячують свої дослідження статусу перекладача та окремим аспектам судової комунікації.

Метою статті є розгляд поняття «перекладач» («судовий перекладач») і його дефініції в законодавчих текстах; предметом аналізу є використання зазначеного терміну у кримінальному провадженні крізь призму компетентності.

Прийняття чинного КПК України у 2012 р. та поява в §5 глави 5 статті 68, яка визначила правове становище перекладача як учасника кримінального провадження, безумовно, стало позитивним кроком на шляху реформування кримінального процесуального законодавства та зміни його парадигми, але разом із тим дещо спрощений погляд на проблеми судового перекладу змушує звернути увагу на відсутність законодавчого визначення (наприклад, у КПК України) «перекладач» або «судовий перекладач» із чітким зазначенням критеріїв його компетентності. Так, Т. Кузик зазначає, що власне поняття «перекладача» як учасника кримінального провадження належним чином не розкривається в кримінально-процесуальному законодавстві України, що створює труднощі при вирішенні питань, пов'язаних із визначенням компетентності та інших вимог, що ставляться до особи, яка запрошується як перекладач [6, с. 8].

Вважаємо, що нашій державі слід скористатися прикладом інших країн, зокрема США, де існує загальнонаціональний стандарт професійної поведінки й вимог до судових перекладачів, здійснено їх розподіл на відповідні категорії, окремими штатами (зокрема, Каліфорнією, Нью-Джерсі, Нью-Йорком та Нью-Мексико) розроблено власні іспити з переліками вимог до судових перекладачів [13, с. 51]. Європейський союз також висуває чітко окреслені вимоги до рівня компетентності судового перекладача, про що свідчать відповідні нормативно-правові акти: зокрема, згідно з 8-м параграфом статті 2-ої («Право на переклад») постанови, прийнятої Європарламентом і Радою Європи «усний переклад має бути виконано на рівні, достатньому для забезпечення прозорості процесу. Зокрема перекладач має гарантувати поінформованість підозрюваної чи обвинувачуваної особи про обставини справи і про можливість скористатися правом на захист» [15, с. 285]. Про те ж саме йдеться і

в 9-му параграфі статті 3 стосовно письмового перекладу. У статті 5 наголошено на важливості якісного перекладу, а державам-членам ЄС висувають вимогу «вжити конкретних заходів, щоб усний і письмовий переклад відповідав критеріям статей 2(8) і 3(9)» [15, ст. 286].

Слід зазначити, що певні зрушення наразі відбуваються і в Україні, А. Туманяц та О. Шило, акумулюючи положення різних частин ст. 68 КПК України, на доктринальному рівні спробували визначити перекладача як незацікавлену в результаті кримінального провадження дієздатну особу, компетентну в здійсненні перекладу з однієї мови на іншу, яка залучається до участі в кримінальному провадженні в разі необхідності здійснення перекладу пояснень, показань або документів [9, с. 159].

Виходячи з положень ст. 29, 68, 122, ч.3 ст. 224 КПК України виникає припущення, а чи не буде доцільним, задля конкретизації правового статусу перекладача в кримінальному судочинстві, який, на думку О. Мархевки, слід розглядати з двох точок зору: з одного боку, він позиціонується як самостійний суб'єкт процесуальних правовідносин, що володіє законодавчо встановленою правосуб'єктністю; з іншого – розглядається також як суб'єкт професійної діяльності, правила і порядок здійснення якої не залежать від характеру і специфіки завдань та змісту проведення слідчих та судових процедур у кримінальному провадженні [7, с. 8], мети залучення перекладача вживати термін «судовий перекладач». Саме цей термін є усталеним у криміналістичній науці [10, с. 585] і його «запозичення» підкреслить саме статус перекладача як суб'єкта специфічної сфери суспільних відносин, (кримінальних процесуальних) та зумовить необхідність законодавчого визначення.

Одним з основних положень кримінального процесуального законодавства, що припускає існування такої фігури, як судовий перекладач, є наявність відповідної компетентності, адже, згідно з ч. 4 ст. 68 КПК України, перед початком процесуальної дії сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, чи слідчий суддя або суд пересвідчуються в особі й компетентності перекладача, з'ясовують його стосунки з підозрюваним, обвинуваченим, потерпілим, свідком і роз'яснюють його права і обов'язки [1].

У науковій літературі існує безліч визначень компетентності, але найбільш універсальним, на нашу думку, є визначення, запропоноване І. Сною, що компетентність – поняття (або явище) динамічне, оскільки компетентнісні ознаки людини постійно змінюються; наприклад, може змінитися освіта або особа може отримати вищий рівень кваліфікації, можуть змінитися вимоги до професійних вмінь та навичок, можуть змінитися суспільні цінності тощо [11, с. 30]. В свою чергу, мультидисциплінарний термін «компетентність» у нашій розвідці розуміємо як сукупність фахових компетенцій: доведена здатність успішно виконувати професійні завдання реалізуючи на практиці набуті навички й знання.

Без окреслення чітких критеріїв компетентності не можливо зрозуміти, хто саме може здійснювати судовий переклад, а відповідно не можливо дати визначення поняття «судовий перекладач». На жаль, законодавець не визначив, яким саме вимогам повинен

відповідати зазначений учасник процесу. М. Ларкін та В. Сабадаш вважають, що критеріями, які визначають компетентність перекладача, є:

- 1) наявність вищої освіти за фахом «Перекладач»;
- 2) наявність стажу роботи з мовного перекладу (бажано не менше 3-х років);
- 3) проживання або проходження стажування на території іноземної держави, з мови якої необхідний переклад;
- 4) знання історичних, культурних і соціальних особливостей носіїв мови, з якої або на яку необхідно зробити переклад;
- 5) наявність наукового ступеня кандидата або доктора філологічних наук [12, с. 82].

Повністю погоджуємося із позицією науковців, адже вказані вимоги є вельми високими та відповідають західним професійним стандартам. Водночас автори припускають, що «лише у виняткових випадках, коли немає можливості залучення як перекладача кваліфікованого спеціаліста, можливо залучити до участі інших осіб, які вільно володіють мовою, з якої або на яку необхідно зробити переклад» [12, с. 82].

Іншою вітчизняною дослідницею О. Мархевкою виділено такі ознаки, яким повинен відповідати перекладач у кримінальному провадженні: 1) вільне володіння мовою, знання якої необхідне для перекладу; 2) підтвердження «фаховості» перекладача, тобто дипломом чи іншим установленим законом документом володіння певною мовою; 3) залучення особи як перекладача слідчим, прокурором або суддею; 4) незацікавленість у результатах кримінального провадження; 5) несумісність функції перекладу з іншими функціями в кримінальному провадженні [7, с. 9].

Дещо іншим є погляд Т. Кузика, який висуває лише дві вимоги для перекладача в кримінальному провадженні, зокрема:

1) як перекладач (сурдоперекладач) до кримінального провадження може бути залучена особа, яка сертифікована Міністерством юстиції України як судовий перекладач із конкретної мови, що є підтвердженням його компетентності;

2) перекладачем може бути особа, яка не зацікавлена в результатах справи та досягла повноліття [6, с. 9].

У роботах російської вченої О. Головінською обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення вимоги досягнення особою, яка залучається до участі в кримінальному судочинстві як перекладач 18-річного, а у виняткових випадках 16-річного віку [5, с. 16]. Вважаємо ці вікові показники дещо заниженими, адже особи зазначеного віку навряд чи мають необхідний фаховий рівень для здійснення вузькогалузевого перекладу підвищеної складності. Крім того, у проаналізованих роботах не було узято до уваги вкрай важливу ознаку – дієздатність особи, яка буде здійснювати переклад у суді.

Висновки. Таким чином, беручи за основу точку зору Т. Кузика, вважаємо, що критеріями компетентності судового перекладача мають бути:

- 1) наявність повної дієздатності особи судового перекладача;
- 2) його сертифікація (зокрема, Т. Кузиком доводиться необхідність участі в кримінальному судочинстві лише тих перекладачів, які сертифіковані Мініс-

терством юстиції України та включені до Реєстру судових перекладачів. Пропонується прийняття спеціального закону, в якому слід закріпити вимоги, які ставляться до судових перекладачів та процедуру складання кваліфікаційних іспитів для їх сертифікації) [6, с. 8];

3). незацікавленість у результатах кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України [Текст]: офіц. текст станом на 12. 04 2018 р. [Е. ресурс].–Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page3>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / [Гончаренко В.Г., Нор В.Т., Шумило М.Є. та ін.]; за загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.
3. Александров А.С. Язык уголовного судопроизводства: автореф. дис. на соискание учен. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность»/А.С. Александров.–Нижний Новгород, 2003.–56 с.
4. Воевода Е.В. Контактные языки как лингвокультурная доминанта на постсоветском пространстве / Е.В. Воевода // Вестник МГИМО-Университета.–2012.–№6.–С.172-175.
5. Головинская Е.П. Процессуально-правовые основы деятельности переводчика по обеспечению принципа языка уголовного судопроизводства: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Е.П. Головинская. – Воронеж, 2006. – 23 с.
6. Кузык Т.М. Теоретико-правові та процесуальні аспекти участі перекладача у кримінальному провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Т.М. Кузык. – Одеса, 2014. – 20 с.
7. Мархевка О.В. Участь перекладача під час провадження досудового розслідування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец.12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О.В. Мархевка. – Ірпінь, 2015. – 19 с.
8. Шумило І. Особливості перекладу юридичних текстів / І. Шумило, Т. Сніца // Філологічний дискурс. – 2016. – Випуск 4. – С. 266-272.
9. Кримінальний процес: підручник / [Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Пшонка В.П. та ін.]; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки. – Х.: Право, 2013. – 824 с.
10. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т.20: Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В.Ю. Шепітько (голова), В.А. Журавель, В.О. Коновалова та ін. – 2018. – 952 с.
11. Єна І.В. Компетенція і компетентність прокурора: співвідношення понять / І.В. Єна // Кримінальний процесуальний кодекс України: перші проблеми та здобутки: матеріали круглого столу 20 листопада 2013 р. / за ред. В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя: КПУ, 2013. – С. 27-30.
12. Ларкін М.О. Особливості розслідування злочинів проти особи, що вчиняються на ґрунті расової, національної чи релігійної ворожнечі: монографія / М.О. Ларкін, В.П. Сабдаш. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2012. – 220 с.
13. Mikkelson H. The Court Interpreter as Guarantor of Defendant Rights [Е. ресурс] — Режим доступу: <https://acebo.myshopify.com/pages/the-court-interpreter-as-guarantor-of-defendant-rights>
14. Standards for Performance and Professional Responsibility for Contract Court Interpreters in the Federal Courts [Е. ресурс] — Режим доступу:http://www.uscourts.gov/sites/default/files/standards_for_performance.pdf
15. EUR-Lex. Access to European Union law [Е. ресурс] — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/content/welcome/about.html>

REFERENCES

1. The Code of Criminal Procedure of Ukraine [the official text as of 04/12/18]. — E. source. — Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page3>.
2. Academic and Practical Commentary to the Code of Criminal Procedure of Ukraine / Under the general editorship of professors V. G. Honcharenko, V.T. Nor, M. Ye. Shumylo.: Kyiv, Justinian, – 1224 p.
3. A.S.Alexandrov Language of Criminal Proceedings: a J.S.D. thesis abstract / Nizhniy Novgorod, 2003, –56 p.
4. E.V. Voevoda Contact Languages as Linguistic and Cultural Dominant in Post-Soviet Area: Bulletin of the Moscow State Institute of International Relations. – 2012. – # 6.–P.172-175.
5. E.P. Golovinskaya Procedural and Legal Background of Interpreter’s Activity in Securing Criminal Proceedings Language Principle: J.S. PhD thesis– Voronezh, 2006. – 23 p.
6. T. M. Kuzyk Theoretical and Practical Aspects of Interpreter’s Participation in Criminal Procedure: a PhD in J.S. thesis abstract – Odesa, 2014. – 20 p.
7. O.V. Marhevka Interpreter’s Participation in the Pre-trial Investigation: a PhD in J.S. thesis abstract– Irpin, 2015.–19 c.
8. I. Shumylo Specifics of Rendering legal Texts/ I.Shumylo, T. Snitsa: Philological Discourse. – 2016. –Issue #4.–P.266-272.
9. Criminal Procedure: [A Textbook] / Under the general editorship of V.Ya. Tatziy and V.P. Pshonka. – Kharkiv.: Pravo, 2013. – 824 p.
10. Ukrainian Legal Encyclopedia in 20 Volumes. V.20 / Criminology, Forensic examination and juridical psychology/ Editorial Board: Yu.V. Shepitko (Chief Editor), V.A. Zhuravel’, V.O. Konovalova: Kharkiv, 2018. – 952 p.
11. I.V. Yena // Prosecutor’s Expertise and Competence: correlation of notions / Proceeding of the roundtable discussion of the new Code of Criminal Procedure of Ukraine November 20, 2013 p. / edited by V.M. Ogarenko – Zaporizhzhya. – KPU, 2013. – P. 27-30.
12. M.O. Larkin Specifics of investigating personal crimes motivated by racial, national or religious hatred / A monograph / M.O. Larkin, V.P. Sabdash. – Zaporizhzhya, 2012. – 220 p.

The interpreter in criminal proceedings: terminological ambiguity and professional competence issues

Yu. A. Loboda

Abstract. The article defines the notion of “interpreter” in criminal proceedings and substantiates the need of using the term “court interpreter”. The notion “court interpreter” is considered from the viewpoint of professional competence criteria.

Keywords: *interpreter, court interpreter, criminal proceedings, competence.*

Власні назви у творах Урсули Ле Гуїн: процедура лінгвокогнітивного аналізу

С. В. Левочкіна

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна
Corresponding author. Email: levochkina.s@bk.ru

Paper received 19.10.18; Accepted for publication 25.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-09>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню власних назв у творах Урсули Ле Гуїн, написаних в жанрі «фентезі». Власні назви розглядаються як лексичні одиниці, що мають референтне значення. Лінгвокогнітивний аналіз власних назв уможливило дослідити зв'язок власної назви і його референта і прослідкувати механізми утворення мотивованих власних назв, номінативне значення яких може бути представлене ономазіологічною моделлю. Концептуальна модель внутрішньої форми оніма розглядається як така, що є фрагментом концептуальної структури його референтного значення, у якості якого виступає сукупна інформація про певний художній образ.

Ключові слова: власні назви, лінгвокогнітивний аналіз, ономазіологічна модель, мотиваційна ознака.

Вступ. Тривалий час власні назви (ВН) розглядалися в ракурсі теорії номінації, предметом якої є загальні закономірності створення мовних одиниць, взаємодія мислення, мови й дійсності в цих процесах, роль людського (прагматичного) фактору у виборі ознак, які лежать в основі номінації, мовної техніки номінації – її актив, засобів і способів, побудова типології номінацій, опис їх комунікативно-функціональних механізмів тощо [5, с. 336]. Вивчення значення відбувалося в напрямку «від змісту – до формальних засобів його об'єктивації» [7, с. 28; 8, с. 83]. Сьогодні осмислення акта номінації з когнітивних позицій означає пошуки відповіді на питання про те, які набори концептів і чому вербалізуються в певній мові, і яка конкретна форма вибирається при цьому для вирішення цього завдання [3, с. 54].

Короткий огляд публікацій за темою. Когнітивна лінгвістика ставить за мету пояснення різних мовних і мовленнєвих явищ на підставі їх зв'язку з мисленням людини. Як і будь-яке слово, власна назва у системі мови має потрійну співвіднесеність – з позначуванним референтом, як сутністю із предметного світу; з інформацією про цей референт, представленою в мисленні, та зі знаковою системою мови, до якої належить сам онім. Така потрійна співвіднесеність робить онім повнозначною лексичною одиницею. У дослідженнях в галузі ономастики зазвичай вважається, що ВН виконують у мовленні дійкичну (вказівну) функцію і не мають сталого значення, закріпленого за ними у мові. Таку думку поділяють, зокрема, О. О. Реформатський, О. С. Ахманова, А. Лерер та інші. Інші мовознавці (О. Есперсен, С. Д. Кацнельсон, О. В. Суперанська та ін.), визнаючи відсутність у ВН мовного значення, наголошують на існуванні у них мовленнєвого значення. У мовленні ВН позначає певне конкретне поняття, проте воно є непостійним, ситуативним. Тому семантична структура ВН може змінюватися залежно від ситуації та контексту. У мовленні ВН застосовуються не лише для ідентифікації, але й для характеристики об'єктів. Характеризація пов'язана з певною більш або менш докладною дескрипцією [6, с. 16]. Нарешті, існує точка зору, за якою ВН має і мовне, і мовленнєве значення (Л. В. Щерба, Л. М. Щетинін, Ю. А. Карпенко та ін.). Мовне значення включає незмінну інформацію про різні семантичні класи, до яких належить сутність,

позначувана ВН. ВН, що завжди іменує індивідуальний (одиничний або груповий) об'єкт, має **референтне значення**. Відповідно до специфіки об'єкта, що іменується, референтне значення ВН може бути контекстуально незалежним (референт є унікальним і незмінним) або ж контекстуально залежним (референт змінюється в різних контекстах). І в тому, і в іншому випадку референтне значення залишається інформаційно насиченим, і до його складу входить категоріальна гіперсема, пов'язана з класом об'єктів, до якого належить референт. Ця гіперсема завжди залишається постійною, мовною складовою референтного значення. Інша ж інформація, представлена в референтному значенні, може належати як до плану мови (у разі контекстуальної незалежності значення), так і до плану мовлення (у разі контекстуальної залежності значення).

У дослідженнях власних назв в руслі когнітивної теорії номінації розглядаються питання щодо концептуальної структури, яка упорядковує значення мовної одиниці (оніма), а також щодо фрагменту цієї структури, об'єктивованого, унаочненого у внутрішній та зовнішній формі знака. Внутрішня форма містить **мотиваційну ознаку** номінативної одиниці. Мотивацію розглядають як зв'язок між концептом, або значенням слова, і фрагментом цього значення, екстеріорізованим у «тілі» знака [1, с. 149]. У цьому випадку мотиваційна ознака є фрагментом, одним зі складників значення знака. У вмотивованих номінативних одиницях внутрішня форма, що є фрагментом значення, має свою структуру. Вона визначається як **ономазіологічна структура / модель** (ОС). Поняття ономазіологічної структури було введено до наукового обігу в 1962 р. М. Докулілом, який виокремив у її складі **ономазіологічний базис** і **ономазіологічну ознаку**. При цьому поняття базису зводилося до морфемного показника, що підводиться під певну ономазіологічну (словотвірну) категорію, а ономазіологічна ознака трактувалася як мотиватор [див. 4, с. 30].

У нашому дослідженні когнітивні (ономазіологічні) моделі власних назв у фентезійному тексті встановлюються з урахуванням зазначених положень когнітивної теорії номінації. Ми виходимо з того, що внутрішня форма мотивованих онімів, будучи пов'язана зі значенням, сприяє їх осмисленню. Концептуальна модель внутрішньої форми оніма розглядається як така, що є

фрагментом концептуальної структури його референтного значення, у якості якого виступає сукупна інформація про певний художній образ. І концептуальна структура значення ВН, і концептуальна структура позначення (внутрішньої форми ВН) можуть бути відтворені за допомогою методів, розроблених у семантиці лінгвальних мереж [2].

Мета нашого дослідження – проаналізувати власні назви у фентезійних творах Урсули Ле Гуїн, описати когнітивні ономазіологічні моделі, які дозволяють мотивувати створення онімів, що фігурують у тексті жанру «фентезі», і показати, як мотиватор (ономазіологічна ознака) сприяє створенню різних образів у тексті.

Матеріали та методи. У фентезійних творах Урсули Ле Гуїн Чарівна Країна Земномор'я розглядається як текстовий концепт, що містить образи та їхні угруповання – метаобрази, наділені певними характеристиками, частково експлікованими у внутрішній формі відповідних «промовистих» імен (ВН). Текстові образи, позначені ВН, входять до складу концептуальної структури, що упорядковує інформацію про Земномор'я як номінативний простір ономастикону художнього твору.

У дослідженні ономастикону творів У. Ле Гуїн нами застосовуються положення когнітивної теорії номінації та семантики лінгвальних мереж. Уся надана в тексті інформація є концептосферою; її складниками є домени – різні тематичні групи художніх образів, позначені ВН; у межах доменів виокремлюються парцели – тематично близькі групи образів, що мають схожі референтні ознаки. Концептосфера та її складники аналізується із залученням матричної концептуальної моделі, яка формується шляхом нашарування один на один низки доменів та парцел у межах концептосфери. Референтні ознаки художніх образів поєднуються на підставі мережної концептуальної моделі, відтвореної за допомогою базисних пропозиціональних схем – узагальнених поняттєвих структур, які формують підґрунтя нашого мислення. Мережна модель структурує інформацію про текстові референти (художні образи), що утворюють парцелу. Їхні ВН можуть бути немотивованими й мотивованими. За умов умотивованості, підставою для зв'язку оніма з його референтним значенням стає ономазіологічна (когнітивна) модель внутрішньої форми ВН [1; 2].

Ономазіологічна модель містить фрагмент концептуальної мережі, котра структурує референтне значення ВН. Разом з іконічними засобами номінації ономазіологічні моделі утворюють сукупність номінативних форм, притаманних певній тематичній парцелі художніх образів. Здійснюваний у такий спосіб аналіз дозволяє з'ясувати суть зв'язку між референтом художнього тексту та його ім'ям.

Результати та їх обговорення. Основним об'єктом нашого дослідження є категорії форм, а саме – оніми у фентезійному тексті, які є ВН сутностей, що утворюють окремі групи (парцели) художніх образів. Такі ВН є різними за своєю номінативною природою – вони можуть бути немотивованими і мотивованими одиницями. Мотивація ж може зумовлюватися іконічністю зовнішньої форми або певною ономазіологічною моделлю внутрішньої форми. Ономазіологічні моделі функціонують у тексті, при цьому або базис, або ознака

створюють образи. При цьому в межах тематичної парцели художніх образів можуть відстежуватися декілька різних ономазіологічних моделей. Розглядаючи всі ВН, що належать до однієї парцели художніх образів, як категорію форм, ми аналізуємо цю категорію як прототипну: на підставі кількісного аналізу одиниць, що належать до певних номінативних типів, встановлюється продуктивність цих типів і визначаються центральний (прототиповий) і периферійні номінативні типи. Концептуальна мережа, що моделює значення ВН, які належать до різних номінативних типів прототипної категорії, трансформується в когнітивну модель.

Розглянемо референтний метаконцепт ПРАВИТЕЛІ, який входить до складу парцели «Панство» (38 образів персонажів, позначені 61 ВН та їхніми варіантами). Концепт ПРАВИТЕЛІ утворений 5 концептами: **Королі** (*Thored, Thored of Hupun, the King Thored, Morred, Morred the White, Erreth-Ekbe, the Firelord, Sir, Atwah and Wuluah, the Twin God-Brothers*), **принци** (*the Prince, the Prince of Enlad and the Enlades, Enwit of the Domain of Eolg*), **принцеси** (*Elfarran, Elfarran the Fair, the Princess Elfarran*), **правителі/володарі** (*Lord of Gont, Lord of the Isle, the Lord of Re Albi, Lord of Havnor, Lords of the Archipelago, the Lord of O, Lord, the Lady of O, Lady, the Lord's Wife, O-tokne, Lords*), а також **королівські династії** (*Gemal Sea-born, Maharion, Akambar, the House of Shelieth, the House of Enlad, the Principality of Morred, Serriadh, Hupun*) утворюють вагомий соціальний прошарок суспільства Земномор'я.

Дескрипції, що формують ці образи, містять позитивну або негативну оцінку їхньої діяльності. До історії Земномор'я увійшли легенди та пісні про славетні подвиги повелителя драконів короля та мага Еррет-Акбе, Морреда, Серріадха-Миротворця – сина Морреда і Ельфарран. Король-маг Морред (*Morred, Morred the White*) започаткував династію Енлада, давнішу за інші. У легенді про Ельфарран (*Elfarran, Elfarran the Fair, The Princess Elfarran*), дружину короля Морреда, розповідається, що вона була останньою, хто носив перстень Еррет-Акбе, і загинула у водах моря Еа, коли острів Солеа був знищений чарами ворога Морреда. Дух Ельфарран викликав Гед на пагорбі Рок, і разом із її духом була випущена тінь, що порушило Рівновагу. Король і маг Еррет-Акбе, володар драконів (*Erreth-Ekbe, the Firelord*) намагався відтворити мир між землями Архіпелага і Каргадськими землями.

Узагальнений образ королів, принципів та принцес зображено як в легендах, так і в описах сучасного буття Чарівної країни. Королівські особи живуть на усіх островах Архіпелага. Так, наприклад, на території Атуан живуть два брати-близнюки королі-боги Вулуа і Атва (*the Twin-Brothers, the Twin God-Brothers, the Twin Gods, the God-Brothers, the God-Brothers of the Kargad Empire, the White God Brothers of Atuan, Atwah, Wuluah*), яких вважають синами Древніх Сил Землі. Вони є стражниками Каргадських Земель (*the Godkings of Kargad*). Їхня релігія є давнішою за релігію короля-бога (*Godking, God-King, the Emperor of the Kargad Lands, a Kargish King*). Місце поклоніння цим богам знаходиться в Авабатх, а також на території гробниць Атуана, де розташовано їхній храм.

Повелителі, володарі островів, як правило, напівчаклуни, адже вони навчалися у Школі Чарівників і стали

шанованими чарівниками-правителями, наприклад, пан та пані з острова О, місто О-Токне (*Lord of O, O-tokne, Lord; Lord's Wife, Lady of O*) відвідують святкування у Школі Чарівників, оскільки сам володар острова був колись учнем мага Неммерля. Інші володарі островів пристали не до сил створення Рівноваги, що є принциповим для справжніх магів, а до руйнівних сил. Так, правителі острова Гонт займаються піратством (*Lord of Gont, Lord Heno, Heno, Lord of Re Albi*). Володар міста Ре Альбі на о. Гонт, щоб продовжити своє життя за рахунок життя свого онука, звертається по допомогу до злого чаклуна Аспена. Історія розказує про маленьких королівських дітей: Ензара (*Ensar*) (останній нащадок чоловічої статі з династії Хупун) та його сестру Антіл (*Anthil*), яких відвезли на безлюдний острів, щоб позбавити їх влади.

Оскільки лейтмотивом при створенні образів колишніх і нинішніх правителів є їхня діяльність та подвиги, їхній зовнішній вигляд поданий схематично. Так, особи королівського походження зображені молодими, літніми або зовсім старими людьми, з приємною зовнішністю, повними сил або знесиленими. Принцеси зазвичай високі, стрункі, сяючі, як нова копійка (наприклад, леді з острова О), з темним або світлим волоссям (*Elfarran the Fair*). Колір шкіри свідчить про походження з певного острова, наприклад Морред Світлошкірий (*Morred the White*).

Номінативне значення ВН правителів може бути мотивованим і немотивованим. Немотивованим є значення 14 ВН *Akambar, Hupun, Tarb, Serriadh, Maharion, Thored, Morred, Erreth-Akbe, Ensar, Atwah, Wuluah, Heno, Anthil, Elfarran*. Немотивоване ім'я *Enwit* вживається лише у складі мотивованої ВН. Мотивовані ВН мають номінативне значення з одним, двома та трьома предикатами, що формується на різних кроках деривації.

Однопредикатні ономасіологічні моделі (4 моделі) базуються на схемі класифікації, а також на партитивній та локативній схемах:

• КЛАСИФІКАЦІЯ → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (14 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X є CL-класифікатор] (ознака); звуження значення: *the Prince, the Kings, the Mage, the King Thored, the Princess Elfarran, the House of Shelith, the House of Enlad, Lord, Sir, Lady, Lords, Ladies, Queens, Lord Heno*.

• ЛОКАТИВНІСТЬ → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (4 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X є ТАМ-місцевість] (ознака); метонімія: *O-tokne, Gemal Sea-born, Thored of Hupun, the Principality of Morred*.

• ПАРТИТИВНІСТЬ¹ → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (2 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X-ціле має ТАКУ РТ-частину] (ознака); метонімія: *Morred the White (світлошкірий), Elfarran the Fair (світловолоса)*.

• ПАРТИТИВНІСТЬ² → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (1 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X-частина WN-цілого] (ознака); метонімія: *Enwit of the Domain of Eolg*.

Двопредикатні ономасіологічні моделі у кількості п'яти утворені на підставі початкових схем класифікації та тотожності, до яких на другому кроці деривації приєднуються предикати схем власності, тотожності, контактної дії, а також квалітативної чи локативної схем:

• (КЛАСИФІКАЦІЯ + КВАЛІТАТИВНІСТЬ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (4 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X є CL-класифікатор + X є ТАКИЙ] (ознака); звуження значення + метонімія: *the Last King, the Eldest Lord, the Twin-Brothers, the Twin Gods*.

• (КЛАСИФІКАЦІЯ + ВЛАСНІСТЬ²) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (1 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X є CL-класифікатор + X-власність OW-власника] (ознака); звуження значення + метонімія: *the Lord's Wife*.

• (КЛАСИФІКАЦІЯ + КОНТАКТНА ДІЯ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (1 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X є CL-класифікатор + X-агенс діє на РТ-пацієнс] (ознака); звуження значення + метонімія: *the Firelord*.

• (КЛАСИФІКАЦІЯ + ЛОКАТИВНІСТЬ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (12 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X є CL-класифікатор + X є ТАМ-місцевість] (ознака); звуження значення + метонімія: *a Kargish King, the Emperor of the Kargad Lands, the Lord of Re Albi, the Lord of O, the Lady of O, the Prince of Enlad and the Enlads, the King of All the Isles, Lord of Gont, Lord of the Isle, Lord of Havnor, Lords of the Archipelago, Keor Prince of Enlad*.

• (КЛАСИФІКАЦІЯ + ТОТОЖНІСТЬ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (3 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= X є CL-класифікатор + X є /наче/ MS-корелят] (ознака); звуження значення + метонімія: *the God-Brothers, Godking, God-King*.

Трипредикатні ономасіологічні моделі (3 моделі) утворені на підставі тричленного концептуального ланцюга, в якому на першому кроці деривації застосовується схема класифікації:

• ((КЛАСИФІКАЦІЯ + ТОТОЖНІСТЬ) + КВАЛІТАТИВНІСТЬ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (1 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= (X є CL-класифікатор + X є /наче/ MS-корелят) + X є ТАКИЙ] (ознака); звуження значення + метаморфоза + метонімія: *the Twin God-Brothers*.

• ((КЛАСИФІКАЦІЯ + ТОТОЖНІСТЬ) + ЛОКАТИВНІСТЬ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (2 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= (X є CL-класифікатор + X є /наче/ MS-корелят) + X є ТАМ-місцевість] (ознака); звуження значення + метаморфоза + метонімія: *the Godkings of the Kargad, the God-Brothers of the Kargad Empire*.

• ((КЛАСИФІКАЦІЯ + КВАЛІТАТИВНІСТЬ) + ЛОКАТИВНІСТЬ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (1 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= (X є CL-класифікатор + X є ТАКИЙ) + X є ТАМ-місцевість] (ознака); звуження значення + метонімія: *the Divine Emperors of Kargad*.

Чотирипредикатна ономасіологічна модель ґрунтується на чотириконтентному ланцюгу, що включає предикати схем класифікації, партитивності, локативності та тотожності:

• ((((КЛАСИФІКАЦІЯ + ТОТОЖНІСТЬ) + ПАРТИТИВНІСТЬ¹) + ЛОКАТИВНІСТЬ) → ПЕРСОНІФІКАЦІЯ (1 ВН): Х-індивід (базис) є PS [= ((X є CL-класифікатор + X є /наче/ MS-корелят) + X-ціле має ТАКУ РТ-частину) + X є ТАМ-місцевість] (ознака); звуження значення + метаморфоза + метонімія + метонімія: *the White God-Brothers of Atuan*.

Висновки. Із 61 ВН, які позначають референтів субпарцели «Соціальна сфера», 14 ВН є немотивованими і 47 ВН мотивованими. Номінативні значення мотивованих ВН утворюються на першому, другому,

третьому та четвертому кроках концептуальної деривації. Оними, в яких номінативні значення мають одна та двопредикатні ознаки, домінують. Аналіз ономазіологічних моделей ВН панства (соціальна сфера) свідчить про те, що у їхніх іменах насамперед надається інформація про належність героя до керуючого класу осіб, наділених владою, супроводжуваною відповідним

титолом. В ономазіологічних моделях власних імен правителів надана інформація про рід їхніх занять, пов'язаний із ієрархічною будовою суспільства, про їхній зовнішній вигляд (колір волосся та шкіри), вік, а також інформація про походження правителів (місцевість чи династія) або про місце їх перебування при владі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаботинская С. А. Теория номинации: когнитивный ракурс // Вестник МГЛУ. Лексика в разных типах дискурса. – Выпуск 478. – М., 2003. – С.145 – 164.
2. Жаботинская С. А. Сетевая семантика: теория и практика // Когнитивные исследования языка. Вып. XIV. Теоретические и методологические проблемы когнитивной лингвистики. – 2013. – С.81 – 86.
3. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения. – М. : ИЯ РАН, 1997. – 327 с.
4. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология (монография). – К. : Изд-во укр. фитосоциолог. центра, 2000. – 248 с.
5. Телия В. Н. Номинация // Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [Гл. ред. В. Н. Ярцева]. – 2-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2000. – С. 336 – 337.
6. Algeo J. On Defining the Proper Names. – Gainesville : University of Florida Press, 1973. – v + 94 p.
7. Dirven R. Verspoor M. Cognitive Exploration of Language and Linguistics. – John Benjamins Publishing Company : Amsterdam / Philadelphia, 1998. – 301 p.
8. Geeraerts D. Salience Phenomena in the Lexicon // Meaning and Cognition: a Multidisciplinary approach / Ed. by Liliana Albertazzi. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2000. – P. 79 – 101.

REFERENCES

1. Zhabotynska S. A. The Theory of Naming: a Cognitive Perspective // Vestnik MGLU. Lexics in Discourse of Different Types. – Is.478. – М., 2003. – P.145 – 164.
2. Zhabotynska S. A. Network Semantics: Theory and Practice // Cognitive Study of Language. Is.XIV: Theoretical and Methodological Problems of Cognitive Linguistics. – 2013. – P.81 – 86.
3. Kubryakova E. S. Parts of Speech from the Cognitive Perspective. – М.: Institut Yazykoznaniiya RAN, 1997. – 327 p.
4. Selivanova E.A. Cognitive Onomasiology (monograph). – К.: Publishing House of Ukrainian Phitosociology Centre, 2000. – 248 p.
5. Teliya V. N. Nomination // Yazykoznanie. Big Encyclopedia Dictionary / Ed. by V. N. Yartseva. – 2-e publishing. – М.: Big Russian Encyclopedia, 2000. – P. 336 – 337.

Proper names in the works by Ursula Le Guin: a cognitive analysis

S. V. Lyevochkina

Abstract. The paper centers on the conceptual structure of proper names in the fantasy genre represented in Ursula Le Guin's works. Proper names can be viewed as meaningful language units. A cognitive perspective of proper names focuses on the referent and proper name relations as well as the onym-formation process, their mechanism of forming and the interaction with other concepts within a frame network. "The onymic mental space" can be represented by the onomasiological model with a fragment of conceptual structure of the onymic mental space explicated in it. The paper demonstrates the conceptual structure of mental representations manifesting proper names in fantasy genre.

Keywords: proper names, cognitive analysis, onomasiological model, motivator.

Професійна картина світу американського вчителя природничих наук: визначення та ключові концепти

I. В. Сальник

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м.Кропивницький, Україна
Corresponding author. E-mail: isalnyk@gmail.com

Paper received 23.10.18; Accepted for publication 28.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-10>

Анотація. У статті розглядається поняття «професійна картина світу вчителя природничих наук» у колі суміжних понять «мовна картина світу», «наукова картина світу», «професійна картина світу». Особлива увага приділена концептам як структурним елементам картини світу, які є результатом відображення мовою дійсності. Встановлено, що концепти дозволяють визначити фаховий (професійний) складник концептосфери вчителя природничих наук. Виокремлено фізичний складник концептосфери американського вчителя природничих наук та його елементи (ключові концепти).

Ключові слова: професійна картина світу, мовна картина світу, концепт, ключові концепти, фізика, енергія.

Вступ. Професійна сфера є однією з найважливіших сфер життєдіяльності оскільки професійний розвиток є невід'ємною частиною особистісного розвитку людини, впливає на її самоактуалізацію та самореалізацію в суспільстві.

Короткий огляд публікацій за темою. Завдання вдосконалення професійної підготовки вчителів сьогодні пов'язані зі зміною методологічних пріоритетів, які звернені до особистості, обґрунтуванню значимості її творчого потенціалу і змістовних орієнтацій, розкриття внутрішніх механізмів професійного становлення (Г.О. Балл, І.Д. Бех, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехота, В.В. Рибалка, С.О. Сисоева, М.М. Солдатенко). За такого підходу важливим є розуміння тих систем утворюючих елементів професійної підготовки, без яких розвивається сама суть формування фахівця-педагога. Сукупність знань, умінь, навичок у відповідній області виступає лише як засіб реалізації професіоналізму, а система- і змістовно твірною метою професійної підготовки може бути формування особливої професійної ментальності, що виражається в здатності переживати і осмислювати реальність педагогічно, в категоріях і поняттях педагогічної науки [8, с. 3]. У процесі професіоналізації досягається не тільки і не стільки інтеріоризація спеціальних знань та умінь, скільки розвиток особливих структур свідомості – професійних «функціональних органів», професійно спрямованого «образу світу» з його професійними концептами і дискурсом, своєрідною системою відносин до дійсності. Досліджуючи спільноти вчителів науковці доходять висновку, що результативність будь-якої освітньої реформи залежить від того, як її адаптують, тлумачать та впроваджують вчителі-практики [10; 11; 12]. Кожен вчитель створює власний образ дійсності, що залежить насамперед від його фахового спрямування, оточення, розуміння власних обов'язків та індивідуальних особливостей самого вчителя. *Суб'єктивний образ об'єктивної педагогічної реальності, який існує у свідомості педагога, становить зміст професійної картини світу вчителя* [8, с. 3].

Метою нашого дослідження є визначення професійної картини світу американського вчителя природничих наук, її структурних елементів та концептів. Дослідження професійних картин світу є актуальним в сучасних умовах, оскільки їх системний аналіз дозволить визначити ті складники, що є визначальними в професійній підготовці фахівця. З метою визначення структури професійної картини світу доречно розглянути процес формування цього поняття.

Матеріали та методи. У процесі дослідження було використано етимологічний аналіз (з метою визначення походження лексеми-імені концепту) та дефініційно-компонентний аналіз (для встановлення змісту поняттєвого складника концепту).

Основний матеріал дослідження. Починаючи з останньої чверті ХХ століття й дотепер, поняття «картина світу» знаходиться в центрі уваги дослідників, які працюють у галузі когнітивної лінгвістики (А. Д. Белової, М. М. Болдирьова, В. Л. Іващенко, О.С. Кубрякової, З. Д. Попової, Й. А. Стерніна, Л. О. Чернейко), лінгвокультурології (І. О. Голубовської, С. Г. Воркачова, В. І. Карасика, В. В. Красних, В. А. Маслової), лексичної семантики (Ю. Д. Апресяна, Н. Д. Арутюнової, М. М. Маковського, В. М. Манакіна, В. П. Сімонок, О. В. Урисон) та ін.

Картина світу розглядають: як сукупність усіх знань людини про світ, що виникає в процесі розумової діяльності людини під час її контактів зі світом, інтегрований глобальний образ світу, що відображає весь процес духовної активності людини; як сукупність образів, створених в результаті взаємодії людини і навколишнього світу, які є основними в даній культурі; як цілісний глобальний образ світу, який лежить в основі світобачення людини, котра репрезентує сутнісні якості світу в розумінні її носіїв і є результатом усієї духовної активності людини; як суб'єктивний образ об'єктивної реальності, що лежить в основі індивідуального та суспільного пізнання, і об'єктивований у мові та текстах, – потрібних людині для адаптації у світі. Картина світу варіативна, в ній виокремлюють універсальні і специфічні компоненти. Перші пов'язані з єдиним загальнолюдським світосприйняттям, другі – особливостями умов життя і діяльності того чи іншого народу.

Встановлюючи зв'язок картини світу і мови, вивчаючи способи фіксації змісту рефлексії засобами мови, лінгвісти приходять до висновку, що мова не тільки є частиною картини світу як одна з презентованих в свідомості семіотичних систем, але на її основі формується *мовна картина світу*. На думку В. фон Гумбольдта, будь-яка мова формує картину світу певної спільноти за рахунок своєї номінативної функції [3, с. 324]. Модель світу, що створюється мовою, є суб'єктивний образ об'єктивного світу, вона несе в собі риси людського способу світосприйняття, тобто антропоцентризму, який пронизує всю мову. Тоді концепти – це ніби згустки національно-культурних смислів, вивчення яких допомагає виявити особливості світосприйняття народу, представити концептуальну та національну картину світу

[6,с.67]. Концепти є результатом відображення мовою дійсності. Тому в когнітивній лінгвістиці поняття картини світу та концептуальної картини світу ототожнюються.

Концептуальна картина світу (ККС) складає відображення реального світу у свідомості людини, а *мовна картина світу* (МКС) уособлює фіксацію цього відображення мовними засобами. ККС є складнішим феноменом, ніж МКС, тому що не всі поняття й образи можуть мати мовне втілення: концептуальна картина світу є підґрунтям мовної картини, однак вона є спільною для народів з однаковим рівнем знань про світ, у той час як мова відображає досвід кожного народу й виявляє не тільки спільні знання, а й своєрідність бачення світу [2,с.37].

З огляду на напрям нашого дослідження – вивчення *картини світу вчителя природничих наук* – доречним є розгляд наукової картини світу як виду концептуальної картини за якістю відображення об'єкта.

Згідно із сучасними уявленнями, *наукова картина світу* (НКС) – це сукупність знань про світ, вироблена науками на певному етапі їх розвитку. На думку дослідників, наукова картина світу, спираючись на найважливіші наукові досягнення й впорядковуючи наші знання про різні властивості й закономірності буття, дає найповніше уявлення про світ, синтезує знання конкретних наук на основі певних фундаментальних принципів та ідей (І. І Богатирьова; О. С. Косенко). Загальне поняття наукової картини світу певною мірою мотивоване поняттям фізичної картини світу й у своїй загальноєвристичній значущості має загальнофілософський статус. Його використовують у природознавстві, позначаючи універсальну методологічну категорію природничих наук, а також у суспільних, зокрема гуманітарних науках [1].

У центрі уваги дослідників, праці яких присвячено мовним та науковим картинам світу, передусім виокремлюється коло питань, що стосуються їхнього порівняння, встановлення співвідношення між ними. Лінгвісти вважають мовну картину світу наївною та національно (культурно) зумовленою, а наукову картину світу об'єктивною й універсальною для усіх народів. На основі цих двох характеристик і здійснюється протиставлення мовної та наукової картин світу. З одного боку, за рахунок мовних засобів наукова картина світу може поповнюватися новими термінологічними одиницями. З іншого – наукові поняття, виражені засобами тієї чи іншої національної мови, наповнюються новим змістом, властивим певній етнокультурній спільноті.

Спираючись на дефініцію наукової картини світу, Л.А. Чернишова дає визначення професійної картини світу, згідно з яким вона «виконує роль змістовного відображення наукової думки в конкретній сфері спеціальної життєдіяльності індивідуума» [7, с. 15].

Професійні картини світу є ментальними конструктами, які об'єктивуються мовою, адже професійне знання, як і будь-яке інше, формується й акумулюється тільки в процесі мисленнєво-мовленнєвої пізнавальної діяльності людини, а відтак мовним корелятом професійної картини світу є *професійна мовна картина світу*.

Відображаючи в мові поняття, що представляють певну галузь знань, професійна мовна картина світу визначається як «національна форма вираження єдиного змістовного інваріанта професійного знання» [7, с. 15].

Професійна мовна картина світу вчителя природничих наук уособлює регламентовану динамічну лексикосемантичну систему, яка виступає репрезентантом взаємодії соціально-культурного контексту і професійної

діяльності. Ядро сукупності мовних одиниць, які формують професійну мовну картину світу, становлять терміни. Тому об'єкт професійної мовної картини світу вчителя природничих наук включає мовні одиниці, залучені з терміносистеми природничо-наукової картини світу. Професійна мовна картина світу вчителя природничих наук як підсистема професійної картини світу репрезентується на рівні мовних одиниць професійної сфери діяльності: наукових термінів природничої галузі, дефініцій як експлікаторів поняттєвого змісту, навчальних текстів як середовища побутування терміноконцептів.

Структура професійної картини світу вчителя представлена в таких компонентах: система професійних концептів і цінностей, сукупність наукового знання та способів його інтерпретації на практиці і сукупність практичного досвіду. Системотвірним компонентом цієї системи є концепт.

З вище викладеного випливає, що в когнітивному аспекті професійна картина світу вчителя природничих наук (ПКСВПН) є видом концептуальної картини світу професійної спільноти вчителів природничих наук, яка відображає дійсність у вигляді сукупності структурованих ментальних одиниць, ключовими з яких вважаємо *знання та концепти*.

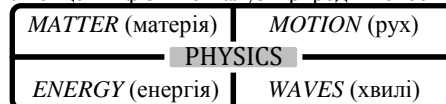
Визначення концептів будь-якої галузі дозволяє встановити фаховий (професійний) складник концептосфери людини (зокрема, вчителя природничих наук), що є частиною загальної концептосфери цієї людини і водночас становить частину на тлі концептосфери національної мови, а також, у нашому випадку, є частиною на фоні концептосфери педагогічної галузі людських знань.

У контексті нашого дослідження важливим є визначити концептосферу професійної картини світу американського вчителя природничих наук. З цією метою нами проаналізовані сучасні стандарти природничої освіти в США, які представлені в *A Framework for K-12 Science Education: Practices, Crosscutting Concepts, and Core Ideas*. Названі стандарти визначають сім основних наукових і технічних концептів [9, с. 84]:

1. *Patterns* (Моделі).
2. *Cause and effect: Mechanism and explanation* (Причина та наслідок: Механізм і пояснення).
3. *Scale, proportion, and quantity* (Масштаб, пропорція та кількість).
4. *Systems and system models* (Системи та моделі систем).
5. *Energy and matter: Flows, cycles, and conservation* (Енергія й речовина: потоки, цикли та збереження).
6. *Structure and function* (Структура та функції).
7. *Stability and change* (Стійкість і зміни).

Одночасно у цих стандартах з урахуванням *National Science Education Standards* та *Benchmarks for Science Literacy* [9, с.103] визначені чотири основні концепти фізичної галузі: PS1: **MATTER** and Its Interactions (матерія та її взаємодії), PS2: **MOTION** and Stability: Forces and Interactions (Рух і стійкість: сили та взаємодії), PS3: **ENERGY** (енергія), PS4: **WAVES** and Their Applications in Technologies for Information Transfer (хвилі та їх застосування в технологіях передачі інформації) (Рис.1).

Рис. 1. Концепти фізичної галузі природничої освіти США

Пояснення та передбачення всіх фізичних явищ і процесів покладається на базове розуміння матерії та

енергії, тому здатність учнів до розуміння взаємодії матерії та енергії є центральним для їхньої наукової освіти. Саме ці два концепти є базовими в структурі концептосфери фізичної галузі природничої освіти США, тому складають основу концептосфери професійної картини світу американського вчителя природничих наук.

Завдяки неоднорідності ієрархічної організації концептуальної системи в професійній мовній картині світу її компонентам властива різна значущість, а відтак за цим параметром виокремлюють: суперординаційні/концепти-гіпероніми, пресуперординаційні, базові/ключові, пресубординаційні, субординаційні/субконцепти/концепти-гіпоніми [4, с. 79]. В ієрархічній організації концептосистеми американського вчителя природничих наук суперординаційний рівень займає концепт "PHYSICS"; пресуперординаційний рівень посідають концепти "Matter", "Energy", "Motion" і "Waves"; а на субординаційному рівні знаходяться концепти, що репрезентують численні конкретні прояви та застосування (наприклад, Stability, Forces, Interactions).

Ключові фізичні концепти концептосфери професійної картини вчителя природничих наук моделюються переважно як концепти-поняття та концепти-фрейм. Одночасно серед них можна виокремити концептоскрипти (якщо мова йде про опис стандартної послідовності дій, фактів для досягнення певної мети). Вони є

абстрактними та дискурсоутворювальними. Оскільки ключові фізичні концепти мають надзвичайно розгалужену різновекторну асоціативно-вербальну сітку смислових зв'язків, то їх можна віднести до макроконцептів.

Висновки. Узагальнення думок науковців дозволяє нам дійти висновків, що професійна картина світу вчителя природничих наук формується на основі концептуальної картини світу носіїв певної лінгвокультури, тому вона є частиною концептуальної картини світу. Професійна картина світу об'єктивується в мовній картині світу. Ключовим чинником виокремлення «професійна картина світу вчителя природничих наук» як різновиду професійної картини світу є соціальний, а саме належність її суб'єктів до педагогічної професійної спільноти. Її змістом є сукупність суб'єктивно інтерпретованих педагогом об'єктивних професійно-педагогічних цінностей (концептів), що визначається нами як концептосфера, включених у контекст його життєдіяльності, які визначають характер професійно значущих відносин і поведінки. Ключові концепти концептосфери американського вчителя природничих наук як ментально-мовні одиниці загальнопоняттєвого рівня, народжені в професійному дискурсі, досить різноманітні за складністю. Їхня інтерпретація і характеристика визначається зв'язком з певними типами текстів, зокрема, навчальними, а також вибором мовних засобів в самому акті номінації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гінзбург М.Д. Инструмент формирования, фиксации, збереження та передавання фахових знань / Междисциплинарные исследования в науке и образовании, 2012, № 1 – Режим доступа: mino.esrae.ru/159-1232 (дата звернення: 08.10.2018).
2. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу: [монографія]. Київ: Логос, 2004. 184 с.
3. Гумбольдт В. фон. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. – Режим доступа: philologos.narod.ru/classics/humboldt.htm. (дата звернення: 08.10.2018).
4. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): монографія. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. 328 с.
5. Лю Цзюань. Концепт «путешествие» в китайской и русской лингвокультурах: автореф. дис...к. филол. наук: спец. 10.02.04/Волгоград, 2004. 20 с.
6. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику. Москва: Наука, 2006. 296 с.
7. Чернышова Л. А. Отраслевая терминология в свете антропоцентрической парадигмы: монография. Москва: Изд-во МГОУ, 2010. 206 с.
8. Ястребова Г.А. Педагогическая картина мира: методологические основы исследования профессиональной концептосферы учителя/ Известия Волгоградского государственного педагогического университета, 2006. с.3-8.
9. A Framework for K-12 Science Education: Practices, Crosscutting Concepts, and Core Ideas – The national academies press, Washington, D.C. www.nap.edu. – 400 p.
10. Cohen, D. K., & Hill, H. C. (2000). Instructional Policy and Classroom Performance: The Mathematics Reform in California. Teachers College Record, 102, p.294–343.
11. Tyack, D., & Cuban, L. (1995). Tinkering Toward Utopia: A Century of Public School Reform. Cambridge, MA: Harvard University Press. 2003. 184 p.
12. Weatherley, R., & Lipsky, M. (1977). Street-Level Bureaucrats and Institutional Innovation: Implementing Special-Education Reform. Harvard Educational Review, 47, p.171–197.

REFERENCES

1. Ginzburgh M.D. The instrument of forming, fixing, storing and transferring of professional knowledge / Mezhdistiplinarnyye issledovaniya v nauke i obrazovanii, 2012, № 1 – Rezhym dostupu: mino.esrae.ru/159-1232 (data zvernennja: 08.10.2018).
2. Golubovska I.O. Ethnic peculiarities of world language paintings: [monografiia]. Kyiv: Logos, 2004. 184 p.
3. Gumboldt V. fon. On the Diversity of Human Language Construction and its Influence on the Mental Development of the Human Species. – Rezhym dostupu: philologos.narod.ru/classics/humboldt.htm. (data zvernennia: 08.10.2018).
4. Ivaschenko V. L. Conceptual Representation of Knowledge Fragments in Scientific Art World Image (based on the material of the Ukrainian art studies terminology): Monograph.. Kyiv: Vydavnychiy Dim Dmytra Burago, 2006. 328 p.
5. Lju Czjuanj. The concept of "journey" in the Chinese and Russian linguocultures: avtoref. of thesis for a Doctor of Philosophy: speciality 10.02.04 / Volgograd, 2004. 20 p.
6. Maslova V.A. Introduction to cognitive linguistics. Moskva: Nauka, 2006. 296 p.
7. Chernyshova L. A. Industry terminology in the anthropocentric paradigm: monografiia. Moskva: Yzd-vo MGhOU, 2010. 206 p.
8. Jastrebova G.A. Pedagogical view of the world: methodological bases of research of the professional concept sphere of the teacher / Izvestiia Volgogradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta, 2006. p.3-8.

Professional world image of the American teacher of natural sciences: definitions and key concepts

I. V. Salnyk

Abstract. The article deals with the concept of "the professional world image of a natural sciences teacher" in relation with the concepts "linguistic world image", "scientific world image", "professional world image". Particular attention is paid to concepts as structural elements of the worldview as the result of the reality reflection by language means. It is established that concepts determine the professional component of the conceptual sphere of the natural sciences teacher. The physics component of the U.S. natural sciences teacher worldview is depicted as a hierarchy of the superordinate concept "Physics" and four pre-superordinate concepts "Matter", "Energy", "Motion", and "Waves".

Keywords: professional world image, linguistic world image, concept, key concepts, physics, energy.

Types of communicative activities and communication for the information exchange as lingvo-cognitive aspects of the SPEECH concept

V. M. Smaglii

Odessa National Maritime University, Odessa, Ukraine
Corresponding author. E-mail: valeriyasmaglii@gmail.com

Paper received 23.10.18; Accepted for publication 28.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-11>

Abstract. Having analyzed the nuclear zone of the investigated concept, the sector "communication" of the medial zone of the field is investigated as it is the most numerous in terms of the number of included lexemes. The lexemes are considered and systematized by groups and comparative thematic groups "types of communicative activities" and "communication for information exchange" as linguistic and cognitive aspects of the SPEECH concept for the further development of this classification. The social approving and disapproving qualities of human communication are defined.

Keywords: *Concept, speech, medial zone, communication, thematic group, lexeme.*

Introduction. Starting a linguo-cognitive study of this concept in the English-language picture of the world, we proceed from the premise of O. Kubryakova that the meaning of the sign is "a concept captured by a sign" [2, p.31]. Such analysis involves, firstly, the selection of lexical units that nominate the investigated concept. Secondly, the dictionary definitions, which are offered by general lexicographic sources, are subject to analysis. Thirdly, there is a definitive analysis of the data obtained, which allows one to distinguish from them a set of discrete semantic units – semes which being semantical (that is, non-material) entities, acquire their "material" embodiment in the form of definitions, recorded in the explanatory part of the vocabulary articles.

Analysis of recent investigations and publications. The expediency of the definition analysis as the starting stage of studying the nominative field of the concept follows from the fact that, as V. Evans indicates, "the definition creates the so-called lexical profile of the concept" [8, p.22]. According to G. Ufimceva, "significant significance can be expressed in metamiliar way, widely used in lexicographic practice" [7, p.31]. It is worth noting that "value does not represent an indivisible whole, but consists of a set of components that have autonomy" [6, p.81].

V. V. Kodyukhov writes about it: "Every meaning of the word is a collection of semantic features (semes) that form the structure of meaning" [1, p.101]. M. Nikitin specifies: "Seme is a non-uniform part of the value" [5, p.117]. Its explication takes place through the mediation of definitions that are removed from the vocabulary of the corresponding lexical unit.

Setting goals. After analyzing the nuclear zone of the investigated concept, we proceed to a much more comprehensible and more diversified zone of its verbalized field. The communication field of the medial zone of the field is the most numerous in the number of lexemes included, which counts about two and a half hundred units. In turn, this sub-sample is subject to further thematic grouping.

Results and their discussions. The thematic group of types of communicative activities covers the nominations of human actions such as reading, writing, recitation, etc. The SPEECH group has already been analyzed earlier in the nuclear zone in the speech / to speak segment.

Among the listed types of communicative activity, the most lexicographically documented, and thus refined social consciousness, is writing. Hyperonymism in this subgroup is the writing lexeme, which has three different denotational structures: a) writing as graphic activity [the act of forming visible letters and symbols on a surface], [the process of producing and recording words that can be read and understood], b) writing as a creative process and product of this process [the activity of composing texts for publication], [smth written, esp. literary composition] and c) graphic art product [inscription], [smth written, such as a letter, a note].

Hyponymic lexemes of this subgroup specify the process of graphic fixation and the appearance of the graphic icons. In particular, the handwriting and typing nouns specify how writing is being done hand-written using pencil, pen or typewriter, in the definitions there is an additional sign: handwriting [writing with a hand, with a pen or pencil]; typing [writing by means of a typewriter or computer]. The appearance of graphic icons is explained in the cursive lexeme [manuscript written in cursive characters] <- [having the successive letters joined together]; in addition, the second level of defining analysis leads to the defining characteristic [manuscript], which is etymologically derived from lat. manuscriptum = manus (hand) + scribere (to write), and therefore refers to the hand-written semantics. The appearance of such a written text obviously resembles a manuscript. The most interesting is the text lexeme, which in its composition contains such a marginal sememe that explains the appearance of the graphics [fine, large handwriting, used esp. for manuscripts].

The technology of the writing process is reflected in the opposed pair of nominative units: shorthand VS longhand. The first of these is a shorthand, writing script [writing rapidly by substituting characters, abbreviations or symbols for letters, sounds, words or phrases, stenography]. Definitive signs will expose the speed of such a letter and its techniques - the replacement of certain parts of the message with conditional icons. Seven abbreviations have not been identified in the definition, it manifests itself through the root morpheme short- in the compound word shorthand. The word longhand is a morphological antonym to shorthand, but its semantics is wider. In addition to contrasting the longhand cursive, [characters or words written fully] = the spelling of words in a

complete, non-abbreviated form, the word *longhand* also means handwritten writing, as opposed to typing or printing. Thus, the formal opposition in this pair of nouns looks more coherent than semantic.

The thematic group communicative activity includes the nomination of the processes of reading, while in the framework of the reading lexeme, there is a clear separation of the semes into the notation of receptive and productive communicative activity. The first of these is defined through the reference of the noun *read* to the verb to read [receive the sense of letters, symbols, esp. by sight; look and understand the meaning of written matter by interpreting the characters or symbols of which it is composed]. Analyzing the definitions of these interpretations we get a set of semes: 1) perceive vision, 2) graphic icons, 3) interpretation, 4) their meaning. This type of communicative activity is traditionally called "reading about oneself" in contrast to "reading aloud." Researchers argue that "reading aloud" is historically preceded by "reading about oneself" and this is due to the technique of writing, which for a long time was continuous (Latin *scriptia continua*), that is, without being divided into graphic words, without punctuation. Verbal spaces in writing appeared only in the VII century in the British Isles [4, p.35]. Y.P.Melenteva notes: "Reading aloud enabled the reader to understand the content of the text written by a continuous letter. Reading the texts meant their vocalization, and the readers were, in fact, listeners of the voice of the reader. What was written was perceived as a certain image, according to which, until it "read aloud", the contents is hidden"[4, p.57].

The sememe of the reading noun with the meaning of "reading aloud" is defined as [the act of rendering aloud written or printed matter]; it also refers to the corresponding verb seme to read [utter aloud the printed or written words]. The seme set of this lexical unit includes 1) pronouncing aloud, 2) what is written (a set of graphic characters). The third seme reading [material read or for reading], [written or printed matter that can be read], [piece of literature, passage of scripture that is read aloud] is derived from the first and second, calling the object or the receptive, or productive varieties of communicative activity of reading. The set of semes in this case covers 1) a written text that will be; 2) perceived by sight; or 3) pronounced aloud.

Thematic group types of communicative activity include the nominative unit utterance [the action of saying or expressing smth aloud; vocal expression]. This unit includes a set of semes 1) vocalization, 2) content. The qualitative characteristic of the vocalization process is expressed in the semes of whisper [a soft or confidential tone of voice; smth uttered very softly], here the leading is the seme of the small volume of speech: 1) quiet, 2) speaking aloud. Very rare technique of vocalization is the so-called the ventriloquism [the production of the voice in such a way that the sound seems to come from a source other than the vocal organs of the speaker, as from a wooden figure]. Such technique is used predominantly by the actors of the conversational genre in populated rooms with false dialogues, who run a speaker and a doll in his hands. Oral reproduction of the learned text is another kind of communicative activity of the individual; it is denoted by the noun *recitation* = recitation [repeating

smth aloud from memory], which can be used as a clarifying defining characteristic of the educational nature of such activity [oral delivery of a prepared lesson by a pupil].

The educational character of another communicative activity - dictation - is followed as an additional defining feature in certain semantics of lexeme dictation [the activity of taking a passage that is dictated by a teacher as a test of spelling, writing, or language skills], although the main meaning contains less set of semes: 1) spoken 2) words for their 3) record [dictating words to be typed, written down, or recorded; uttering words to be transcribed]. Let's pay attention to the verb to transcribe, noting that this is a written letter entry, not a phonetic transcription: to transcribe [to make a copy of dictated matter in a longhand or on a typewriter]. Dictionaries do not fix the nominative meaning of transcribing. The lexical unit spelling names the communicative competence of the spokesman in the field of spelling [art of orthography; the activity of writing or naming the letters of a word]. A widespread and well-known type of communicative activity is translation [a written or spoken rendering of the meaning of a word or text in another language], the product of such activity is indicated by another seme of the lexeme translation - the translation of [the product of such rendering; a translated version of a text.] The translation of the content of the message [rendering of the meaning] involves the use of a foreign language code, which results in the creation of two or more versions of the same message, which (ideally) are identical in content, but different in linguistic form of expression.

A communicative action, which is denoted by the nominative unit of a paraphrase, is somewhat similar [restatement of a text, passage, or work giving the meaning in another form; rewording of smth written or spoken. The expediency of providing a new verbal form to what has already been explained in some dictionaries by an additional defining feature: [restatement of a text in other words as a learning or teaching device.] That is the explanatory or educational guide for such an action. Such an effect as word formation is called coinage [the invention of new words] with a fairly transparent etymology: in the Middle English the word came in the form of borrowing from the Old French *coigniage* <--- *coigner* (to mint), in English of that period it meant *chokan*, coin stamp [a die for stamping money]. Metaphorization (the transfer of the idea of coinage of new coins to the formation of new words) led to the appearance of a verb noun coinage with a value that encompasses the following seven: 1) creation, 2) new, 3) words. In total, 17 nominating units are part of the analyzed thematic group.

The thematic group communication for the exchange of information is as numerous as the previous one. First of all, it includes the general values of lexemes, which name the process of communication as such. The communication lexeme opens this list. In its definitions, we distinguish the basic semes: 1) exchange, 2) thoughts / information by means of 3) signs (in particular, linguistic): [exchange of thoughts, information as by speech, signals, writing; by some other medium]. The value of this first seme is specified in the second seme communications through the use of qualitative seme effective [techniques for the efficient use of words to impart information and

ideas]. The synonym to the noun communication is (but in somewhat narrowed sense) the first sememe of the registered lexeme discourse, referring solely to verbal communication [verbal interchange of ideas; written or spoken communication], the second semantics further specifies the semantics by adding semes: 1) officiality, 2) ordering, 3) length: [formal and ordered expression of a subject, either written or spoken]. Another synonym for the noun communication is a conversation that refers to an exchange of thoughts, but not an official one but a private [conversation between two or more people in which news and ideas are exchanged]. The conversation noun in turn has synonyms colloquy, confab [informal, private conversation]. The peripheral seme of the registered lexeme rhetoric is also included in the synonym chain with the base unit of communication and means of verbal communication in general [verbal communication, discourse]. In this case, the main seme of rhetoric is the more expressive and convincing verbal communication [the art, the skill of effective or persuasive speaking or writing], this skill further specifies the meaning of the sememe, emphasizing the complexity and desirability of such communication.

Another variant of specifying a value is another marginal sememe rhetoric [language that is elaborate, pretentious, insincere, or intellectually vacuous; language designed to have a persuasive or impressive effect, but which is lacking in sincerity or meaningful content]. Distinguished emphasis on definitions in dictionary interpretations clearly indicates the pejorative estimated colour of this sememe rhetoric. As we see, within the framework of a single rhetoric lexeme, two oppositely evaluable sememes coexist: one in the indication of expressive convincing communication (positive appreciation), the second in the designation of the insincere, meaningless communication (negative evaluation).

Communication for the exchange of ideas and the achievement of a certain solution is the meaning of lexeme discussion [consideration of a question; talking about smth in order to reach a decision or to exchange ideas]. Somewhat differently, the second sememe of this lexeme is defined: discussion [formal treatment of a topic], [a detailed treatment of a topic in speech or writing]. Here we distinguish semes: 1) thematic integrity and 2) the formal / detailed nature of the discussion of the issue. At the same time, the word discussion as a sign of a defining feature is registered in a number of other hyponymic vocabulary units. Deliberation [long and careful consideration or discussion; careful discussion done in order to make a decision] - the thoroughness of the discussion (for making a decision) is emphasized in this lexeme. On the basis of formality / informality, the lexemes opposed are disquisition [a formal inquiry into a subject of a subject] VS bull session [an informal discursive discussion].

Communication channel in communication acts as a semantic character of the chat seme [online discussion; synchronous exchange of remarks over a computer network]. Long time and the boring character of conversations is accentuated in the units of talkathon [lengthy session of discussions, speeches], palaver [prolonged and tedious discussion], the latter of which has separate sememes with even more limited meanings, for example, [a long parley usually between persons of different cultures]

- long communication between representatives of different cultures; two more sememes of the palaver contain negatively evaluated semes purposeless, deceptive communication: [idle talk, chatter], [talk intended to beguile, misleading speech]. In the discussed thematic group, the talk lexeme occupies a certain place. The main sememe of talk has a generalizing meaning [exchange of ideas; communication by spoken words, conversation, discussion], its complete synonym is an outdated sememe of lexeme tale (obsolete) [discourse, talk]. The nature of communication is indicated in the definition of another sememe. Talk [conversation or discussion, esp. a serious one], has a negative assessment of the nominated form of communication in the sense of another sememe talk [pointless or fruitless discussion, verbiage; empty speech or unnecessary discussion; empty promises or boasting] - a number of definitions (underscored) verbalize the seme aimless, verbose, empty, boastful, superfluous, taken together, very negatively qualify such communication. A whole cluster of registered noun lexemes consult, consultation, consultancy denote the communicative effect of counseling, that is, communication that involves an expert in a particular area (medical, legal, etc.). [A meeting in which someone (such as a doctor or lawyer) talks to a person about a problem, question; a meeting with an expert, such as a medical doctor, in order to seek advice].

Communication aimed at working out a certain agreement between the parties is nominated by a lexeme negotiation [discussion aimed at reaching an agreement]. Official negotiations are also nominated as a separate sememe talk (s) [a formal discussion, negotiation]. Such a communicative event is based on the procedure and may precede the previous communicative event [a discussion preliminary to negotiations]. The form of this noun clearly shows the borrowed character of the word: it became part of the English language from the Middle French, in ancient French was formed from the preposition *por* [before] and the verb *parler* [to speak]. Communication is specific for the exchange of information in military, and further spyware purposes: to protect a particular territory or object from unauthorized entry there, third parties have long been using a password system, pre-agreed words or phrases known only to secret individuals. Calling a password served as a signal to pass the person to a classified object or territory. There are a number of English-language notations of similar communicative units: password [a secret word or phrase that must be used to gain admission to a place] and its synonyms, the watchword, parole, signal. There is a separate notation for the name of the communicative unit that is pronounced in response to the password - countersign [a signal or password given in reply]. In this kind of communicative activity, the information exchanged by the speakers is very specific: it is not at all in the sense of the phrases being pronounced (usually they have arbitrary, fictional meaning), but in their secrecy for the outsiders. Correct / false sharing of the password and response to it is nothing more than a test of "your own, someone else's", not passing such a test (false feedback password) can have very dramatic consequences.

A large number of nominative units in English indicate purely factual communication, that is, easy communication, secular chatter, for the sake of social interaction of

speakers. The most common in semantics is the lexeme chat [light informal talk; small talk], the synonym of a unit rap [an informal talk, chat] is less frequent. Other synonyms add to this value the estimated (negative) component: chatter [idle, incessant, trivial talk], patter [empty, meaningless talk], prattle [trifling or empty talk; foolish or inconsequential talk; idle or meaningless chatter, babble].

Among these nominations there are numerical lexemes with common values of gossip = spread of rumours, not confirmed by facts, redress. The main among them is the rumour lexeme [widely disseminates with no discernible source; unverified information spread by word of mouth]. The oral channel for obtaining such information is determined by the etymology of this noun, derived from the Latin rumor [noise], and it is not surprising that there are several complete synonyms of the word rumour, which come from the words "sound" semantics: buzz, sound, whisper, hearsay. The hyponymic synonym of rumour is gossip, in the semantics of which is added a refining characteristic of the privacy of distributed information: gossip [rumour of an intimate, personal nature]. The gossip lexeme is the main thing in a long chain of synonyms, each of which defines itself through posting just before [gossip]: dish, comment, report, story, talk, tattle. Several synonymous units emphasize the inappropriateness of spreading rumours: dirt [scandalous or malicious gossip], scandal [malicious gossip], tale [a libelous gossip].

We see that secular conversation, gossiping is a fairly common phenomenon of human communication, as evi-

denced in particular by the extensive network of lexical nominations for factual communication, of which 18 are enumerated in lexicographic selection.

Conclusion. Summarizing the analysis of the thematic group communication for the exchange of information, we pay attention to the pronounced estimated component of the grouped units, among which the pseudo-coloured units are much more dominant over the reclamation painted. Among the socially disapproving qualities of human communication, the dominant feature is 1) meaninglessness or petty content, foolishness (definitions of trifle, empty, pointless, fruitless, idle, trivial, foolish, meaningless, intellectually vacuous); 2) stretch, falsehood, verbiage, inconsistency (lengthy, prolonged and tedious, incessant, verbiage, pretentious, inconsequent); 3) insincere, beguiling, misleading, scandalous, malicious, boasting. The socially approving characteristics of communication in accordance with the vocabulary definitions are: 1) serious, effective, convincing, coherent speech, as evidenced by the defining characteristics of effective, orderly, persuasive, serious, careful; 2) constructive communication (to reach agreement, to seek advice). The appropriateness of such communicative behavior is manifested in the presence of positively evaluated sememes in the meaning of the above words, as well as in the use of such definitions as art, skill. The second level of defining analysis explains the presence of the positive colour of the corresponding units: skill; a developed aptitude or ability, art [occupation requiring knowledge or skill].

ЛИТЕРАТУРА

1. Кодухов В. И. Общее языкознание / В. И. Кодухов: Учебник – Изд. 4-е. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2011. – 304 с.
2. Кубрякова Е.С. Особенности речевой деятельности и проблемы внутреннего лексикона / Е.С.Кубрякова // Человеческий фактор в языке. Язык и картина мира. – М.: Наука, 1991. – С.141–172.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова / Рос. Академия наук. Ин-т языкознания. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
4. Мелентьева Ю.П. О чтении (Размышления о теоретических аспектах чтения). – М.: Издательство «Канон», 2015. – 184 с.
5. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики / М. В. Никитин: Уч. пособие. – С.-Петербург: Научный центр проблем диалога, 1996.–760 с.
6. Селиверстова О. Н. Труды по семантике / О. Н. Селиверстова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 960 с.
7. Уфимцева А. А. Семантика слова / А. А. Уфимцева // Аспекты семантических исследований – М.: Наука, 1980. – С. 5 - 80.
8. Evans V. Towards a cognitive compositional semantics: An overview of LCCM theory / Vyvyan Evans // Further Insights into Semantics and Lexicography / Ed. by Ulf Magnusson, Henryk Kardela and Adam Glaz. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 20
9. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>
10. <https://www.merriam-webster.com/>
11. <http://www.macmillandictionary.com/>
12. <https://en.oxforddictionaries.com/>

REFERENCES

1. Koduhov V. I. Obshee yazykoznanie / V. I. Koduhov: Uchebnik – Izd. 4-e. – M.: Knizhnyj dom «LIBROKOM», 2011. – 304 s.
2. Kubryakova E.S. Osobennosti rechevoj deyatel'nosti i problemy vnutrennego leksikona / E.S.Kubryakova // Chelovecheskij faktor v yazyke. Yazyk i kartina mira. – M.: Nauka, 1991. – S.141–172.
3. Kubryakova E. S. Yazyk i znanie: Na puti polucheniya znaniy o yazyke: Chasti rechi s kognitivnoj tochki zreniya. Rol yazyka v poznanii mira / E. S. Kubryakova / Ros. Akademiya nauk. In-t yazykoznaneya. – M.: Yazyki slavyanskoj kultury, 2004. – 560 s.
4. Melenteva Yu.P. O chtenii (Razmyshleniya o teoreticheskikh aspektah chteniya). – M.: Izdatelstvo «Kanon», 2015. – 184 s.
5. Nikitin M. V. Kurs lingvisticheskoy semantiki / M. V. Nikitin: Uch. posobie. – S.-Peterburg: Nauchnyj centr problem dialoga, 1996.–760 s.
6. Seliverstova O. N. Trudy po semantike / O. N. Seliverstova. – M.: Yazyki slavyanskoj kultury, 2004. – 960 s.
7. Ufimceva A. A. Semantika slova / A. A. Ufimceva // Aspekty semanticheskikh issledovaniy – M.: Nauka, 1980. – S. 5 - 80.
8. Evans V. Towards a cognitive compositional semantics: An overview of LCCM theory / Vyvyan Evans // Further Insights into Semantics and Lexicography / Ed. by Ulf Magnusson, Henryk Kardela and Adam Glaz. – Lublin: Wydawnictwo UMCS, 20
8. <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/>
9. <https://www.merriam-webster.com/>
10. <http://www.macmillandictionary.com/>
11. <https://en.oxforddictionaries.com/>

Стилістичні фігури з пропріативним компонентом в англійській клінічній термінології

Л. В. Стегніцька

Вищий державний навчальний заклад України “Буковинський державний медичний університет”

Corresponding author. E-mail: liubovstegnitska@i.ua

Paper received 08.08.18; Accepted for publication 15.08.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-12>

Анотація. Медицина як наука послуговується термінологічними одиницями, які поповнювали термінополе медицини протягом століть. Основними вимогами до терміна є належність до певної наукової галузі, контекстуальна незалежність, стійкість, чітка денотація та стилістична нейтральність. Та незважаючи на всі ці вимоги, мові медицині притаманна і вторинна номінація, яка базується на образно-тропичній системі. В статті розглянуто та проаналізовано роль таких стилістичних фігур мови як метафора, метонімія, порівняння, каламбур, повтори, евфемізми та еліптичні конструкції, що містять пропріативний компонент та є частиною термінополя клінічної медицини.

Ключові слова: медико-клінічна термінологія, пропріативний компонент, стилістичні фігури.

Вступ. Медична термінологія є не тільки однією з найдавніших, але й належить до найбільш інтенсивно прогресуючих частин словникового складу мови, що зумовлено стрімким розвитком медицини та міжнародною науковою інтеграцією у цій сфері знань. Вагомий внесок щодо упорядкування та стандартизації термінології здійснив Д.С. Лотте, який сформулював основні вимоги до терміна, серед яких стислість, однозначність, вмотивованість, простота, системність та надання переваги національному відповіднику [7]. У свою чергу І.Р. Гальперін зазначав, що терміни – це позбавлені емоційного значення моносемантичні слова, що позначають нові поняття, які з'явилися з розвитком науки. Вони можуть в окремих випадках набувати в тексті певне емоційне забарвлення та за своєю природою створюють більший опір процесу обростання додатковими значеннями [2, с. 58]. Медичному терміну сучасної іноземної мови властива низка функцій, серед яких провідну роль відіграє номінативна, яка співвідноситься з когнітивною (представляє дійсність у вигляді семіологізованого ланцюжка звуків), епістемічною (відображає дійсність та зберігає знання), евристичною (відкриття нового знання) та комунікативною функціями (передача спеціальної інформації). Поєднання лінгвістичних та когнітивних чинників відображається у послідовному включенні до складу термінології значної кількості концептуальних стилістичних засобів, зокрема, метафори, метонімії, порівняння тощо. Ономазіологічний аспект номінації висвітлено в працях зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як М. Докуліл, І.С. Торощев, О.С. Кубрякова, О.А. Земська, Г.А. Уфимцева, В.М. Никитевич, О.О. Селіванова, Є.А. Карпіловська, А.М. Архангельська, А.М. Нелюба, А. Вежицька, К. Лотоцька, Н. Ємець та ін. Та досі питання функціонування у медичній термінології стилістичних фігур, які містять пропріативний компонент, не розглядалось. Мета нашого дослідження полягає у тому, щоб прослідкувати та проаналізувати роль стилістичних фігур з пропріативним компонентом у медичній термінології з використанням методів стилістичного та семантичного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Вторинна номінація в медицині. На початковому етапі формування медичної термінології досить поширеною була вторинна номінація, яка використовувала вже наявні лексичні оди-

ниці для позначення нового явища через їхню подібність. Етимологія давніх слів мови медицини має культурно-історичну конотацію та інтерпретацію, оскільки внаслідок когнітивного пізнання відбулось переосмислення загальноживаної лексики, що отримало яскраве відображення у стилістичних фігурах мови. Так, завдяки концептуальному проектуванню певних аналогій чи порівнянь у площину нової реальності в англійській медичній термінології з'явилися термінологічні одиниці різноманітного походження, як, наприклад, *cochlea* (один з трьох відділів внутрішнього вуха, який схожий на равлика) → з грецького *kokhlias* (равлик), *frenulum* (невелика складка шкіри або слизової оболонки, що нагадує вуздечку) → з лат. *frenum* (узда), *cleft lip* (заяча губа) → з нім. *Kluft* (розколина, тріщина), *café-au-lait spots* (плями кольору кави з молоком, що є ознакою нейрофіброматозу) → з франц. *café-au-lait* (кава з молоком), *cauliflower ear* (деформація вуха, яке внаслідок травми за своєю формою стає схоже на цвітну капусту) → з англ. *cauliflower* (цвітна капуста) тощо. Всі вони є досить вмотивованими, легкими для розуміння та запам'ятовування.

Часто, для номінації певних медичних явищ фігуративно використовувались і власні назви, завдяки чому з'явилися такі епоніми, як *Adam apple* → адамово яблуко (кадик, тобто яблуко, яке за біблійними переказами застрягло в горлі у Адама), *Achilles tendon* → ахіллове (п'яткове) сухожилля (за легендою мати тримала Ахілла за п'яту, коли купала у річці Стікс), *Turkish saddle* → турецьке сідло (поглиблення в клиноподібній кістці, яке має своєрідну спинку; за своєю формою нагадує сідло, яке використовували турки, що міцно тримало вершника та забезпечувало рівновагу), *Aztec ear* → вухо ацтека (вухо без часточки; така форма вуха була характерна для ацтеків, які витягували вухо за допомогою масивних прикрас) та інші. Також власні назви вживалися, щоб увіковічити ім'я науковця, причетного до відкриття у медицині, оскільки, як наголошує Ю. Гардфілд „епоніми нагадують нам, що наука та наукові досягнення є результатом роботи відданих своїй справі людей” (Eponyms remind us that science and scholarship are the work of dedicated people) [10, с. 393]. Такі терміни, як *Rett syndrome*, *Verneuil sign*, *Vogt triad* та інші мають інтернаціональний характер та є зручними для спілкування в часи глобалізації суспільства.

Медико-клінічна термінологія послуговується термінами, які позначають хвороби, синдроми, ознаки, методи лікування, тобто все те, що допоможе діагностувати хворобу тавилікувати пацієнта. Клінічним термінам притаманні точність та чіткість, а певна образність чи двозначність може призвести до проблем міжмовного спілкування, наприклад, через відсутність точного відповідника при перекладі, та навіть *exitus letalis*. Та все ж клінічним термінам з пропріативним компонентом притаманна вторинна номінація, що знайшла своє відображення у таких стилістичних засобах, як метафора, метонімія, порівняння, каламбур, еліптичні конструкції та повтори.

Метафора (від грец. *metaphora* „переносити, переміщати”) – це лінгвістичний засіб, який використовується для зіставлення не пов’язаних між собою предметів, щоб прояснити контекстуальний смисл складної та нової ситуації, опираючись на минулий досвід та наявні знання [11, с. 843]. Крім того, метафора розглядається як культурний феномен, який визначає спосіб осмислення дійсності, стиль мислення та виводить асоціації, необхідні для розуміння нового терміна [8, с. 130]. З огляду на когнітивний аспект у вивченні медичної термінології, нові реалії в галузі медицини з’являються внаслідок переосмислення вже відомих лексичних одиниць шляхом перенесення певних схожих ознак з одного предмету на інший, які є різними за своїм походженням. Для медицини характерними є прості метафори, утворені за допомогою фрази, які допомагають розкрити сутність поняття та, як вважає І.Р. Гальперін, ідентифікувати його. Такі метафоричні терміни, як *the Shevron osteotomy* (оперативне втручання при деформації великого пальця стопи, що названо через V-подібний розпил першої плеснової кістки, який своєю формою нагадує військовий шеврон) чи *the Mickey Mouse Sign* (схоже на Мікі Мауса зображення на рентгенівському знімку, яке допомагає діагностувати певні відхилення) легкі та зручні для інтерпретації завдяки раніше отриманим знанням та досвіду. Для клінічної термінології характерні і так звані стерті метафори, які через втрату новизни висловлювання перетворились в ідіоматичну фразу чи фразеологічний вислів, який зафіксовано у словнику [3, с. 27]. Прикладом такої концептуальної метафори, що лежить в основі фразеологічної одиниці, є *Medusa head* (ознака цирозу, що характеризується розширенням підшкірних вен на шкірі живота з безлічно відгалужень, що нагадують Медузу, з голови якої замість волосся росли змії).

Виникнення нового знання завжди супроводжується порівнянням, чи проведенням аналогій, чи протиставленням з іншими галузями знання, і це виявляється не лише в порівняннях між об’єктами, а й у порівняннях на концептуальному рівні [9, с. 225]. Тому, ми поділяємо думку, що метафора є найбільш продуктивним засобом пристосування мови до всіх видозмінних відображень світу та світосприйняття [7, с. 141].

Порівняння – це зіставлення двох об’єктів, причому об’єкт, з яким ми порівнюємо та про який йдеться, є добре відомим [3, с. 28]. На відміну від метафори, порівняння в англійській мові більш чітко та лаконічно може зіставити два об’єкти, використовуючи такі характерні для цієї фігури сполучники, як *as, like, such as, as if, seem*. І.Р. Гальперін вважає, що такі порівняння, як

comparison (порівняння об’єктів, що належать до одного класу речей, з метою встановлення ступеня однаковості чи відмінності) та *simile* (порівняння об’єктів, що належать до абсолютно різних класів речей), не слід плутати, оскільки вони виконують різні функції, пряму та фігуративну відповідно [2, с.167].

В англійській клінічній термінології терміни-порівняння, що містять пропріативний компонент (звичай, ім’я науковця), утворені за допомогою сполучника *like* та пишуться через дефіс. У таких термінах, як *Hodgkin-like lymphoma* та *Purtscher-like retinopathy* сполучник використано, щоб порівняти два захворювання, вказуючи на те, що є певні відмінності. Наприклад, *Hodgkin lymphoma* діагностують у людей, і цьому захворюванню часто протиставляється така форма, як *non-Hodgkin lymphoma*, а *Hodgkin-like lymphoma* діагностують у тварин. У наступному прикладі сполучник *like* також використано не з фігуративною метою, а щоб вказати на різницю між термінами *Purtscher retinopathy* (ретинопатія внаслідок травми), і *Purtscher-like retinopathy* (ретинопатія через нетравматичні стани, такі, як гострий панкреатит, емболія амніотичної рідини та колагеново-судинні розлади). Терміни, що містять сполучник *like* (схожий, нагадує) не вживаються в медичній термінології української мови, та часто перекладаються описово цілим реченням, як, наприклад, *ретинопатія, яка нагадує ретинопатію Пурчера*, а відповідника до терміна *Hodgkin-like lymphoma* ми не знайшли.

Отже, в англійській клінічній термінології терміни з пропріативним компонентом виступають у ролі порівняння, тобто *comparison* з використанням сполучника *like*, та не виконують ролі стилістичного засобу, оскільки не несуть емоційно-експресивного навантаження.

Метонімія як засіб вираження використовується для створення образу, що, як правило, відноситься до конкретних об’єктів, які узагальнюються. В медичній термінології такий засіб вираження досить часто трапляється у вигляді непоширених речень, як-от: *лікувати гастрит* (лікують пацієнта, а не хворобу), *оперувати пухлину* (оперують пацієнта), *приймати аспірин* (тобто таблетки), *зшивати рану* (зшивають тканину) та інші. Припускаємо, що для клінічних термінів з пропріативним компонентом характерним є виокремлення чи перенесення однієї важливої ознаки на захворювання в цілому, яка допоможе зрозуміти сутність терміна, як, наприклад, *Amish brittle hair syndrome* (спадкове захворювання, що характеризується ламким волоссям та нігтями, а також фізичними та розумовими вадами). В англійській клінічній термінології метонімічна транспозиція з використанням епонімів є досить рідкісним явищем, оскільки такий стилістичний засіб передбачає набуття словом чи фразою нового значення контекстуально, що не є характерним для медичних термінів, які потребують точного, а не фігуративного значення.

Каламбур. Досі в лінгвістиці нема єдиної думки щодо сутності такого лінгвістичного прийому, як каламбур. Така гра мовних форм спрямована на досягнення комічного ефекту та ґрунтується на різних співзвуччях, полісемії, повних чи часткових омонімах та паронімах, видозміні стійких лексичних зворотів чи їх сполучуваності [4, с. 139]. Використання власної назви в каламбурах також забезпечує комічний та досить неочікуваний ефект. Наприклад, може помилково скластись дум-

ка, що такі епоніми, як *Southern blot*, *Northern blot*, *Western blot* та *Eastern blot* названі через частини світу, де було здійснено відкриття. Та насправді їхня етимологія є наступною: у 1975 році британський біолог Едвін Саузерн (Edwin Southern) опублікував метод виявлення певних фрагментів ДНК, який було названо на його честь як *the Southern blot analysis*. Всі інші схожі методики аналізу ДНК були створені як каламбур з використанням назв сторін світу, оскільки *Southern* в перекладі означає *південний*. Ще одним прикладом каламбуру є термін *Coude catheter*, який, як інколи помилково вважають, було названо на честь французького лікаря Emile Coudé (1800-1870). Проте цей винахід належить французькому урологу Louis Mercier (1811-1882), який використав французьке слово *coudé* (лікоть чи згинати), щоб описати форму інструменту. Отже, така стилістична фігура, як каламбур присутня в медико-клінічній термінології, що надає мові медицини певного колориту.

Повтори. Вважається, що повтор – це засіб логічного акцентування, який вживається, щоб привернути увагу до ключового слова чи фрази шляхом повторення звуків, слів чи виразів. Повтори, як вважає В.В. Гуревич, передають ступінь наростання емоційності [3, с. 37]. У медичній термінології такі назви захворювань, як *beriberi disease* та *oid-oid disease*, безумовно, привернуть увагу як лікаря, так і пацієнта, проте не вказують на емоційний стан обох. Щодо клінічних термінів з пропріативним компонентом, як-от: *Heiley-Heily disease* та *Vogt-Vogt syndrome*, повторення виконують саме роль акцентування на певній інформації. В першому випадку прізвище *Heiley* вказує на двох братів *William Howard Hailey* (1898-1967) та *Hugh Edward Hailey* (1909-1963). У другому терміні – це однофамільці *Cecile Vogt* (1875 – 1962), німецька лікарка французького походження, та *Oskar Vogt* (1870 – 1959), німецький нейролог. Вживання повторів має навести на думку, що це не одна, а дві різні людини з однаковими іменами, які зробили внесок у відкриття. Ми вважаємо, що в клінічній термінології повторення не є стилістичною фігурою, оскільки не виконують експресивно-емоційну роль, а тільки акцентують увагу на певній інформації.

Евфемізм. Такий вид перифрази, як евфемізм (з грецької „правильна мова; правильно розмовляти”) – це слово чи фраза, які використовують замість грубого чи неприємного висловлювання. На думку лінгвістів, евфемізм потребує присутності слухача, оскільки використовується мовцем, щоб врятувати слухача від шоку або збентеження чи засмучення. Щодо використання евфемізмів у медичній термінології, думка досить контроверсійна. З одного боку, їх використання захистить хвору людину від отримання поганих новин, особливо пов'язаних із невиліковними захворюваннями, раком та смертю. Тобто вже сама погана новина посилить їхні страждання та думки про приреченість, а лікування не

матиме належного ефекту. З іншого боку, незрозумілі та приховані слова можуть погіршити здатність пацієнта чітко мислити про свою хворобу, а, отже, і належним чином дотримуватись схеми лікування. У своїй дисертаційній роботі В.Б. Великорода виокремлює такі основні функції евфемічних субститутів, як вуалітивна, кооперуюча, превентивна, риторична, елевативна, конспіративна та дистортивна, оскільки вважає, що функція евфемізму полягає у тому, щоб завуалювати неприйнятні об'єкти дійсності, викликаючи у свідомості реципієнта позитивні, порівняно з прямою номінацією, асоціації [1]. Щодо медичних термінів з пропріативним компонентом, то всі вони є свого роду евфемізмами для пацієнтів, особливо ті, які позначають хвороби, синдроми, розлади тощо. Наприклад, *Brown-Symmers disease* (гострий серозний енцефаліт, що виникає у дітей та може призвести до смерті) чи *Gardener syndrome* (спадковий аденоматозний поліпоз товстої кишки з можливим злоякісним переродженням) не несуть жодної інформативності для пацієнта та відомі тільки спеціалістам даної галузі. Тобто можна припустити, що в клінічній термінології епоніми, як евфемічні субститути, виконують вуалітивну (використовуються для приховання небажаної інформації), конспіративну (зрозумілі тільки медикам) та етико-деонтологічну роль (принципи поведінки медичних працівників з метою забезпечення максимальної користі для хворого) та є досить зручними при обговоренні делікатних питань в присутності пацієнтів, не викликаючи у них тривожності та занепокоєння.

Еліптичні конструкції. Більшість дослідників вважають, що еліптичне речення – це структурно неповне речення, в якому структурно необхідний елемент можна легко відновити із власного змісту та форми. Відсутність певного слова є результатом мовної економії, завдяки якій актуалізується потрібна частина речення чи фрази. Такі приклади, як *Positive Ludloff (positive Ludloff reflex)* та *Positive Babinsky (Positive Babinsky reflex)* є семантично повними термінологічними одиницями, незважаючи на їхню неповну структурну форму.

Висновок. Вторинна номінація є досить поширеним явищем в англійській медичній термінології, оскільки є зручним способом номінації при виникненні нових явищ в медицині. Використовуючи вже наявний досвід, стилістичні засоби в мові медицини допомагають розкрити та зрозуміти сутність терміна шляхом концептуального проектування певних ознак. Ми вважаємо, що в англійській клінічній термінології такі стилістичні фігури з пропріативним компонентом, як метафора, метонімія, каламбур, повтори, евфемізми та еліптичні конструкції, виконують свою фігуративно-експресивну функцію та є вмотивованими. Виключення становить порівняння, яке виконує роль *comparison*, а не *simile*, а також повтори, які тільки акцентують на певній інформації та не передають ступінь емоційності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові: автореф. дис. ... канд. філ. наук: спец. 10.02.04 / Віра Богданівна Великорода. – Львів, 2008. – 19 с.
2. Гальперин І.Р. Стилистика английского языка. Учебник. – 3-е изд. – М.: Высш. школа, 1981. – 334 с.
3. Гуревич В.В. English Stylistics. Стилистика английского языка: учеб. пособие / В.В. Гуревич. – 2-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука, 2007. – 72 с.
4. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія і практика перекладу [нім. мова]. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.

5. Лотоцька К. Стилiстика англiйської мови: Навч. посiбник. – Львiв: Видавничий центр ЛНУ iменi Iвана Франка, 2008. – 254 с.
6. Лотте Д.С. Основи построения научно-технической терминологии. – М.: Академии наук СССР, 1961. – 159 с.
7. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурный аспекты. – М.: Школа «Язык русской культуры», 1996. – 288с.
8. Тищенко О. В. Термiнологiя артефактiв i традицiйних ремесел у зiставно-типологiчному вимiрi (на матерiалi ткацької номенклатури в польськiй та англiйськiй мовах) / О.В. Тищенко // Human.Computer. Communication. – Lviv , 2017. – С. 125 – 131.
9. Цiсар Н. Ономасiологiчнi аспекти вивчення метафори (на матерiалi медичної термiнологiї) / Наталiя Цiсар // Вiсник Нац. ун-ту «Львiвська полiтехнiка». Серiя «Проблеми української термiнологiї». – 2008. – № 620. – С. 224–227.
10. Gardfield E. What's in a Name? The Eponymic Route to Immortality / Eugene Gardfield // Essays of an Information Scientist. – 1983. – No. 47. – P. 384 – 395.
11. Periyakoil V.S. Using metaphors in medicine. / V.S Periyakoil // Journal of palliative medicine. – 2008. – Volume 11. – Number 6. – P. 842 – 844.

REFERENCES

1. Velykoroda VB. Semantic and functional-pragmatic characteristics of euphemisms in the English language: author's abstract of dissertation to earn the Candidate of Philological Sciences degree: on specialty 10.02.04 / Vera Bogdanovna Velykoroda. – Lviv, 2008. – 19 p.
2. Galperin IR. Stylistics of the English language. Textbook - 3rd ed. – М.: Vyssh. shkola, 1981. – 334 p.
3. Gurevich VV. English Stylistics. Stylistics of the English language: textbook / VV Gurevich - 2nd ed., Corrected. – М.: Flint: Science, 2007. – 72 p.
4. Kyiak TR., Ogui OD., Naumenko AM. Theory and the practice of translation [German language]. The textbook for university students. – Vinnytsa: Nova knyha, 2006. – 592 p.
5. Lototska K. English stylistics: Textbook. – Lviv: Publishing Center of Ivan Franko National University of LNU, 2008.– 254p.
6. Lotte DS. Fundamentals of scientific and technical terminology construction. – Moscow: Academy of Sciences of the USSR, 1961. – 159 p.
7. Teliа VN. Russian phraseology. Semantic, pragmatic, and linguistic-cultural aspects. – Moscow: School "The Language of Russian Culture", 1996. – 288 p.
8. Tishchenko OV. Terminology of artifacts and traditional crafts in a comparative-typological dimension (based on the material of the weaving nomenclature in the Polish and English languages) / O.V. Tishchenko // Human. Computer. Communication – Lviv, 2017. – P. 125 – 131.
9. Tsisar N. Onomasiological aspects of the study of metaphor (based on the medical terminology material) / Natalia Tsisar // Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine. Lviv Polytechnic University. Series "Problems of Ukrainian terminology". – 2008. – No. 620. – P. 224 – 227.

Stylistic figures with a proper component in the English clinical terminology

L. V. Stegnitska

Abstract. Medicine as a science uses terminological units, which enriched the terminology of medicine for centuries. The fundamental requirements for the term are the following: to belong to a scientific field, stability, precise denotation and stylistic neutrality. But despite all these requirements, the language of medicine is peculiar to the secondary nomination, which is based on the figurative language system. The article considers and analyzes the role of such stylistic figures of speech as a metaphor, metonymy, comparison, pun, repetitions, euphemism, and elliptical constructions that contain the proper component and are part of the terminology of clinical medicine.

Keywords: *medical-clinical terminology, proper component, stylistic figures.*

Особливості ускладнення напівпредикативних ад'єктивних конструкцій компонентами зі значенням зумовленості

Г. І. Тесліцька

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Corresponding author. E-mail: tgalina1024@gmail.com

Paper received 18.10.18; Accepted for publication 25.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-13>

Анотація. У статті визначено специфіку категорії напівпредикативності, валентного потенціалу ад'єктива як вторинного предиката у напівпредикативній ад'єктивній конструкції; типологізовано моделі ад'єктивних напівпредикативних конструкцій, що містять валентнонепрогнозовані компоненти; подано характеристику семантичних особливостей та визначено морфологічні засоби вираження факультативних адвербіальних синтаксем із семантикою зумовленості в напівпредикативній ад'єктивній конструкції.

Ключові слова: напівпредикативність, ад'єктив, факультативний поширювач, семантика зумовленості.

Вступ. Потреба в актуалізації компонентів семантико-синтаксичної структури речення зумовила функціонування синтаксичних конструкцій, основна мета яких – увиразнення інформативної значущості повідомлюваних явищ дійсності. До таких синтаксичних побудов належать різноманітні ускладнювачі, що порушують лінійну цілісність реченнєвої структури, – вставлення, відокремлення, однорідність тощо. Ці синтаксичні структури по-різному потрактовано в українському мовознавстві, що зумовлює актуальність їх дослідження як особливих конструкцій у різних дискурсивних практиках.

Короткий огляд публікацій із теми. В українському синтаксисі дослідники, аналізуючи явище відокремлення, прийшли до висновку, що це багатоаспектне синтаксичне і значеннєво-стилістичне явище, яке не набуло однозначного витлумачення серед мовознавців. Прихильники семантико-синтаксичного підходу витлумачують відокремлені конструкції з погляду семантичної поліпропозитивності ускладненого речення: відокремлення – спосіб трансформації розгорнутої пропозиції в напівзгорнуту, що виражає додаткове повідомлення, доповнює предикацію у фразі, репрезентує вторинну предикацію [11]. Це дає підстави для дослідження відокремлених компонентів, які створюють потенційну предикативну ситуацію, не як процесу виокремлення другорядних членів у відокремлення, а як **уведення певного компонента** до базового речення, у якому він виконує іншу функцію, ніж традиційні другорядні члени. Уважаємо, що **відокремлення** – це **не ізоляція, не відмежування** від ядерної структури [8, с. 183; 11, с. 192], а **спосіб установаження** специфічного (напівпредикативного) зв'язку з нею. Актуалізаційну функцію відокремленої конструкції можна розкрити лише за розгляду змістових і структурних (внутрішньосинтаксичних і зовнішньосинтаксичних) зв'язків між компонентами простого ускладненого речення.

Загальна умова відокремлення – його напівпредикативність, формальне та змістове увиразнення комунікативної одиниці як додаткового повідомлення про дійсність. Відокремлення певної частини простого речення спричинюють інтенції мовця. Зокрема, відокремлення напівпредикативних конструкцій пояснюємо прагненням носіїв мови до стилістичного урізноманітнення мовлення, гострою потребою стисло ви-

словити розгалужену думку в малому контексті, надати емоційності висловленню тощо.

У цьому аспекті особливої уваги потребує одна з недостатньо досліджених категорій простого неелементарного речення – **напівпредикативність** (додаткова, вторинна, побічна або потенційна предикативність [17, с. 19]), що її в синтаксичній теорії визначають у різних аспектах. На підставі узагальнень концепцій щодо специфіки напівпредикативності можемо констатувати: напівпредикативність – це 1) визначальна характеристика комунікативно окресленого різновиду простого ускладненого речення з відокремленими конструкціями; 2) синтаксичне значення, що частково збігається з предикативним, але не утворює самостійної синтаксичної одиниці; 3) виразний засіб актуалізації комунікативно важливої інформації, додаткових повідомлень.

У напівпредикативній конструкції ад'єктив як ознакове слово реалізує свої валентні можливості у специфічний спосіб. З одного боку, він може „відкрити місце” для слів нижчого семантико-синтаксичного рангу (субстанційних синтаксем) або приєднувати компоненти, не зумовлені його валентними потенціями (адвербіальних синтаксеми) і домінувати над ними, а з іншого – сам перебуває в синтаксичній залежності від слів вищого рангу в базовій частині простого речення.

Внутрішня валентність прикметника та віддієслівного прикметника є активною, обов'язковою або факультативною; вона виявляє особливості внутрішньої формальної організації ад'єктивної напівпредикативної конструкції.

У напівпредикативних ад'єктивних конструкціях вторинний предикат має широкі сполучувальні можливості й потенційно передбачає приєднання п'яти синтаксем субстанційного типу: суб'єктної, об'єктної, інструментальної, адресатної, локативної [13, с. 14]. Окрім валентнопрогнозованих у напівпредикативних конструкціях можуть функціонувати компоненти, не передбачені валентністю вторинних предикативів (P_2) – прикметників (Adj) та дієприкметників (Adj_{Part}), репрезентуючи значення часу, способу, умови виконання другорядної дії, її причину, мету, міру й особливості вияву. Специфікою вторинних предикатно-адвербіальних синтаксем у структурі простого неелементарного речення є відображення ними характеру

семантичних відношень, змодельованих складним реченням [15, с. 14].

Метою нашої статті є дослідження двокомпонентних напівпредикативних ад'єктивних конструкцій із валентнонепрогнозованими компонентами із семантикою зумовленості.

Матеріал для дослідження дібрано з художніх творів українських письменників ХХ–ХХІ століття [1; 2; 3; 5; 7; 9; 10; 14; 16; 18; 19; 20; 21].

У роботі застосовано такі **методи дослідження**: наскрізного виписування (у процесі добору ілюстративного матеріалу); лінгвістичного спостереження й описово-аналітичний метод (аналіз напівпредикативних ад'єктивних конструкцій із позиції прагматичного підходу; для узагальнення спостережень над зібраним матеріалом і репрезентації класифікаційних підходів до аналізованих одиниць).

Результати та їх обговорення. За твердженням О. Кульбабської, до компонентів зі значенням зумовленості варто зараховувати умовні, причинові, допустові та цільові адвербіальні синтаксеми, оскільки вони „інтегруються на ґрунті каузативності як частковий вияв принципу достатньої підстави” [11, с. 280]. Фактичний матеріал засвідчив наявність усіх зазначених типів у напівпредикативних ад'єктивних конструкціях двокомпонентної структури (причинова синтаксема *Caus + P₂*, цільова синтаксема *Fin. res + P₂*, синтаксеми допусту (*Conces + P₂*) й умови (*Condis + P₂*).

Мінімальні семантико-синтаксичні структури зі значенням **причини** є трансформованими частинами складнопідрядного речення, напр.: *Але, деморалізована останніми подіями, нарада мовчала* (18 (2, с. 244)) // *Нарада мовчала, бо її деморалізували останні події*. Ознаками таких синтаксем є передумання в часі, реальна модальність та властивість породжувати наслідок [4, с. 273]. Семантичне варіювання каузативної синтаксеми пов'язане з відтінковими нашаруваннями на загальне причинове значення [12].

Морфологічними варіантами вираження семантики причини у структурі напівпредикативної ад'єктивної одиниці можуть слугувати:

1) іменники в Ор. в. у моделі „*Adj Part + N_{5 caus}*”, напр.: *Мотронька, втомлена ввічливістю „господині дому”, остаточно погодилася на те „весілля”* (5, с. 443); *Руки, витягнуті роботою, тулили до себе розкуйовджені дитячі голівки* (18 (1, с. 307));

2) прийменниково-відмінкові форми в складі моделі „*Adj Part + (praep) N_{caus}*”, напр.: *Лихий і червоний від торгу, він [тато] зразу ж витурив її [дівчинку]* (18 (1, с. 337));

3) прислівники причини на зразок *спросоння, спересердя, зоналу, зосліпу, тому, спохвату, нізащо, згарячу, знічев'я* і под. (модель „*Adj Part + Adv_{caus}*”), напр.: *Лена, розстроєна чогось, лягла раніше спочивати* (10 (1, с. 124)).

З-поміж каузальних синтаксем у напівпредикативних ад'єктивних комплексах (*Adj-НК* та *Adj Part НК*), виражених прийменниково-відмінковими формами, виокремлюємо сім семантичних різновидів:

– причина, що не сприяє розвиткові дії або спричинює дію чи стан негативного плану: „**через + N₄**” та „**за + N₄**”, напр.: *Він [Конрад] перебував десь у інших світах, не закорінених ні в чому і через те особливо*

страшних (9, с. 148); *Їй [Олені] діялось, немов собаці, покараній за провину* (10 (1, с. 92)); *Тепер тисячі людей, загублених за чужі гріхи, оплакували свою Україну* (18 (2, с. 246));

– причина-джерело: „**від (од) + N₂**”, напр.: *Але ніхто не може у дрімбу грати так смачно, як будь-котра гуцулка, роздобрила від своїх потаємних знань і явного досвіду* (14, с. 41);

– причина-результат, причина-наслідок, „**після (внаслідок) + N₂**”, напр.: *Теплий після постелі, Михайло іще довго дивився з танку на куряву передвранішніх порохів* (14, с. 106);

– підстава: „**на ґрунті + N₂**”, „**за + N₄**”, напр.: *Тепер тисячі людей, загублених за чужі гріхи, оплакували свою Україну* (18 (2, с. 246)); *...тітка розбиває крашанки, принесені за чарування чи зілля* (18 (1, с. 158)).

У функції каузатива найчастіше використовують форми „**від (од) + N₂**”. Такі побудови фіксуємо в напівпредикативних конструкціях з ад'єктивними предикатами, що виражають ознаку на позначення:

– фізіологічних процесів, станів особи: *Напівосліплий од злості, мало не збиває на ганку з ніг Софію* (18 (2, с. 537)); *Блідий од люті і втоми, Дмитро підійшов до сівалки* (18 (3, с. 149);

– фізичного стану особи, напр.: *До матері підійшов син, високий, сутулуватий від чужого плуга і своїх злиднів* (18 (1, с. 23));

– емоційно-психічних процесів, станів особи, напр.: *А бідний народ мечеться між батьками нації, одурілий від проблеми: до кого пристати?* (19, с. 103);

– кольору предмета, явища, напр.: *І душа тріпотіла між небом і землею, між сном і реальністю, як пісня жайвора, перламутрова від роси* (19, с. 73); *Червоні від ковальського вогню, розумні очі старого ворухнулися в обвислих сітках зморщок* (18 (3, с. 224);

– зовнішніх ознак предметів, напр.: *Радше виднілось не місто, а його дахи, вологі від літньої роси, лискучі під місяцем* (19, с. 133); *Вона [земля], розбухла від дощів, лежала чорним, незасіяним безміром перелогів* (18 (3, с. 393).

У *Adj-НК* та *Adj Part-НК* із причиновою семантикою вжито іменники на позначення конкретних понять, як-от: *Сп'янілий від крові і м'яса, звір, здавалося, посміхався уві сні* (18 (1, с. 225)); *Вони [діти] смачно витирали уста худими, аж чорними від сонця й болота, рученятами* (18 (1, с. 530)) та абстрактних понять, напр.: *Обличчя його [Адама], перекошене від розпачу і безнадії, міниться на моїх очах* (19, с. 187).

Цільові синтаксеми репрезентують такі характеристики дій, що їх виявляємо в стосунку до певних процесів. Диференційними ознаками цієї категорії є наступність щодо часової перспективи, бажаний у майбутньому результат [4, с. 150]. Морфологічним варіантом оформлення цільових синтаксем у складі напівпредикативних ад'єктивних конструкцій є прийменниково-відмінкові форми, прислівники, інфінітив.

Найчастіше обставинні цільові відношення виражають різноманітні прийменниково-відмінкові форми. Їх семантичні ряди утворюються навколо таких різновидів значення: власне-мети і призначення; присвяти й зацікавленості: мети руху [6, с. 149]. Зокрема

в моделях „*Adj Part + (praep) N_{fin. res}*” та (рідше) „*Adj + (praep) N_{fin. res}*”:

– значення власне-мети і призначення виражають конструкції на зразок „*на + N₄*”, „*про + N₄*”, „*для + N₂*”, напр.: *Під шопкою лежала ялинка, призначена на різдвяне деревце* (10 (1, с. 225)); *Червоний салон, призначений на роботу, повний малинового вечірнього світла* (3, с. 26); *Степан гризе сухар, схований про запас* (16, с. 27); *На кадрах, виставлених для принади, хлопець боляче відчув свій старомодний френч...* (16, с. 89);

– значення присвяти, зацікавленості виформовують такі прийменниково-відмінкові словоформи: „*заради, ради + N₂*”, напр.: *Скоро зібрав він паруботу, здебільшого таких же братчиків, як і сам, готових заради нього у огонь і в воду* (20, с. 22).

Із семантикою мети руху мовець використовує прийменниково-відмінкові форми „*на + N₄*”, напр.: *Пан президент жартують і зиркають на всіх, зібраних на зустріч, квадратними жовтими зубами* (3, с. 143).

Роль морфологічного варіанта цільової синтаксеми в складі напівпредикативної ад’єктивної конструкції виконує й інфінітив. Уживання інфінітива як цільової синтаксеми в моделі „*Adj Part + Inf_{fin. res}*” пояснюємо семантичною компресією підрядної частини складно-підрядного речення, яке вказує на мету дії, напр.: *Хіба тим очам занурюватись у глибіню книги, в сховище великих думок, покликаних рухати світом?* (16, с. 112).

Допустові синтаксеми позначають умови, усупереч яким відбувається дія, триває процес, стан. Диференційними ознаками категорії допустовості є реальна модальність і невідповідність між умовою та повідомлюваним наслідком, напр.: *Ці зміни, не відчутні в щоденних клопотах, яким несподівано впливали через деякий проміжок часу* (18 (3, с. 525)). До того ж допустове значення нашаровується на релятивну часову перспективу – одночасове чи різночасове (попередність чи наступність) окреслення ситуації [15, с. 15].

Традиційно семантику невідповідності між зіставляльними явищами прогнозують сполучники *хоч, хай, дарма що* та под. (моделі „*conj_{un} + Adj Part*” та „*conj_{un} + Adj*”), частки *бодай навіть* (моделі „*partic + Adj Part*” та „*partic + Adj*”), напр.: *Мова, дарма що незрозуміла, на очах у публіки стягалася до вкола тебе в прозору, мінливу-ряхтучу кулю* (7, с. 27);

Вона [людина] самотужки приковує до ланцюгів буття, бодай навіть і золотих (1, с. 59), а також прийменниково-відмінкові форми „*попри + N₄*” і „*незважаючи на + N₄*”, що входять до складу моделей „*Adj Part + (praep) N_{conces}*” та (рідше) „*Adj + (praep) N_{conces}*”, напр.: *А так він [Степан] був ніби дух, може, й довершений, але нездібний попри все бажання причаститись до радощів матеріального буття* (16, с. 152).

Значення свідомої, цілеспрямованої протидії комусь, чомусь репрезентує конструкція „*всупереч + N₃*”, напр.: *У книзі, опублікованій всупереч всім перешкодам, розкрила Лора свої сподівання* (19, с. 165).

Найменш частотним використанням в напівпредикативній ад’єктивній конструкції характеризується **умовна адвербіальна синтаксема**, що виражає реальну або ірреальну умову, за якої відбувається чи могло б відбуватися тривання відповідної ознаки, певної події. Семантику умови при ад’єктивах на позначення кольору предмета, за нашими спостереженнями, виражають прийменниково-відмінкові форми „*при + N₃*”, „*проти + N₂*” в моделях „*Adj Part + (praep) N_{condis}*” та „*Adj + (praep) N_{condis}*”, напр.: *А за хвилину виметнулася [Маня] на ганок, струганий, зелений при місяці – і впала* (21, с. 257); *Низько над кедрами заклекотали машини – велетенські, чорні проти сонця* (2, с. 135).

Висновки. Належачи до засобів вторинної предикації, ад’єктиву притаманна зовнішня підпорядкованість предикативній основі базового речення та внутрішня валентність – властивість сполучатися з одним або кількома синтаксемами в межах НК, а також можливість бути ускладненим іншими синтаксичними одиницями.

Окрім валентнопрогнозованих синтаксем, у напівпредикативних ад’єктивних конструкціях мовець часто використовує адвербіальні синтаксеми, не передбачені валентністю вторинного предиката. До цієї групи належать, зокрема, й адвербіальні синтаксеми зумовленості, серед яких причинова синтаксема *Caus + P₂*, цільова синтаксема *Fin. res + P₂*, синтаксеми допусту (*Conces + P₂*) й умови (*Condis + P₂*). Після аналізу двокомпонентних напівпредикативних конструкцій означеного типу предметом наступних досліджень можуть слугувати три-, чотири- та п’ятикомпонентні напівпредикативні ад’єктивні конструкції, їхні семантичні, морфологічні та морфолого-синтаксичні варіанти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович Ю. І. Рекреації. Харків : Фабула, 2017, 240 с.
2. Багрянний І. Тигролови. Морітурі. Київ : Наук. думка, 2001, 368 с.
3. Винниченко В. К. Сонячна машина. Київ : Дніпро, 1989, 619 с.
4. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. Київ : Наук. думка, 1992, 224 с.
5. Вільде І. Метелики на шпильках. Б’є восьма година. Повнолітні діти : повісті. Дрогобич : Видавничка фірма „Відродження”, 2007, 488 с.
6. Гуйванюк Н. В. Формально-семантичні відношення в системі синтаксичних одиниць. Чернівці : Рута, 1999, 336 с.
7. Забужко О. Польові дослідження з українського сексу. Київ : Факт, 2002, 142 с.
8. Загнітко А. П. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс) : у 2-х частинах, Ч. І. Київ : ІЗМН, 1996, 202 с.
9. Загребельний П. Євпраксія. Київ : Рад. письменник, 1975, 312 с.
10. Кобилянська О. Твори : в п’яти томах. Київ : Держлітвидав, 1962, Т. 1, 490 с.; Т. 2, 480 с.
11. Кульбаська О. В. Вторинна предикація у простому реченні : монографія. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2011, 672 с.
12. Кульбаська О. В. Причинові синтаксеми в семантичній структурі простого речення (на матеріалі творів Б. Грінченка) // URL: http://lib-lg.com/base/grin/text/literaturna_tvorchest/literaturna_tvorchest_65.pdf (дата звернення: 13.10.2018 р.)

13. Кутня Г. В. Структурно-семантична і функціональна характеристика предикатив процесу в сучасній українській мові : автореф. дис ... канд. філол. наук:10.02.01, Львів, 2004, 18 с.
14. Матіос М. Солодка Даруся: Драма на три життя. Львів: ЛА „Піраміда”, 2007, 188 с.
15. Мірченко М. В. Синтаксичні категорії речення : автореф. дис. ... док. філол. наук. 10.02.01, Київ, 2002, 30 с.
16. Підмогильний В. П. Місто : роман та оповідання, Київ : Веселка, 1993, 351 с.
17. Прияткина А.Ф. Русский язык: Синтаксис осложненного предложения: учебн. пособие для филол. спец. вузов. Москва : Высш. шк, 1990, 176 с.
18. Стельмах М. Твори: в шести томах. – Київ : Дніпро, 1972, Т. 1, 663 с.; Т. 2, 594 с.; Т. 3, 662 с.
19. Тарасюк Г. Любов і гріх Марії Магдалини. Чернівці : Облдрук, 1995, 383 с.
20. Тютюнник Г. М. Вир. Київ : Дніпро, 1991, 623 с.
21. Тютюнник Гр. Твори : у 2-х кн. Кн. 1, Київ : Молодь, 1984, 328 с.

REFERENCES

1. Andrukhovych Yu.I. Recreations. Kharkiv: Fabula, 2017, 240 p.
2. Bahryanyu I. Tigrolovi. Morituri Kiev: Nauk.dumka, 2001, 368 p.
3. Vinnichenko VK Solar car. Kyiv: Dnipro, 1989, 619 p.
4. Vykhovanets' I.R. Essays on the functional syntax of the Ukrainian language. Kiev: Nauk.dumka, 1992, 224 p.
5. Wille I. Butterflies on hairpins. Beats the eighth hour. Adult children: story. Drohobych: Publishing Company "Renaissance", 2007, 488 p.
6. Guivanyuk N.V. Formal-semantic relations in the system of syntactic units. Chernivtsi: Ruta, 1999, 336 p.
7. Zabuzhko O. Field studies on Ukrainian sex. Kyiv: Fact, 2002, 142 p.
8. Zagnitko A. P. Ukrainian syntax (scientific-theoretical and educational-practical complex): in 2 parts, Ch.I. Kyiv: IZMN, 1996, 202 p.
9. Zagrebelny P. Eupraxia. Kyiv: Rad. pys'mennyk, 1975, 312 p.
10. Kobylanska O. Works: in five volumes. Kyiv: State Library, 1962, T. 1, 490 s. ; T. 2, 480 p.
11. Kulbabskaya O. V. Secondary prediction in a simple sentence: a monograph. Chernivtsi: Chernivtsi National Un-t, 2011, 672 p.
12. Kulbabskaya O.V. Causal syntaxes in the semantic structure of a simple sentence (based on the works of Boris Grinchenko) // URL: http://lib-lg.com/base/grin/text/literaturna_tvorchest/literaturna_tvorchest_65.pdf (date of treatment : 10/13/2018)
13. Kutnya G.V. Structural-semantic and functional characteristics of the predicates of the process in modern Ukrainian language: author's abstract. Dis ... cand. filol sciences: 10.02.01, Lviv, 2004, 18 p.
14. Matios M. Sweet Darusiya: Drama for three lives. Lviv: LP "Pyramid", 2007, 188 p.
15. Mirchenko MV Syntactic categories of sentence: author's abstract. dis ... doc. filol sciences 10.02.01, Kyiv, 2002, 30 p.
16. Pidmogylly V.P. City: novel and stories, Kyiv: Veselka, 1993, 351 p.
17. Priyatkina A.F. Russian language: Syntax of complicated sentence: study. manual for philol. special high schools Moscow: Ex. Shk, 1990, 176 p.
18. Stelmakh M. Works: in six volumes. - Kyiv: Dnipro, 1972, T. 1, 663 s. ; T. 2, 594 s. ; T. 3, 662 p.
19. Tarasyuk G. Love and the sin of Mary Magdalen. Chernivtsi: Obldruk, 1995, 383 p.
20. Tyutyunnik G. M. Vir. Kyiv: Dnipro, 1991, 623 p.
21. Tyutyunnik Gr. M. Works: in 2 books. Kn. 1, Kiev: Molod', 1984, 328 p.

Features of complication of semi-predictive adjective constructions components with a conditional value

G. I. Teslitskaya

Abstract. The current study defines the category of semi-predication and the valence potential of an adjective as a derivative predicate in a semi-predicative adjective construction specificity; typologies adjective semi-predicative construction types, which include unpredictable valence component; the characteristic of semantic peculiarities is revealed and the means of expression of facultative adverbial syntaxemes with semantics of dependency in semi-predicative adjective construction are determined.

Keywords: *semi-predication, adjective, facultative spreader, semantics of dependency.*

Development of the paradigm of negative affixes in the English language: cognitive and diachronic aspects

I. P. Trutyak

Chernivtsi National University after Yuriy Fedkovych
Corresponding author. E-mail: irynatrukiak@gmail.com

Paper received 24.10.18; Accepted for publication 30.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-14>

Abstract. The article is an attempt to combine methods of the historical comparative approach with ones of the cognitive approach. In the course of the investigation a diachronic paradigm of the negative affixes in Old, Middle and Modern English periods has been constructed. It has been suggested that the paradigm increased from 8 to 17 affixes. Within it in all the periods we distinguish 5 groups with main 5 negative tints of the meaning, which correlate with the meanings of the lexical semantic variants of the adjective “negative”. Such phenomenon in Linguistics is called isomorphism of the units on different language levels.

Keywords: *etymological analysis, definition, negative affixes, diachronic, isomorphism.*

In Modern Linguistics to elucidate some diachronic issues attempts of combining traditional technics of Historical-Comparative method with new methods of Cognitive Linguistics have been made. In this article, which is one of such attempts, a brief historical review on the formative processes of the language units expressing negation, is made. It focuses on the correlation of the meaning of the word “negative” with other negative morphemes and analyzes the way it interacts with them.

The semantics and functional properties of the words with negative affixes have been in the focus of the investigation of O. Jespersen, C. Delmas, N. Marchand, K. Zimmer, A. Wierzbicka and others.

In the course of the language development its lexis undergoes most radical changes, as a result of close language contacts new words are borrowed, new affixes with them. The paradigm of negative affixes in Modern English somewhat differs from one in Old English due to both inner phonetic, semantic and grammatical changes and outer contacts with other Germanic languages, as well as with Latin, French and Celtic. The meanings of negative affixes vary within a broad range of semantic components (for example, of opposite or false action), they have their special grammatical combinability (for example, -less is added only to adjectives and their derivative nouns).

In modern linguistics there are discrepancies as for the structure or composition of negative affixes paradigm. So, R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech [12, p.982] in their classification define un-, in- (ir-, il-, im-), dis-, non-, a- as negative prefixes, at the same time they emphasize that beside these ones there are others, which have negative implication: reversative-privative un-, de-, dis- and prefixes of opposition anti-, counter-. Prefixes mis-, mal-, pseudo-, false- are considered stylistic means for expressing pejorative attitude. Suffix -less is also considered to be a negative marker. S. Leontieva [5, p.6] brings such a list of negative affixes: dis-, de-, mis-, anti-, non-, -less, un-. We believe, such variation in the scope of negative affixes is connected with poly-semantic nature of the adjective “negative” in relation to mono-semantic noun “negation”.

The **objective** of the article is to reveal the connection between meanings of the lexical-semantic variants of the adjective “negative” with the semantics of the negative affixes in the English language. In the course of the investigation 1) a comparative analysis of the definitions of the adjective “negative” according to 5 explanatory dictionaries of the English language has been made, 1) the diachronic paradigm of

negative affixes in the three historical periods of English has been reconstructed, 2) both data compared and analyzed. The **method** of the etymological analysis of the morphemes with negative implication, the historical-comparative method of the reconstruction of their paradigm in diachrony in combination with the method of the definitions of the adjective “negative” have been applied.

The article is performed on the **material** of the etymological dictionaries of Germanic languages, etymological and explanatory dictionaries of the English language with some references to the dictionaries of Old French, Anglo-Saxon and Irish-English dictionaries.

1) “Lexical meaning includes 3 main macro-components: semantics, pragmatics and syntax. The word meaning in modern lexicography is outlined with the help of the analysis, which techniques presupposes classification on the basis of certain contextual feature word clusters, their grouping into subclasses which serve as basis for splitting the word semantics into “areas”, called “meanings” or “lexical semantic variants of the word” [7, p.59]. These “areas” are indexed in the dictionaries and marked as description chains, semantically connected with the defined word. Thus, comparing semantics of words according to their word definitions, we compare the degree of similarity or divergence of their semantic, lexical or syntactic combinability.

To get reliable results of the word meaning study several or many dictionaries are selected. In the present investigation the definitions of “negative” from 5 dictionaries (see the table below) are compared. To make the procedure of comparing lexical meanings easier componential analysis of all the lexemes in the entry “negative” according to 5 dictionaries [2, p.882], [3, p.956], [8, p.907], [9, p.778], has been performed. Then components with common meanings were combined in “generalized” lexemes, then their ranges were defined. The range index (the ordinal number) shows frequency of the usage of the lexeme. General index of range is average of 5 data from 5 dictionaries for a lexeme.

In Etymological dictionary of the English language [15] it is mentioned that “negative” as adjective has been used since 1400 in the meaning “expressing refusal, denial from Old French “negative” immediately from Latin “negativus” with the meaning “the one who refuses, disagrees”, which, in its turn, developed from “negat” – the Past Participle stem of the verb “negare” in the meaning “to say ‘no’, deny”, which is from “ne” + “aiere” (in Greek meaning “I say”).

Usage of “negative” in the extended meaning (1) “expressing negation” has been observed since 1500. In the

meaning (3)“the one, who is characterized by the absence of smth” the adjective has been used since 1560s. Algebraic meaning was fixed in 1670, as a term of Physics, particularly

Electrodynamics, in the meaning “negative” it has been used since 1755.

Table 1. A comparative analysis of the definitions of the adjective “negative”.

Range General	The word meaning	Oxford Advanced Learner’s Dictionary	Collins Cobuild Advanced Learner’s Dict.	Oxford Student’s Dict. of Current English (Hornby 1984)	New Webster’s Dict. (1993)	Chamber’s Twentieth Century Dict. (Macdonald, 1972)
2 (2)	Unpleasant, lacking in helpful qualities, harmful	2	1	2	2	3
3 (2,6)	Considering only bad aspects of a situation, depressing, not having an interested attitude to improve	2	2	2	3	4
1 (1,4)	Indicating the answer “no”, expressing denial, refusal	1	3	1	1	1
4 (3,8)	Containing words such as never, not, nothing (grammar, logics)	1	5	1	10	2
5 (4,6)	Showing no evidence of smth (in medicine)	3	6	-	4	5
8 (7,2)	Showing dark areas as light and light areas as dark (in photography)	7	7	5	8	8
7 (6,4)	Having the same electric charge as an electron (in physics)	5	8	4	7	7
6 (5,6)	Which is measured by subtracting from 0, less than 0 (in mathematics)	4	9	3	5	6
9 (8,5)	Opposite to a direction regarded as positive (in biology)				6	11
12 (10,5)	Relating to a movement away from a stimulus (in physiology)				9	12
11	Having the index of refraction for the extraordinary ray less than for the ordinary in double refraction (optics)					10
10	Acid (in chemistry)					9

So, enrichment of the lexeme “negative” from 1 to 5 lexi-co-semantic variants coincides with chronological data of the etymological dictionary that reflects science and technology progress outcomes and social changes of humanity.

As for the question of connotation, whether “negative” was used as adjective of negative assessment with the tint of the meaning “bad” in the language and time period the word was borrowed, we haven’t traced any evidence. We believe, that this, as well as the fact of existence of the interpreter’s false friends, is another evidence that connotative and emotional aspects of the word meanings develop in the course of the word functioning immediately within the language it is borrowed into, but don’t “come ready” from the language of borrowing. In our opinion, the notion of the main (semantic) meaning coincides with the sense of the Latin “conceptum” that is “concentrated substance, the main thing”.

Connotative component fixes as a result of specific functioning of the word, for example, its frequent usage in the context connected with the collective negative experience, or as a result of accumulation of subjective interpretation of a situation or world vision of individuals, who use the word. It is well known that the systems of values of different cultures are different, thus collective experience of their representatives is different.

In the structure of the dictionary sememes (word meanings) are presented according to their frequency of usage in speech from most frequent to least frequent. On comparing the definitions of “negative” and considering the order of presenting sememes in every of the dictionaries we can formulate the following.

a) Quantity of the sememes and the way they are formulated is very similar, including the same sememes in different

dictionaries; the biggest quantity of meanings of “negative” as adjective (13) is in Chamber’s Twentieth Century Dictionary, least (6) – in Oxford Student’s Dictionary of Current English, that is proportional to the dictionary volume and correlates with the date of comprising the dictionary, - fixes discoveries in different branches of science; lexical unit “negative“ in average possesses 10 $((8+11+6+11+13):5=9,8\approx 10)$ main meanings.

b) In most dictionaries the main 1-range meaning is “indicating the answer “no”, expressing denial, refusal,” that is equivalent to grammatical interpretation “containing words such as never, not, nothing; the meaning of the 2nd range “unpleasant, lacking in positive qualities, harmful; then comes the 3d range meaning “depressing, not having an interested attitude to improve;

c) In most dictionaries beginning with the 4th position the word reveals the meanings, which are elements of different sciences; the usage frequency (the range) vary in different dictionaries and depends on genre of the texts, on which the dictionary was compiled.

d) As a component of scientific terminology “negative” in the order of reducing frequency of usage reveals such meanings:

- in grammar and logics : “containing negative words “never”, “not”, “nothing”;
- in medicine: “showing no evidence of smth.”;
- in mathematics: “less than 0”;
- in physics: “having the same electrical charge as an electron;
- in photography: “showing dark areas as light and light areas as dark;
- in biology: “opposite to a direction regarded as positive”;
- in chemistry: “acid”;

- in optics: having the index of refraction for the extraordinary ray less than for the ordinary in double refraction;
 - in physiology: relating to a movement away from a stimulus.

As noun “negation” means “absence of smth or opposition”.

The verb “to negate” means 1) to cancel the effect of something, to nullify something, 2) to deny the existence of somebody or something.

In most explanatory dictionaries of the English language there are 5 main lexical meanings of the adjective “negative”. At least three of them are used in linguistic terminology, for example, “negative morpheme”, “negative connota-

tion”, “negative prefix”. Interference of terminology of new linguistic branches facilitated admitting the extended paradigm of negative affixes. However, taking into consideration different attitude of linguists towards the status of pejorative prefixes and prefixes of opposition we shall restrict the definition to the formulation “affixes with negative implication, which list the following: un-, in- (il-, im-, ir-), a-, dis-, mis-, re-, de-, counter- (contr-), anti-, pseudo-, false-, mal-, non-, -less, among which we distinguish proper negative: un-, in- (il-, im-, ir-), a-, dis-.

2) Our attempt to construct a diachronic paradigm of the negative affixes in the English language is presented in the table below.

Table 2. Evolution of negative affixes paradigm.

Period	Group I	Group II	Group III	Group IV	Group V
OE	-	un-, wan-, -læs	mis-, for-	un-	gain-, wiþ-
Early MidE	-	un-, -læs	mis-, for-	un-	wiþ-
ModE	re-, de-	un-, in-, (il-, ir-, im, a-, non- -less	-mal, -pseudo	un-, de-, dis-	counter- (contr-), anti-

To the Old English paradigm of affixes with negative implication belonged wan-, un-, mis-, for-, wiþ, gain-, -læs, for example, *wansælig, miscwefan, fordeman, wiþsegen*.

In Early Middle English period the corresponding group included un-, mis-, for-, -laes, wiþ, for example, *unwit, misdede, forwerfen, skillaes*.

Evidently, there are 5 lexical tints of negation (as well as 5 basic lexical meanings of the adjective “negative”), which are rendered by corresponding negative affixes. That’s why it’s rational to classify negative affixes according to the criteria of main lexical component of negation:

- (group I) affixes with the semantic component of refusal or rejection (etymologically with the meaning of detachment in late French borrowings) re-, de-, for example, *repulse, refuse, deny*;

- (group II) affixes with semantic component of absence or lack of quality: a-, un-, in- (il-, im-, ir-), non-, for example, *unknown, imperfect, helpless, apolitical*);

- (group III) affixes with semantic component “bad”, “false”: mis-, mal-, pseudo-, for example, *misspell, pseudo-gothic, malcontent*;

- (group IV) affixes with semantic component of reverse action un-, de-, dis-, for example, *unbind, disqualify*;

- (group V) affixes with semantic component of opposition: counter- (contr-), anti-, for example, *contradict, counterpart*.

The table brings a classification of affixes with negative implication in three periods of the English language. Affixes preserve semantics and combinability of the lexical units they were once formed of. Thus, to specify their meanings it’s logical to consider their etymology.

Group I. Affixes of Group I were formed from the words which denoted departure, rejection, not receiving smth by the speaker. Dis- (its other forms des-, de-, di-, dif-, s-) was borrowed from Latin with the meaning “away”; it shouldn’t be mixed up with dis- (its other form bis-) with the meaning

“apart”, that was formed from Latin “duo” “two”. It’s quite possible that from the meaning of polarity and detachment the meaning of rejection developed or visa versa.

Prefix *re-* with negative meaning appeared in English in Late Middle English in French borrowings [4, p.274] (for example, *renounce*) and preserved its suchlike meaning in synymic group of “reject”.

Group II. All the affixes of the group II except -less developed from Indo-European ne/n-: OE *un-*, German and Gothic *un-*, Swedish *o-*; *un-* was general Germanic negative prefix, Greek *an-*, *a-*, Latin *in-* [6, p.213] (*im-* before labial consonants, *ir-* before r, *il-* before l was borrowed in Middle English period from French, to which it came from Latin *a-*, *an-*, borrowed from Greek via Latin (for example, *anarchy*).

The prefix *wan-* belonged to the same group. It was very productive in Old English period, lost its productivity in Middle English and in Modern English was substituted by *un-*. *Wan-* comes from Anglo-Saxon *wann* (black, dark) [13, p.736], from which the verbs *to wane* (to decrease, to fail), *to want* developed. There are corresponding adjectives in Celtic (for example, in the Irish language *fawn* – weak), Scandinavian and Germanic (for example, German – *wiht*). *Wan-* combined with all notional parts of speech, as well as *un-*, that contributed to its complete substitution by *un-*. For example, *wanhalp* – “unhealthiness”, *wanhliete* – “devoided”, *wansalig* – “unhappy”. It is possible, that *un-* derives from *wan-*.

Suffix *-less* preserves semantics of comparative degree of Old English *laessa* - “little” and comes from Indo-European root *les* “weak”, from which Indo-European root *laes* “to reduce”, “disappear” derived.

Group III. Affixes of this group render the meaning of negative assessment. Prefix *mis-* appear in all Germanic languages: in Icelandic *mis-*, in Swedish *miss-*, in German *missa-* with the meaning “wrong”. In Old Saxon it was rather productive: *miscwefan* – speak incorrectly, curse, *misdone* – act wrongly, *misgaman* – “neglect”, *mislar* – “bad teach-

ing”, *mislibban* – “lead bad life”. The prefix preserves semantic tint of the Scandinavian word with the meaning “to fail to hit”, “to omit”, from which it derives, Anglo-Saxon *missan* [14, p.379] is of the same root. Some words with this prefix are of Scandinavian origin: *mistake*, *misbecome*, *misdeed*, *misdeem*, *misdo*, *misgive*, *mislay*, *misbehave*, *misunderstand*, or of French origin (from Latin), for example, *misapply*, *misappropriate*. However we should see the difference between Germanic *mis-* and French *mes-*, which under the influence of *mis-* got the English variant of spelling. *Mes-* comes from the Latin *minus* “less” and render negative assessment as in the words *misadventure*, *misalliance*, *mischievous*.

Pseudo- comes from the Greek noun with the meaning “false”, but immediately into English it was borrowed from French.

Mal- was borrowed from French and first fixed in English in G. Chaucer’s works. The prefix preserves the semantics of Anglo-Saxon adverb *male* (badly), from which it derives.

Prefix *for-* is not registered in grammars as negative, though analysis of antonymic pairs, contextual analysis, as well as correlation of Old English *for-* with modern *dis-* prove this suggestion. In Anglo-Saxon dictionaries there are many antonymic pairs with *for-*, for example, *feran* “go”-*forferan* “perish”, *cuþ* “well-known”, “famous” – *forcuþ* “wicked”, *cweþan* “speak of smb” – *forcweþan* “rebuke”, *deman* “judge well”, “glorify” – *fordeman* “condemn”, *don* “build” – *fordon* “destroy”, *bugan* “bow down” – *forbugan* “avoid”. L. I. Blakeley in his comments to *forweorþan* remarks “... the *for-* prefix usually gives the sense of destruction or modifies in a bad sense.” [1, p.23]

H. Sweet emphasizes the reinforcing component in the semantics of *for-*: “It is quite distinct from the preposition *for*, it expresses destruction, loss as in *forbarnan* “burn up”. However, in the beginning of Middle English in the text of “Ormulum” *for-* gains negative semantics in a group of verbs, which denote relation and corresponds to modern *dis-*, for example, *forwerþan* “despise”, “neglect”, *forlaten* “disregard”, *forglorned* “disturbed”, though in most words the prefix preserves the implication of reinforcement.

Etymologically *for-* comes from Germanic root *for* (*far/fur*) from Indo-European *þor/þro* with the meaning “to put in front of smth” [6, p.76], from Old English *for* in the meaning “movement”. English *for-* corresponds to Danish *for-*, Swedish *för-*, German *ver-*, Gothic *fra-*. It is different from *fore-*, though comes from the same etymon. In the dictionary of Old French it is mentioned, that the prefix *for-* serves for forming verbs with negative meaning [4, p.119]. In the Irish language *for-*, *foir-* means: 1) over, hyper, be-

yond, extreme, 2) act of stopping, restraining, [1, p.82] [11, p.483]. We can resume that *for-* gained negative implication as a result of remoteness of the doer of the action in the scope of beyond his/her reach, that makes the action be interpreted as absent or stopped or completed with the negative result. The fact, that in German the prefix *ver-* realizes negation as one of the meaning components is another proof of our suggestion: “...falsch, zum schlimmen in abweichend the meaning *verdrucken*, *sich verlesen*, *verkalkulieren*) Konkuriert noch *mis-* in Bedeutung: Z.b einerseits *ver-/mis-*achten.

Group IV. Reversative meaning of *un-* in English verbs developed from negative in forms of Participle II, e. g., *unbound*, *de-* with the meaning of the reversative action, borrowed from French verbs, e. g., *to degrade*, *to demobilize*.

Latin prefix of contradiction *contra-* occur in the words of Latin origin, for example, *contradiction*, and in the form of *counter-* in the words of the English origin, e. g., *counterpart*.

Anti-, *ant-* was borrowed into English from Greek via Latin with the meaning “against”, “opposite”. This prefix is productive in Modern English.

Wiþ- comes from the Old English preposition *wiþer* (against) or the same adjective meaning “adverse”. The prefix lost its productivity in the beginning of the Middle English period, though is preserved in the words *withstand*, *withsay*.

So, negation on the lexical level is rendered with the help of affixes, which have both explicit and implicit components of negation in their semantics. Authentic affixes preserve semantic meaning of the word, from which it etymologically derives, giving some definite implication to the word it is added to. The main source of broadening the paradigm of affixes and its enrichment with the new meanings are affixes in borrowings.

The paradigm of affixes with negative implication in English has been broadening. Some elements have lost their word forming function (for example, prefix *for-*), new elements appeared instead. In comparison with Old English the paradigm under study has increased from 8 to 17. The most productive negative affix in Old English and Early Middle English was *un-*, however, during active borrowing of French words with prefixes *dis-* and *in-* the word forming function of *un-* was somewhat hampered.

The arguments, presented above, prove our suggestion and enables us to draw the **conclusion**, that the implications (tints of the meaning) of the affixes under study correspond to the lexical meanings of the adjective “negative”, that is a vivid demonstration of the regularity, which linguists call “isomorphism of different language levels”.

REFERENCES

1. Blakeley L. Teach Yourself Old English. London: The English University Press LTD, 1968. – 187 p.
2. Chamber’s Twentieth Century Dictionary by McDonald. – Publisher’s Private Limited. – 1651 p.
3. Collins Cobuild Advanced Learner’s Dictionary of Current English. 4-th Edition. – Express Publishing, 2003. – 1712 p.
4. Dictionary of the Old French Language. Moscow – Leningrad: AS USSR, 1955.
5. Leontjeva S. Negative Affixes in the Modern English Language. Moscow: Vyshaya Shkola, 1974. – 103 p.
6. Levitsky V. An Etymological Dictionary of Germanic Languages (in 2 volumes). Vinnitsa: Nova Knyha, 2010. – V.II – 368 p.
7. Levitsky V. Semasiology. Vinnitsa: Nova Knyha, 2006. – 512 p.
8. New Webster’s Dictionary. 3-d college edition. Webster’s New World. – Lexicon Publishers, 1993. – 1574 p.
9. Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English. (Ed. by A. S. Hornby, A. Cowie, J. Crowther).–Oxford, 1995.-1438 p.
10. Oxford Student’s Dictionary of Current English by A. S. Hornby. Special Edition for USSR. Oxford University Press, 1984.
11. Patrie R., Dinneen,S. Irish-English Dictionary. Dublin, 1927.
12. Quirk R., Greenbaum S., Leech G. A Grammar of Contemporary English. – Longman Group LTD, 1972. – 1120 p.
13. Skeat W. An Etymological Dictionary of the English Language. – Oxford: At Clarendon Press, 1910.
14. Sweet H. The Student’s Dictionary of Anglo-Saxon. – Oxford: At Clarendon Press, 1910.
15. Universal Etymological Dictionary. www.fromoldbooks.org/NathanBailey.

Своєрідність адресата як джерело експресивності звертань

І. В. Трищенко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
Tryshchenko Iryna. E-mail: itryshchenko@hotmail.com

Paper received 24.10.18; Accepted for publication 30.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-15>

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей функціонування звертань до нестандартних адресатів в художньому тексті. Дані звертання розглядалися в межах стилістичного прийому апострофи. В статті виокремлюються типи комунікативних ситуацій, що відображають кореляцію між квазіадресатом і реальним адресатом, а також характеризується текстоутворюючий потенціал апострофи та її вживання для пере акцентуації жанрів. Окрім цього аналізуються функції звертань до живих істот як до адресатів. Вищевказане вживання звертань сприяє реалістичності оповіді, її поживленню та встановленню довірливих стосунків між автором і читачем.

Ключові слова: *звертання, адресат, апострофа, квазіадресат, пере акцентуація жанрів, експресивність.*

Орієнтація мовленнєвого акту на адресата є однією з головних його характеристик. Адресатність мовлення – категорія універсальна. Вона має широкий арсенал засобів вираження як вербальних, так і невербальних.

Основним засобом вираження цієї категорії традиційно вважається звертання. Складність та функціональна неоднозначність даної номінативної одиниці постійно привертала увагу лінгвістів. Звертання розглядалися, як правило, в структурно-семантичному (Ю.Д. Апресян., О.Г. Ветрова, В.Є. Гольдин, М.А. Олікова, Дж. Лич, М. Шорт), прагматичному (Н.Д. Арутюнова, М.М. Бахтін, Почепцов Г.Г., М.Л. Прет, С.К. Левінсон) та соціолінгвістичному аспектах (Р. Браун, М. Форд, А.М. Монтгомері, С.М. Ервін-Тріп). Але їх експресивні можливості та особливості функціонування в художньому тексті не знайшли ще достатньо вичерпного відображення в науковій літературі. Ось чому метою даної статті є дослідження звертань до нестандартних адресатів та їх ролі в художньому тексті на матеріалі творів сучасних англійських письменників. В ході даного дослідження застосовувались методи семантичного, функціонального прагматичного та контекстуального аналізу.

Реальна мовленнєва діяльність передбачає безпосередній контакт, активну взаємодію співбесідників, адресант і адресат – це рівноправні учасники комунікативного процесу. Однак в літературній комунікації правила реальної мовленнєвої діяльності можуть цілеспрямовано порушуватись авторами. Серед таких порушень знаходяться звертання як до партнера по комунікації не тільки до людини, але й до інших живих істот та неживих предметів. Г.Г. Почепцов об'єднує таких адресатів терміном «квазіадресат» [2]. Крайнім випадком «квазіадресата» він вважає адресат – неживий предмет. В стилістиці таке явище відомо як апострофа – стилістична фігура, яка полягає в звертанні до відсутньої особи як до присутньої, до померлої як до живої, а також до неживого предмету як до живої істоти. В якості звертань до неживих адресатів зустрічаються іменники, які позначають явища природи (sun, sky, earth), абстрактні поняття (death, world), предмети побуту (desk, table, chair), продукти і т.д. Зауваження Г.Г. Почепцова стосовно того, що наявність квазіадресата передбачає існування реального адресата вважаємо справедливим, але не обов'язковим. Проаналізований матеріал свідчить, що

згадана вище ситуація має місце тоді, коли квазіадресатом є предмети побуту. Це ймовірно пояснюється тим, що вони можуть замінити мовцю реального адресата, бо належать йому або він ними постійно користується (оточений). Тут, на нашу думку, можливі три випадки: 1) реальний адресат представлений в авторській ремарці, але він відсутній:

“All right, you old buzzard”, he said to the desk as if it were Peter; “some day you’ll do it.”

2) сам мовець є реальним адресатом:

Mollie (looks hard at chair and closes eyes): John Tucker (opens eyes). The chair is luminous. Both! How can you, table? How can you, chair?

В даному прикладі молода жінка, яка вірить у прикмети та забобони, не може розібратися у своїх почуттях до двох чоловіків. Вона вирішує перевірити кого ж вона дійсно кохає у досить дивний спосіб. За віруваннями для цього необхідно загадати на свого обранця і уважно подивитись на певний предмет, а потім заплющити очі. Якщо відкривши очі, ви побачите, що цей предмет світиться. То це і є ваша доля. У героїні світяться і стіл, і стілець. За її поняттями кохати одразу двох неприпустимо і осудливо. Таким чином вона опосередковано докоряє собі за сум'яття почуттів.

Мовець сам є реальним адресатом і в тому випадку, коли він звертається до окремих частин свого тіла, персоніфікуючи їх в певних ситуаціях.

“Pull, hands. Hold up, legs. Help me, my hand. This time I’ll turn him over.” (E. Hemingway)

“Oh, my poor little feet, I wonder who will put on your shoes and stockings for you now, dears?”

3) реальним адресатом є присутня при цьому особа.

Val: I’ll give you a forwarding address...

Lady: Thanks, oh, thanks! Would I take your forwarding address back of that curtain? “Oh, dear forwarding address, hold me, kiss me, be faithful” (utters a grotesque, stuffed cry; presses fist to mouth) (T. Williams)

При актуалізації апострофи в художньому тексті спостерігається як поєднання прямого звертання до неживого адресату з його позначенням в попередньому тексті, так і позначення цього адресата тільки в тексті без прямого звертання.

I had nothing to say to my forces on the shelves that morning except “Good morning, gentlemen – at ease!” (J. Steinbeck)

And then he spoke to his canned goods without looking at them. 'If everything is proper and above board, nobody gets hurt.' (J. Steinbeck)

Звертання до неживих адресатів трапляються як правило в ситуаціях, коли адресант знаходиться у збудженому стані. Цей стан є наслідком радісних або сумних подій в його житті. Йому необхідна емоційна розрядка. Тому цілком зрозуміле його бажання виплеснути свої емоції на будь-якого адресата, хоча б і на, в деякому розумінні дефектного.

He looked at the sky. 'Sun', he said, 'shine tomorrow.' He laughed sounding young and full-bodied. (I. Shaw)

Lady: When a woman's been childless as long as I've been childless, it's hard to believe that you're still able to bear! I've won, I've won, Mr. Death, I'm going to bear! (T. Williams)

Другим різновидом апострофи є звертання до відсутнього як до присутнього і до померлого як до живого. При звертанні до відсутньої особи мовець може знати про її відсутність в момент мовлення, а може дізнатися про це згодом.

He turned back to the title page to check out the author. 'A. J. Beamish, author of a Fair Maid, Wild Mystery, etc., etc.' He read on. 'You've got something there, Beamish,' Morris murmured. (D. Lodge)

'Come in at once, you stupid things.' There was no answer, and she stepped outside on the verandah. No one was visible, and again the big bell in the hall rang!

В першому прикладі звертання входить до складу репліки-реакції персонажа на зміст книги, яку він продивився і є прізвиськом автора цієї книги. А в другому прикладі мати звертається до своїх синів, які, за її міркуваннями, бешкетують та дзвонять у дзвін. Лише через деякий час вона виявляє, що їх немає поблизу.

При звертанні до померлого як до живого адресатами найчастіше бувають родичі, близькі люди або видатні особистості минулого. В літературі знайшло відображення існуюче захоплення спиритичними сеансами, на яких викликали душі померлих видатних осіб. В таких ситуаціях дефектними можуть бути як обидва учасники спілкування, так і один з них.

Much of my talk is addressed to people who are dead, like my little Plymouth Rock aunt Deborah or old Cap'n. I find myself arguing with them. I remember once in a weary, dusty combat I called out to Cap'n, 'Do I have to?' And he replied very clearly, 'Course you do and don't whisper.' (J. Steinbeck)

В п'єсі «Наше містечко» Т. Уайдлер [6] представляє в третьому акті діалог між померлими людьми, тобто і мовець, і адресат є неповноцінними з точки зору традиційної теорії мовленнєвої поведінки. Проте, використання даного прийому викликає у читача не негативні, депресивні відчуття, а сприяє життєствердженню за допомогою звучання п'єси.

Безперечно цікавим є також оповідання М. Спарк «Портобелло-Роуд» [4]. Це оповідь від першої особи, особи померлої, а точніше вбитої жінки. Вона ділиться спогадами про дні своєї молодості, своїх друзів. Вона повідомляє, що і після смерті вона буває на Портобелло-Роуд кожної суботи і блукає в натовпі людей. Тут і відбувається її зустріч зі своїм вбивцею (колишнім приятелем Джорджем), який лишився

непокараним. В ході оповіді вона звертається зі словами привітання до Джорджа. Таким чином, в цьому епізоді дефектним є мовець, а не адресат.

Але якщо в романі Дж. Стейнбека і в п'єсі Т. Уайдлера спостерігаємо двосторонню комунікацію, тобто дефектний адресат все-таки бере активну участь в діалозі, то в оповіданні М. Спарк – реальний адресат не вступає в бесіду з дефектним адресатом. Така мовленнєва поведінка відображає характер стосунків між персонажами. В першому випадку комуніканти є близькими родичами, в другому – сусідами, друзями, родичами, в третьому – вбивця та його жертва.

Аналіз текстового матеріалу дозволяє зробити висновок про те, що апострофа жорстко не закріплена за мовленнєвими актами певного типу. Вона трапляється в мовленнєвих актах, які висловлюють докір, наказ, пораду, виправдання і т.д.

Слід також звернути увагу на частотність вживання апострофи в тому чи іншому художньому творі. При неодноразовому вживанні апострофа стає значущим текстоутворюючим прийомом і поряд з іншими мовними засобами різних рівнів грає активну роль в розвитку теми чи ідеї твору. Так в романі Дж. Стейнбека «Зима тривоги нашої» [5] головний герой неодноразово звертається до товарів на полицях у крамниці, де він працює (сім епізодів), до померлих родичів, спілкується з собакою. В контексті роману апострофа є одним із засобів вираження теми самотності. Не дивлячись на те, що він має родину, численних знайомих, він почувається самотнім. Йому ні з ким поділитися своїми сумнівами і планами, немає кому розповісти про наболіле, вилити душу.

Апострофа може реалізовуватися в тексті в поєднанні з такими стилістичними прийомами як антономазія, заміна компонентів фразеологічних одиниць, повтор. алюзія та іншими. За термінологією М.М. Бахтіна апострофа може також сприяти «переакцентуації того или юного речового жанра» [1], створенню іронічного або сатиричного тону оповіді. Так наступний приклад містить цитату з Біблії, яка описує розп'яття Христа. Тут завдяки апострофі відбувається переакцентуація жанру проповіді.

He raise his right hand, cupped loosely, palm upward, and he declaimed, "Hear me oh ye canned pears, ye pickles, and ye piccalilli – 'As soon as it was day, the elders of the people and the chief priests and the scribes came together and led Him into their council' – as soon as it was day..." (J. Steinbeck)

В реальній мовленнєвій практиці і в художньому мовленні спостерігаються звертання до звірів, птахів та інших живих істот як до адресатів. Автори вживають цей прийом з метою показати єднання своїх персонажів з світом природи, їх повагу до та піклування про своїх «братів менших», намагання бути з ними на рівних. Тому при спілкуванні з різними живими істотами використовуються звертання типові для людської комунікації. Живі істоти стають ніби то співучасниками подій, однодумцями або супротивниками людини.

В текстах художніх творів зустрілись звертання «фоу» до собаки та птаха, а звертання «brother» до змії та риби.

... and the sight of an old blacksnake stopped her dead till he raised up as if to speak and she beat him to it – ‘Well, old brother, which way are you heading?’ (R. Price)

‘What are you looking so biggity about?’ she asked him. ‘You look like every cardinal I ever saw. ... she called after him, ‘You better stay in North Carolina, boy. You are the official bird there’. (R. Price)

Серед звертань до живих істот зустрічаються традиційні формули «сер», «містер». В таких випадках відбувається нейтралізація опозиції людина : жива істота.

При звертанні до живих істот, як і при звертанні до інших адресатів, можуть реалізовуватись різні стилістичні прийоми. Цікаві приклади вищезгаданих звертань знаходимо в творі Е. Гемінгвея «Старий і море»[3]. Опинившись на самоті на маленькому судні у відкритому морі, старий, щоб вижити, не втратити розум від самотності, веде бесіди і звертається до риби, яку зловив, до пролітаючого птаха, до атакуючих його акул.

‘‘You are killing me, fish,’’ the old man said, ‘‘but you have a right to kill me. Never have I seen a greater, or more beautiful or nobler thing than you, brother.’’

‘‘Stay at my house if you like, bird,’’ he said, ‘‘I am sorry I cannot hoist the sail and take you to the land. But I am with a friend.’’ ‘‘Come on, sharks,’’ the old man said.

В цьому творі Гемінгвей яскраво та переконливо зобразив людину-трудівника, людину-борця, яка мо-

же протистояти стихії. Розкриттю образу головного героя в значній мірі сприяють і його бесіди з різними живими істотами. В них знаходить вихід невмируща потреба людини у спілкуванні, її винахідливість в пошуках та номінації партнера по комунікації.

He couldn’t talk to the fish any more because the fish had been too destroyed. Then something came into his head. ‘‘Half fish,’’ he said. ‘‘Fish that you were, I am sorry that I went too far out. I ruined us both.’’

Отже в результаті проведеного дослідження можемо стверджувати, що звертання до нестандартних адресатів безперечно належать до системи експресивних засобів художнього тексту. Такі звертання актуалізуються за допомогою стилістичного прийому апострофи. При неодноразовому вживанні апострофа стає значущим текстоутворюючим фактором і може відігравати активну роль в розвитку теми та ідеї твору. В художньому тексті вказані звертання набувають додаткових функцій до традиційно їм притаманним. Вони вживаються для характеристики емоційного стану персонажів, стосунків між ними, їхнього ставлення до різних подій та життєвих ситуацій, поведінки і вчинків інших дійових осіб. А звертання до живих істот як до адресатів ліквідує монотонність оповіді, дає можливість авторам краще відобразити в художньому творі різнобарвність навколишнього світу та місце людини в ньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1986. – 444 с.
2. Почепцов Г.Г. О коммуникативной типологии адресата // Речевые акты в лингвистике и методике. – Пятигорск: ПГПИИЯ, 1986. – с. 10-17.
3. Hemingway E. The Old Man and the Sea. – М.: Prosveshcheniye, 1983. – 63 p.
4. Spark M. The Public Image. Stories. – М.: Progress Publishers, 1976. – 292 p.
5. Steinbeck J. The Winter of Our Discontent. – V.: Vyssaja Shkola, 1985. – 271p.
6. Wilder Th. Our Town. – N.Y.: HarperCollins Publishers, 2003. – 181 p.
7. Williams T. Sweet Bird of Youth and Other Plays. – London: Penguin Books, 2009. – 304 p.

REFERENCES

1. Bakhtin M.M. Aesthetics of verbal creativity. – М.: Iskusstvo, 1986. - 444 p.
2. Pocheptsov G.G. On communicative typology of the addressee // Speech acts in linguistics and methodology. – Pyatigorsk: PGPIYA, 1986. – p. 10-17
3. Hemingway E. The Old Man and the Sea. – М.: Prosveshcheniye, 1983. – 63 p.
4. Spark M. The Public Image. Stories. – М.: Progress Publishers, 1976. – 292 p.
5. Steinbeck J. The Winter of Our Discontent. – V.: Vyssaja Shkola, 1985. – 271p.
6. Wilder Th. Our Town. – N.Y.: HarperCollins Publishers, 2003. – 181 p.
7. Williams T. Sweet Bird of Youth and Other Plays. – London: Penguin Books, 2009. – 304 p.

Addressee originality as a source of address forms expressivity

I. V. Tryshchenko

Abstract. The paper is devoted to the study of characteristic features of address forms functioning in literary text. The given forms of address are discussed within the framework of such stylistic device as apostrophe. Types of communicative situations that reflect the correlation between quasiaddressee and real addressee are discussed in the paper. The text forming potential of apostrophe and its usage for genre re-accentuation are also characterized. Besides that, functions of address forms used in communication with living beings are analyzed. The above-mentioned usage of address forms contributes to the narrative realism, its enlivening and establishing of closer writer-reader relationship.

Keywords: forms of address, quasiaddressee, apostrophe, genre re-accentuation, expressivity.

Differentiating the Terminology in the field of Public Administration: Functional Approach

O. I. Vanivska¹, O. M. Vanivska²

¹Ukrainian and Foreign Languages Department at Lviv Regional Institute for Public Administration of the National Academy for Public Administration under the President of Ukraine (LRIPA NAPA)

²Department of Foreign Languages at Ukrainian National Forestry University, Lviv, Ukraine

*Corresponding author. E-mail: vanivskaolga@gmail.com

Paper received 24.10.18; Accepted for publication 29.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2018-182VI53-16>

Abstract. The article speaks about the real usage of the key terms in the field of Public administration, which at first sight may seem very similar and be considered interchangeable, i.e. two pairs of the terms public management vs public administration and public service vs civil service. Using the authentic language data of the British National Corpus and while analyzing different genres of written and spoken language there are suggested the results of the research, which show the difference in the pragmatic, functional, sociolinguistic, and quantitative characteristics of the above mentioned terms.

Keywords: *civil service, lexical units, public administration, public service, public management, terms in Public administration.*

During decades a lot of scientists and researchers have been studying different languages trying to describe and highlight their ideas on the important issues of structural, discursive, pragmatic, cognitive, functional characteristics of lexical units and all these studies are still topical as far as everything changes, we find new words and word combinations that appear according to the necessities of today's frantic time of globalization, new technologies, businesses and communication.

The functional approach to studying language is one of the most interesting aspects of modern linguistics. Great attention is paid to nominative and pragmatic functions of language units [1]. The ability of language to express different things by means of the same units or vice versa, the ability of different terms to nominate the same or very similar things and notions is possible because of their multi semantic features, pragmatic characteristics, matters of use, etc. The functional approach is closely related to be the second paradigm of psychology. It is based on the function of mental processes and involves consciousness [8]. It is also reasoned that in functional approach the mental act of consciousness must be an important biological function [6]. In the process of second language acquisition functional approaches are similar to Noam Chomsky's Universal Grammar theory. Here the focus is on the direct use of language in real situations, conditions within the relevant knowledge and competence. And the topicality of our research is stipulated by the necessity to find out in what contexts of English language, using the authentic language data of British National Corpus, are key terms in the field of Public administration used and what is the difference between them, the peculiarities of their functional characteristics and usage in different genres of spoken and written English, since we take two pairs of very similar terms in Public administration, i.e. *public management vs public administration* and *public service vs civil service*.

Resent research and publications analysis. Different aspects of linguistics have been studied by such well-known linguists as, for instance, Noam Chomsky, who revolutionized the field of linguistics by treating language as a uniquely human, biologically based cognitive capacity; Charles Bally, who is mostly known for his work in comparative stylistics and phraseology, he developed a descriptive methodology for linguistics based on translation and functional equivalence; and we also appeal to the idea of the Prague school

approach, which is about the combination of structuralism with functionalism. And it is necessary to mention German psychologist Karl Bühler, who recognized three general kinds of function fulfilled by language: cognitive, expressive and conative. Taking into account all the theoretical aspects suggested by famous scientists and linguists, after facing different misunderstandings and difficulties in the usage and differentiation of the above mentioned key terms in Public administration we consider it vital to draw attention to the analysis of the factual use of lexical units in various contexts of written and spoken language as far as this issue has not been studied yet.

Paper objective concerns the study of the key terms in the field of Public administration in different genres of written and spoken language, analyzing their pragmatic and sociolinguistic features, revealing the difference of their functioning, including quantitative data.

Materials and methods. As the material of our research we use the database of the British National Corpus (BNC), which consists of 100 million word collection of samples of written and spoken language from a wide range of sources. In order to carry out the research we have taken two pairs of very similar terms in Public administration, i.e. *public management vs public administration* and *public service vs civil service* because of the importance of these terms for the field and there were applied various methods: the method of differentiation to define the meaning of the terms, pragma-linguistic and sociolinguistic method to study the specifics of the usage of lexical units, structural and lexical-semantic method to analyze the peculiarities of using the terms in different genres of language, the chronological method to study the publication dates of the terms, and also the quantitative method to highlight the quantitative parameters of all the key terms and find out their ergonomic features in order to understand whether they are relevant for the general communication.

Paper main body. To be successful, public administrators need to be able to analyze and evaluate policies, and to understand analyses and evaluations. When the field of Public administration is explored, one may find the terms *public management* and *public administration* used interchangeably. Nevertheless, these terms are not totally interchangeable. Even if in some situations these terms may be used and are used one instead of another. According to some definitions, *public management* looks closely at the implementa-

tion of policies, procedures, and actions of administration in the light of management in private and non-profit sectors. And *public administration* traditionally has been connected to government offices or public service. A closer look at administration and management reveals various degrees of difference between them [7] and their usage.

Public administration is the implementation of government policy and also an academic discipline that studies this implementation and prepares civil servants for working in the public service. *Public management* is the most rapidly developing subfield in public administration, establishing a core position within the field alongside the study of public policy and public governance [3].

Both terms are well-known, but their usage, especially from the quantitative point of view, is totally different as far as according to the BNC data *public administration* is used in 84 texts, and there are 200 solutions of its usage. And as for *public management*, it is used only in 5 texts and there are generally 18 solutions of its usage. For example: *The critical area of public management is the management of organizational interdependence, for example in the delivery of services or in the management of the budgetary process* (domain: social science). *Public management may be the simplest solution* (domain: commerce). *However, there still remains an important field for public administration by local elected councils* (domain: world affairs). *In comparison with these industries, retail trade and public administration have experienced limited job growth* (domain: commerce). *How lucky they were to have the English language, for instance, plus the system of law and public administration* (domain: leisure). *This course provides a valuable preparation for entry to areas such as industry and commerce, public administration, education, and the media. Finally, the workforce in public administration showed a marked rise, connected with the expansion of public expenditure programmes and the development of state apparatuses concerned with industrial consultation and intervention* (domain: social science). *The two are complementary but different aspects of public administration* (applied science).

While analyzing the term *public management*, which is surprisingly low-used, it is clear that in most cases it is present in academic prose, in written books and periodicals. The social science domain dominates here. There is no example of this term's usage in spoken language, only written. And all of the texts are marked as of high difficulty. Speaking about sociolinguistic characteristics of this term, there is no surprise that only adults use it, the author's age in all examples is between 45-59, but while analyzing the sex of the author it was found that in almost all cases these were females. The publication date of the term *public management* is between 1985-1993.

As it was mentioned above, the term *public administration* is used far more often than *public management*. Moreover, there is one example of its usage in spoken language, for example: *Anne Stevens is an expert on public administration, and specializes in French affairs* (radio broadcast, recorded in educational context; interaction type: dialog). Similar to the term *public management*, *public administration* is used mostly in academic prose (120 solutions) and also in non-academic prose (55 solutions) and other published materials; almost all examples are taken from written books and periodicals; there are 7 examples taken from newspapers, such as: *He was an active supporter of national and regional insti-*

tutes of public administration, and was a founding member of the African Association of Public Administration and Management (AAPAM), which links senior civil servants from many African countries. In recognition of the general interest in avoiding the disruptive effect of such proceedings on the public administration no one could apply for judicial review unless they had successfully applied ex parte for leave. The analysis of the domain shows that the term *public administration* is mostly used in the sphere of social science (100 solutions), but also it is present in world affairs sphere (72 solutions), commerce and finance (20 solutions), applied science (6 solutions) and arts (1 solution). And not all of the texts are marked as of high difficulty as it was mentioned above concerning the term *public management*. So, if to speak about written difficulty, 137 solutions are marked as of medium difficulty, 53 – high and 9 of them are of low difficulty. From the sociolinguistic point of view, definitely, the term *public administration* is used almost in all cases by adults and only 1 solution is mentioned as used by a teenager. As for the author's age, it starts from 35 and finishes at 60+, but there are a lot of solutions, where the author's age is unknown, and as for the author's sex, here, on the contrary to the previous term, males dominate. The publication date of the term *public administration* doesn't limit between the years of 1985-1993, but there are also solutions between the years 1975-1984: *In public administration, on the other hand, objectives are more complicated, with the intentions of legislators being much less straightforward and those in charge having discretion in implementing policy. It covers fields such as politics, education, public administration, commerce, industry, defense, law and order, health care, arts, sciences, technology, home and leisure.* Also there are those examples, the publication date of which is unknown.

As far as the second group of terms we are studying is concerned, according to Business dictionary, "*civil service is a body of government employees entrusted with the administration of the country, and mandated to carry out the policy of the government of the day*". While referring to the term "*public service*", there are given the following definitions: "*1) service provided or supported by a government or its agencies; 2) agency involved in providing public service for or on behalf of a government*" [2].

Thus, public service job is one where a person works for a government unit. This could be an employee in a local district or a maintenance worker who is responsible for maintaining sports fields for the country or city government. These workers provide a service to the public. On the other hand, a civil service job is also a government job, but with civil service jobs, a person must pass a test to show that he or she is qualified for the position. The person cannot get the job because of connections with the person who hires workers. So it is widely considered that public service includes all jobs, which relate to the government providing goods and services to public, but civil service includes only professional positions and it refers to a system where jobs and promotions are earned by merit [4].

Civil service and public service are very similar concepts. In fact, both services are offered by the government to all citizens or to all persons under the government's jurisdiction and both aim at improving the country's social environment. Civil service and public service are services provided by the government to all citizens and to all individuals under the government's jurisdiction. Civil service is performed by the

highest skilled individuals who have the responsibility of implementing public policies, of providing services to the public and of serving the interests of the country. Conversely, public service is performed by individuals who do not need to be highly qualified and can be done on a voluntary basis. Civil servants include members of the government, members of various government department and members of embassies and consulates. Public servants include firefighters and police officers, but also volunteers and privates that provide services to the community and to the neediest segments of society [5].

Both terms are well known, but there is a difference in their usage in written and spoken language, especially from the quantitative point of view, as far as according to the BNC data *civil service* is used in 387 texts, and there are 1180 solutions of its usage. But *public service* is used in 260 texts and there are only 575 solutions of its usage. For example: *I was employed by the civil service to carry out special projects. Labour will expect all staff in the civil service, and publicly-owned industries to carry out each policy irrespective of their point of view. He retired in 1982 in some frustration with the civil service before eventually becoming director-general of the Institute of Directors. For instance, one manager in a public service agency had a subordinate who was not really effective at supervising others and was resistant to suggestions for improvement. A publicly funded, public service organization such as the BBC would need to be treated differently from a privately owned quality paper or a Trust-owned Guardian. This fitted perfectly well into the public service world, but in practice it was considerably diluted for viewers by the networking arrangements of the four (later five) larger companies.*

While analyzing these two terms we can clearly see that *public service* is nearly twice less used than *civil service*. Unlike previously researched terms, both *civil service* and *public service* are mostly used in non-academic and academic prose and biography, also they are found in newspapers, written books, and periodicals. It seems natural not to meet

large amounts of solutions of using these terms in fiction and verse because of their semantic and pragmatic features. When examining the transcribed speech, we find out that the term *public service* is not used in everyday spoken conversations, but is even more often used in spoken contexts (meets in 35 solutions – that is 6,5 % of cases) of educational (3), business (15), public/institutional (13) and leisure (4) spheres than the term *civil service* (meets in 48 solutions – that is 4 % of cases), especially if to take into account the general amount of found solutions of their usage. And unlike the *public service*, the term *civil service* is more common for other spoken contexts and also used in everyday conversations, namely: spoken conversations (7), educational (17), business (4), public/institutional (18) and leisure (2). Another functional difference in using these terms concerns the interaction type, as far as *public service* is used fifty-fifty in monologues (18) and dialogues (17), but *civil service* is mostly used in dialogues (41).

If to speak about written difficulty, the majority of the texts are marked as of medium difficulty, but while comparing these two terms we have found that one-third of the texts with the term *civil service* is given as of high difficulty. On the other hand, almost the half of the texts with the term *public service* is marked as of high difficulty. That's why there is no surprise that the audience, who read or use these terms in most cases are adults.

Conclusions. In conclusion, it is necessary to underline the fact that the functional load of all the studied terms clearly responds to their pragmatic and semantic characteristics. All of them are not relevant for the general communication, which was proved by the research of the sociolinguistic peculiarities. Even if at first sight the terms seem to have similar meanings and be interchangeable, the above given results of the research show that they are rather different, and it was surprising to find out that the quantitative difference is huge. Further studies will also concern the real use of other well-known terms in the field of Public administration, while analyzing the authentic language data.

REFERENCES

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1955. – 416 с.
2. Business Dictionary [Online]. – Available: <http://www.businessdictionary.com/>
3. Dictionary [Online]. – Available: <http://dictionary.infoplease.com/public-administration>
4. Difference between civil service and public service [Online]. – Available: <https://www.enotes.com/homework-help/difference-between-civil-service-public-service-163471>
5. Difference Between Civil Service and Public Service [Online]. – Available: <http://www.differencebetween.net/miscellaneous/politics/difference-between-civil-service-and-public-service/>
6. Schacter D. S., Gilbert, D. T., Wegner, D. M. Psychology: 2nd Edition. – New York: Worth Publishers, 2011. – 800 p.
7. What is the Difference Between Public Management and Public Administration? // Get a Real Degree [Online]. – Available: <http://getarealdegree.com/what-is-the-difference-between-public-management-and-public-administration/>
8. William James and Functionalism [Online]. – Available: <http://www.psych.utah.edu/gordon/Classes/Psy4905Docs/PsychHistory/Cards/James.html>

REFERENCES

1. Bally, Ch. General linguistics and issues of French / Charles Bally. – Moscow: Publishing house of foreign literature, 1955. – 416 с.
2. Business Dictionary [Online]. – Available: <http://www.businessdictionary.com/>
3. Dictionary [Online]. – Available: <http://dictionary.infoplease.com/public-administration>
4. Difference between civil service and public service [Online]. – Available: <https://www.enotes.com/homework-help/difference-between-civil-service-public-service-163471>
5. Difference Between Civil Service and Public Service [Online]. – Available: <http://www.differencebetween.net/miscellaneous/politics/difference-between-civil-service-and-public-service/>
6. Schacter D. S., Gilbert, D. T., Wegner, D. M. Psychology: 2nd Edition. – New York: Worth Publishers, 2011. – 800 p.
7. What is the Difference Between Public Management and Public Administration? // Get a Real Degree [Online]. – Available: <http://getarealdegree.com/what-is-the-difference-between-public-management-and-public-administration/>
8. William James and Functionalism [Online]. – Available: <http://www.psych.utah.edu/gordon/Classes/Psy4905Docs/PsychHistory/Cards/James.html>

Editor-in-chief: Dr. Xénia Vámos

The journal is published by the support of
Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe

Készült a Rózsadomb Contact Kft nyomdájában.
1022 Budapest, Balogvár u. 1.
www.rcontact.hu